DRODZY CZYTELNICY

Zaczynamy Nowy Rok, a wraz z nim także kolejny rocznik naszego miesięcznika. Dla „Radioelektronika" będzie to osiemdziesiąty rok istnienia. Pierwszy numer, wówczas pod tytułem „Radio-amator" , ukazał się bowiem we wrześniu 1924 roku. Fakt, że takie czasopismo techniczne zaczęto w Polsce wydawać już u samego zarania rozwoju elektroniki dobrze świadczy o poziomie polskiej myśli technicznej w tamtych pierwszych latach niepodległości. My, kontynuując te tradycje, też nadążamy za postępem i staramy się dostarczać Czytelnikom jak najwięcej informacji o najnowszych osiągnięciach elektroniki.

Ten rok zaczynamy niespodzianką dla prenumeratorów. Wydajemy płytę CD zawierającą treść trzech roczników „Radioelektronika" z lat 2001, 2002, i 2003. Wszyscy, którzy zaprenumerują nasz miesięcznik na rok 2004, otrzymają tę płytę w prezencie wraz z numerem lutowym. Sądzę, że płyta będzie bardzo przydatna, gdyż zastąpi kilkadziesiąt numerów ReAV przechowywanych w domowej biblioteczce.

W tym numerze szczególnej uwadze polecam przegląd termometrów cyfrowych. Rynkowy asortyment tych przyrządów jest bardzo duży. Opisujemy te najbardziej interesujące, a w tablicach zestawiamy ich ważniejsze parametry oraz ceny. Jak zwykle proponujemy samodzielny montaż urządzeń, a są to „radar" parkingowy - ultradźwiękowe urządzenie ułatwiające prawidłowe parkowanie samochodu, minutnik ze sterowaniem bezprzewodowym, a także zasilacz do ładowania akumulatorów, którego projekt nadesłał jeden z naszych Czytelników.

Specjalnością „Radioelektronika" były niegdyś firmowe schematy różnych urządzeń, zwłaszcza telewizorów, radioodbiorników itd. Wiemy, że Czytelnicy ciągle jeszcze korzystają z tamtych zasobów. Schematy współczesnych urządzeń, zresztą niechętnie udostępniane przez producentów, są bardzo rozbudowane. Nie sposób zrozumieć działania tych urządzeń bez dogłębnej analizy zastosowanych w nich podzespołów o bardzo dużym stopniu scalenia. Dlatego w zasadzie nie zamieszczamy teraz pełnych schematów urządzeń, a raczej opisy wybranych podzespołów. Czynimy jednak wyjątki - są nimi najciekawsze wzmacniacze akustyczne. Ich opisy, czasem uzupełnione wynikami pomiarów, zawierają - moim zdaniem - wiele informacji interesujących z punktu widzenia technicznego. W tym numerze opisano wzmacniacz NAD C-350.

Trwa rewolucja w dziedzinie odbiorników telewizyjnych. Spełniają się wreszcie wieloletnie marzenia o płaskich ekranach. Telewizory z ekranami ciekłokrystalicznymi i plazmowymi skutecznie konkurują z tradycyjnymi kineskopami. Warto się dowiedzieć, jak te urządzenia pracują. Obszerny artykuł poświęcamy zasadom działania i parametrom ekranów LCD. Tym informacjom towarzyszy przegląd rynkowy telewizorów LCD. Trzeba mieć nadzieję, że coraz większa podaż tych urządzeń doprowadzi wkrótce do ich potanienia i powszechnej dostępności. Publikujemy też przegląd rynkowy głośników do kina domowego.

Jak w każdym numerze, tak i w tym dzielimy się uwagami z użytkowania wybranego sprzętu. Tym razem była to kamera firmy Canon, uniwersalny pilot MAK FOCUS służący do obsługi wszystkich urządzeń AV znajdujących się w mieszkaniu oraz wieloelementowa antena radiowo-telewizyjna z wbudowaną obrotnicą sterowaną pilotem. Prawidłowe ustawienie anteny ocenia się na podstawie obserwacji obrazu telewizyjnego.

Dziękuję za nadesłane odpowiedzi na naszą ankietę. Jej omówienie i wnioski zamieścimy wkrótce.

M Nadachowski

W NASTĘPNYCH NUMERACH

O AKUMULATORACH NIMH PRAWIE WSZYSTKO
WZMACNIACZ DO TUBY
DECYBELE – CZYLI JAK MIERZYMY DŹWIĘK
PRZETWORNIK WARTOŚCI SKUTECZNEJ
WZMACNIACZE INSTALACJI ANTENOWEJ
PRZEGLĄDY ODTWARZACZY SACD I DVD-AUDIO
OSOBISTE ODTWARZACZE CD
KAMERY WIDEO Z DVD
TELEWIZJA CYFROWA NAZIEMNA
ROZBUDOWA INSTALACJI CAR AUDIO

ADRES REDAKCJI i WYDAWCY
RADIOELEKTRONIK Sp. z o.o.
ul. Ratuszowa 11, 03-450 Warszawa
Adres do korespondencji
ul. Borowskiego 2, 03-475 Warszawa
tel. (0 22) 619 16 61,
677 30 20, 677 30 21
0-601 62 18 24
fax: (0 22) 677 30 22
http://www.radioelektronik.pl
e-mail: radelek@pol.pl

Współwłaściciele tytułu
"Radioelektronik Audio Hi-FI Video":
Federacja Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT
i Stowarzyszenie Elektryków Polskich

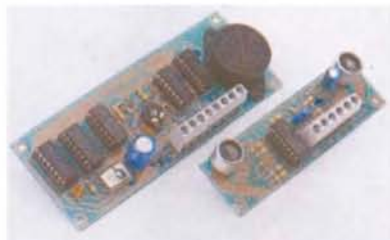
Prenumeratę prowadzi i udziela informacji
Zakład Kolportażu Wydawnictwa SIGMA NOT Sp. z o.o.
00-950 Warszawa, Ratuszowa 11, skr. poczt. 1004
tel. (022) 840-30-86, tel./fax (022) 840-35-89

Druk:
Drukarnia Wydawnictwa SIGMA-NOT
Cena 8,30 zł (w tym 0% VAT)

Do najczęściej stosowanych przyrządów pomiarowych należą termometry cyfrowe. Zamieszczamy ich przegląd rynkowy.

6

Prawidłowe zaparkowanie samochodu bardzo ułatwi specjalne urządzenie ultradźwiękowe, które można samodzielnie wykonać i zainstalować.

10

Opisujemy minutnik, który umożliwia zdalne bezprzewodowe sterowanie dowolnym urządzeniem elektrycznym i włączanie go na określony czas.

13

Na świecie rośnie popyt na monitory komputerowe i telewizory LCD, które zaczynają konkurować z telewizorami z kineskopami.

27

Opisujemy nowatorski projektor dźwięku wielokanałowego składający się z 254 głośników.

33

Kamera Canon MV650i nie tylko wykonuje zdjęcia, ale także ma łącze USB umożliwiające przesyłanie fotografii do komputera

36

Na okładce: Reklama firmy ELFA

MICROSOFT OFFICE SYSTEM W POLSKIEJ WERSJI JĘZYKOWEJ

Firma Microsoft poinformowała o wprowadzeniu na rynek rodziny pakietów programowych *Microsoft Office System* w polskiej wersji językowej. Pełne rozwiązanie Microsoft Office System obejmuje 6 wersji pakietów Microsoft Office 2003. System składa się podstawowych programów tworzących wersje pakietu Microsoft Office 2003, uaktualnień programów do zarządzania informacjami, takich jak Microsoft Office Visio, Front Page, Publisher i Project, dwóch całkowicie nowych programów Microsoft Office OneNote i InfoPath oraz z czterech serwerów, a w tym nowych Office Live Communications Server oraz Exchange Server 2003. Najprostsza wersja pakietu Office 2003 dla nauczycieli, studentów i uczniów obejmuje programy: Microsoft Office Word 2003, Microsoft Office Excel 2003, Microsoft Office Outlook 2003 i Microsoft Office PowerPoint 2003. Najbardziej rozbudowana wersja Microsoft Office Professional Edition 2003 zawiera programy: Microsoft Office Word 2003, Microsoft Office Excel 2003, Microsoft Office Outlook 2003, Microsoft Office Access 2003, Microsoft Office PowerPoint 2003, Microsoft Office Publisher 2003, Business Contact Manager dla programu Outlook 2003 i Microsoft Office InfoPath 2003. W nowej wersji edytora tekstu Word wprowadzono *Widok Układu do Czytania* – narzędzie ułatwiające odczytywanie dokumentów. Litery są większe, wiersze krótsze, a strony mieszczą się na ekranie. Wprowadzono także możliwość blokady modyfikowania dokumentu lub jego fragmentów. Można także wskazać fragmenty tekstu, które mogą być modyfikowane przez określone osoby. Nowa wersja programu Excel została wzmocniona pod względem analiz statystycznych. Wprowadzono wykrywanie kolinearności, obliczanie sum odchyleń standardowych, działania na rozkładach normalnych i ciągłych funkcjach rozkładu prawdopodobieństwa. Usprawnione działania na listach umożliwiają strukturyzowanie danych w arkuszu kalkulacyjnym i prowadzenie obliczeń arytmetycznych i operacji statystycznych. Funkcja *Połącz Tablice* w programie Access umożliwia łączenie danych pochodzących z wielu różnych baz danych. Pakiet programowy Office 2003 może być instalowany w komputerze z procesorem Pentium 233 MHz lub szybszym, działającym w systemie operacyjnym Windows 2000 lub XP, z pamięcią RAM o pojemności 128 MB. *(cr)*

100 GB NA TALERZU

Firmie Seagate udało się pomieścić 100 GB danych na jednym 3,5-calowym talerzu dysku twardego. Tak gęsty zapis został wykorzystany w nowym produkcie firmy, który wejdzie w skład siódmej już generacji dysków Barracuda 7200RPM. Dysk ma dwa talerze, a więc jego pojemność to 200 GB. Zastosowano w nim 8 MB pamięci cache i tradycyjny interfejs ATA. W drugiej połowie lat 90. pojemność talerzy podwajała się co rok, teraz producenci zbliżają się do granic możliwości obecnej technologii i postęp nie jest już tak szybki. Przed rokiem w sprzedaży pojawiły się dyski z 80 GB talerzami. *(fd)*

NOTEBOOKI CHŁODZONE CIECZĄ

Firma NEC opracowała moduł chłodzenia cieczą do notebooków. Nowatorski układ chłodzenia do komputerów przenośnych wykorzystuje pompę piezoelektryczną. Wymagało to innowacyjnych rozwiązań na poziomie zasilania – standardowe pompy piezoelektryczne wymagają napięcia 100 V. System NEC może być zasilany napięciem 5 V. Zapewniająca wysokie ciśnienie pompa oraz zbiornik są połączone z aluminiowym radiatorem, w którym przepływa ciecz. Dzięki temu zestaw jest nie tylko mały, ale i łatwy w montażu – nie wymaga większych zmian konstrukcyjnych komputera. Opracowany przez firmę NEC układ jest niezwykle efektywny – może odprowadzać aż 80 W ciepła, dwukrotnie więcej niż systemy konwencjonalne. Poziom generowanego hałasu jest minimalny – wynosi zaledwie 30 dB. Pierwsze laptopy z tak rozwiązanym chłodzeniem mają szanse trafić do sklepów w ciągu najbliższych dwóch lat. NEC będzie sprzedawać licencje także innym producentom. Inna nowość, którą zaprezentowała firma NEC, to ogniwo paliwowe o wydajności 40 mW/cm^3, które dostarcza do 24 W energii (średnia wydajność: 14 W). Już w przyszłym roku na rynek ma trafić zasilany nim notebook, który będzie mógł pracować 5 godzin bez ładowania. Docelowo NEC planuje opracowanie ogniwa paliwowego, które pozwoli na pracę przez 40 godzin nonstop. *(fd)*

MALEŃKA BATERIA POMOŻE CHORYM

Amerykańska firma Quallion we współpracy z laboratorium Argonne (pracuje tam m.in. Aleksiej Abrikosow, laureat tegorocznej Nagrody Nobla z fizyki) opracowała najmniejszą ładowalną baterię świata. Ma ona długość 13 mm przy średnicy 2,9 mm. Trwałość baterii szacuje się na 10 lat. Można ją ładować bezprzewodowo – przez wytworzenie w niewielkiej odległości pola elektrycznego. Swoje niezwykłe właściwości bateria zawdzięcza polisiloksanowi – polimerowi, który jest najlepszym znanym przewodnikiem prądu. Maleńkie, ładowalne źródło zasilania wręcz idealnie nadaje się do użycia w bionicznych neuronach – miniaturowych urządzeniach, które za pomocą impulsów elektrycznych stymulują uszkodzone mięśnie i nerwy. Takiej terapii poddawane są ofiary udaru mózgu i cierpiący na chorobę Parkinsona. Terapia impulsami elektrycznymi jest stosowana już obecnie, jednak do tej pory ze względów technicznych jej skuteczność oraz komfort użytkowania dla pacjenta nie były najwyższe. Najczęściej stosuje się stymulatory mocowane na powierzchni skóry, które są mniej dokładne, a ich użycie bywa bolesne – nieprecyzyjnie skierowany impuls elektryczny musi być silniejszy. Implanty stosuje się dziś rzadko, głównie z powodu małej trwałości źródeł zasilania, których nie da się po prostu naładować – trzeba je wymieniać. W efekcie pacjenci, których ogólny stan zdrowia często jest kiepski, muszą być poddawani operacjom w cyklu 3–5 lat, co niesie ze sobą duże ryzyko. Stosowanie zewnętrznych źródeł zasilania jest z kolei kłopotliwe, gdyż pacjenci często muszą być poddawani stymulacji impulsami przez całą dobę. Dzięki użyciu w implantach nowej baterii, wystarczy że pacjent usiądzie na poduszcze–ładowarce lub założy pasek ze specjalnym urządzeniem. Cały proces ładowania trwa 15 minut. Dzięki tak małemu źródłu zasilania, implant wraz z baterią jest aż 35 razy mniejszy od standardowej baterii AA (popularnego „paluszka"). Niestety, każda nowa technika ma swoją cenę. Obecnie jedna bateria kosztuje 400 USD. Autorzy wynalazku liczą jednak, że gdy trafi on do masowej produkcji, koszty ulegną znacznemu obniżeniu i to nowatorskie rozwiązanie będzie mogło pomóc większej grupie chorych. Na zdjęciu: po lewej – bateria, po prawej – bioniczny neuron wraz z baterią. *(fd)*

MULTIMETR MetraHit 16U DO POMIARÓW SIECI TELEKOMUNIKACYJNYCH

Multimetr Metrahit 16U firmy Gossen Metrawatt służy do badania sieci telekomunikacyjnych z miedzianych kabli symetrycznych. Jako przyrząd przenośny, zasilany bateryjnie, odporny mechanicznie, doskonale nadaje się do pomiarów w terenie. Metrahit 16U jest wielofunkcyjnym multimetrem mierzącym, w podzakresach (podanych w nawiasach): napięcie stałe (od 30 mV do 600 V) i zmienne lub zmienne na tle stałego (rzeczywista wartość skuteczna, od 3 do 600 V), rezystancję (od 30 Ω do 30 MΩ), pojemność (od 30 nF do 3000 μF) i częstotliwość (od 300 Hz do 100 kHz). Przyrząd mierzy też temperaturę w °C i w °F, przy użyciu czujników Pt100 lub Pt1000. Zakres pomiaru prądu jest od 10 mA do 100 A z zaciskowym czujnikiem prądowym. Pomiary rezystancji izolacji są prowadzone przy napięciu testowym 100 V. Jest możliwość zapamiętywania wartości maksymalnych i minimalnych. Metrahit 16U jest stosowany do wykrywania i lokalizacji uszkodzeń w kablach. Przerwa w jednym z rdzeni lub zwarcie z ekranem powoduje asymetrię pojemnościową. Ta asymetria jest wykrywana przy zmianach polaryzacji napięcia testowego i wskazywana na szybkim bargrafie logarytmicznym. Na podstawie wskazań bargrafu można też w przybliżeniu określić miejsce uszkodzenia. Przyrząd jest wyposażony w interfejs RS232. Ma podświetlany wyświetlacz ciekłokrystaliczny (65 x 30 mm) z odczytem cyfrowym i z analogowym bargrafem liniowym lub logarytmicznym. Na skali analogowej wyświetlane są także wartości ujemne w celu umożliwienia obserwacji fluktuacji mierzonych wartości w okolicach zera. Masa multimetru ok. 0,35 kg (z baterią), wymiary 84 x 195 x 35 mm. Metrahit 16U ma certyfikat Niemieckiego Urzędu Kalibracji (DKD) oraz referencje Deutsche Telecom. Przyrząd oferuje na polskim rynku firma NDN, tel./fax (0-22) 641-15-47, http://www.ndn.com.pl , e-mail: ndn@ndn.com.pl *(r)*

TERMOMETRY Z ODCZYTEM CYFROWYM (1)

Przenośny termometr z odczytem cyfrowym jest najczęściej używanym przyrządem do pomiaru temperatury w zastosowaniach przemysłowych.

Termometry oferuje na krajowym rynku wiele firm, a ich funkcje i parametry przedstawione w tablicy są w zasadzie zbliżone. Przyrządy tego typu można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej, bardzo licznej, należy zaliczyć termometry wykorzystujące do pomiaru temperatury – jako czujnik – sondę termoparową, do drugiej zaś termometry współpracujące z czujnikiem rezystancyjnym najczęściej platynowym typu Pt100. W obu grupach można też wyróżnić termometry jednokanałowe – współpracujące z jedną sondą i dwukanałowe tj. mogące jednocześnie mierzyć temperaturę za pomocą dwóch sond. Każdy z produkowanych obecnie multimetrów może mierzyć temperaturę w stosunkowo szerokim zakresie. Na przykład termometry współpracujące z termoparami typu K mierzą ten parametr w zakresie nawet od –200 do +1370°C. Zakres rzeczywisty tj. osiągany w praktyce jest jednak dużo węższy i zależy od wersji użytej sondy pomiarowej (w tym przypadku termopary typu K).

Termopary

Sondy temperaturowe z czujnikiem termoparowym to najczęściej stosowane sondy, pokrywające w przybliżeniu zakres pomiaru od – 200 aż do +2500°C. Choć na rynku są dostępne sondy z czujnikami termoparowymi typu J, E, T, R, S, B, N, G, C, D, U i L, to najczęściej spotyka się sondy z termoparą typu K zbudowane z materiałów Ni-Cr-Ni-Al (chromel kontra alumen). Termopary różnego typu charakteryzują się innym zakresem temperaturowym np. w przypadku termopar typu K –200÷1200°C, typu B 600÷1700°C, typu J 0÷750°C itd. Różny zakres mają też sondy tego samego typu, lecz innej konstrukcji. Zakres pomiaru temperatury nie jest jedynym parametrem charakteryzującym sondę. Ważna też jest konstrukcja mechaniczna sondy dostosowana do jej zastosowań. Typowa, profesjonalna sonda temperaturowa współpracująca z przenośnym termometrem cyfrowym jest zbudowana z płaszcza metalowego, ochraniającego element czuły na zmiany temperatury, połączonego z uchwytem w postaci solidnej rączki. Sondę łączy się z przyrządem pomiarowym przewodem (w przypadku termopar – dwużyłowym) zakończonym specjalnym prostopadłościennym wtykiem pozwalającym

Cyfrowe mierniki temperatury											
Producent	Anritsu	APPA	AZ	AZ	CHY	CHY	CHY	CHY	CIE	CIE	ESCORT
Typ	HFT-80	APPA55	8851	8852	502	506R	600C	700	305	307	20
Dystrybutor	ELFA Polska	NDN	Unilap	Unilap	BIALL Merserwis	BIALL Merserwis	BIALL Merserwis	BIALL Merserwis	BIALL, Merserwis / ELFA Polska	BIALL, Merserwis / ELFA Polska	Labimed Electronics
Współpraca z sondami temperaturowymi typu:	K	K, J	K, J, T	K, J, T	K, J	K, J, T, E R, S, N	K	K	K	K	K, J, T, E R, S, N,B G, C, D, U, L
Liczba kanałów	1	2	1	2	2	2	1	1	1	2	2
Wyświetlanie ΔT	-	+	-	+	+	+	-	-	-	+	+
Wybór rozdzielczości wskazania 1°C / 0,1°C / 0,01°C	- / + / -	+ / + / -	+ / + / -	+ / + / -	- / + / -	- / + / -	+ / + / -	+ / + / -	+ / + / -	+ / + / -	- / + / -
Dokładność pomiaru (najlepsza)	± 0,05% + 0,2°C	± 0,1% + 0,7°C	± 0,1%	± 0,1%	± 0,05% + 3 c	± 0,05% + 0,3°C	+ 0,3% + 1°C	± 0,3% + 1°C	± 0,3% + 1°C	± 0,3% + 1°C	± 0,03% + 1°C
Szybkość pomiaru (próbkowanie) [l.pom./s]	5/s	10	b.d.	b.d.	1,25	1,25	2,5	1,5	2,5	2,5	1
Układ czasowy (timer)	-	-	+	+	+	+	-	-	-	-	b.d.
Rejestracja wartości maks. / min. / średniej	+ / + / +	- / - / -	+ / + / -	+ / + / -	+ / + / +	+ / + / +	+ / - / -	+ / - / -	+ / - / -	+ / - / -	+ / + / +
Wskazanie wartości względnej (REL)	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+
Zamrożenie wskazania (Data Hold)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Komparator - typ sygnalizacji	-	-	-	-	dźwiękowa	dźwiękowa	-	-	-	-	dźwiękowa
Wyjście sygnału komparatora	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Rejestrator danych (logger) / pamięć wyników pomiaru	- / -	- / -	- / -	- / -	- / -	- / -	- / -	- / -	-	-	- / +
Wyświetlacz: liczba pól cyfrowych	3	2	1	2	3	3	1	1	1	1	2
Maksymalne wskazanie (wyświetlacza głównego)	9999	1999	b.d.	b.d.	19999	19999	1999	1999	1999	1999	19999
Podświetlenie wyświetlacza	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	EL
Interfejs RS-232C	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	dwukierunkowy
Oprogramowanie standard / opcja	- / -	- / -	- / +	- / +	- / -	+ / -	- / -	- / -	- / -	- / -	- / +
Sonda K standard / opcja	- / -	+ / -	+ / -	+ / -	2 / -	2 / -	+ / -	- / +	+ / -	2 / -	+ / -
Osłona gumowa	-	+	-	-	+	+	-	-	+	+	+
Zasilanie bateria / zasilacz sieciowy	6 V(4 x R6) / -	9 V (6F22) / -	9 V (6F22) / -	9 V (6F22) / -	9 V (6F22) / -	9 V (6F22) / -	6 V (4xLR03) / -	4,5 V (3xLR03) / -	9 V (6F22) / -	9 V (6F22) / -	9 V (6F22) / +
Przybliżony czas pracy baterii [h]	b.d.	90	b.d.	b.d.	100	100	200	140	200	200	25
Automatyczne wyłączanie po czasie [min]	-	-	-	-	30	30	-	15	-	-	+
Wymiary (dł. x szer. x wys.) [mm]	76x166x34,5	64x200x26	72x182x30	72x182x30	91x192x52,5	91x192x52,5	44x170x40	48x148x24	70x147x35	70x147x35	90x190x37
Masa (z baterią) [g]	250 g	215 (b.o.)	b.d.	b.d.	365	420	215	74	215	215	1240
Szczelność obudowy											
Inne dane							Wyjście analogowe	Kalibracja offsetu	Kalibracja offsetu	Kalibracja offsetu	Pomiar napięcia DCV: mV/V
Cena det. z podatkiem VAT (22%) [zł]	1729	464	329	354	365	364	237	170	225 / 345	265 / 397	964

Uwagi: * - w trybie loggera z 10 minutowym odstępem rejestracji, c - liczba cyfr

Wartości parametrów podano wg. informacji dostarczonych przez dystrybutorów

na umieszczenie go tylko w jednym położeniu (polaryzacji) lub zwykłymi banankami. Gdy gniazda pomiarowe przyrządu są przystosowane wyłącznie do dołączenia bananków, a dysponujemy sondą zakończoną prostopadłościennym wtykiem, to do połączenia jej z przyrządem trzeba zastosować odpowiednią przejściówkę.

Kształt i konstrukcja sondy zależy od jej przeznaczenia. Inaczej są zbudowane sondy przeznaczone do pomiarów temperatur: cieczy, gazów, materiałów sypkich i powierzchni płaskich. Spotyka się też sondy uniwersalne, do pomiarów temperatury rur lub elementów ruchomych. Sondy przeznaczone do pomiarów temperatur powierzchni płaskich wyróżniają się konstrukcją zakończenia, zbudowanego z jednej lub kilku płaskich sprężyn, na ogół nieodporną na wpływ wody. Sondy uniwersalne to sondy, których element pomiarowy jest umieszczony w stosunkowo długim walcowym płaszczu metalowym o długości np. 300 mm i średnicy ok. 4 mm i dobrze zabezpieczony przed dostępem wody.

Sondy rezystancyjne

Sondy rezystancyjne (RTD – *Resistive Temperature*) charakteryzują się węższym zakresem temperatur pracy niż termopary (od --200 do +650°C), są jednak bardziej od nich stabilne i umożliwają osiągnięcie lepszej dokładności pomiaru. Poszczególne wykonania sond pozwalają na osiągnięcie jeszcze węższego zakresu pomiarowego np. od –100 do +300°C. Najczęściej spotykane sondy rezystancyjne zawierają czujnik Pt100 wykonany z platyny o rezystancji znamionowej 100 Ω. Układ pomiarowy przyrządu wymusza przepływ przez czujnik prądu o stałej wartości (od 1 do 5 mA), a jednocześnie mierzy zmianę rezystancji na tym elemencie wraz ze zmianą temperatury. Sondę z czujnikiem Pt100 łączy się z miernikiem czterema, trzema lub dwoma przewodami. Najczęściej spotyka się połączenie trójprzewodowe, będące konfiguracją uproszczoną w porównaniu z połączeniem czteroprzewodowym, lecz umożliwiającą wystarczającą redukcję niekorzystnego wpływu obciążenia na wynik pomiaru.

W tablicy zestawiono oferty producentów mierników temperatury w układzie alfabetycznym. W następnym numerze, w drugiej części artykułu, będą zebrane dane termometrów firm Lutron, Meterman, Summit, TENMARS, TES, Testoterm, Yokogawa i Yu-Fong. *(red)*

■

Fluke	Fluke	Fluke	Fluke	Fluke	Fluke	HIOKI	HIOKI	HIOKI	HIOKI
50S	50D	51-II	52-II	53-II	54-II	3441	3442	3447-01	3446-01
ELFA Polska	ELFA Polska	ELFA Polska / TME	ELFA Polska / TME	ELFA Polska / TME	ELFA Polska / TME	Labimed Electronics	Labimed Electronics	Labimed Electronics	Labimed Electronics
J, K	J, K	J, K, T, E	J, K, T, E	J, K, T, E, N, R, S	J, K, T, E, N, R, S	K	K	Pt100	K
1	2	1	2	1	2	1	1	2	1
-	+	-	+	-	+	-	-	-	-
+/+/-	+/+/-	+/+/-	+/+/-	-/+/-	+/+/-	+/+/-	+/+/-	+/+/-	+/+/-
± 0,1% + 0,7°C	± 0,1% + 0,7°C	± 0,05% + 0,3°C	± 0,05% + 0,3°C	± 0.05% + 0.3°C	± 0,05% + 0,3°C	± 0,1% ± 0,8°C	± 0,1% ± 0,8°C	± 0,1% ± 0.4°C	± 0,1% ± 0,5°C
b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	2	2	1	1
-	-	+	+	+	+	-	-	data + zegar	data + zegar
-/-/-	+/+/-	+/+/+	+/+/+	+/+/+	+/+/+	+/+/-	+/+/-	+/-/-	+/+/-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
-	-	-	-	-	-	-	-	dźwiękowa	dźwiękowa
-	-	-	-	-	-	-	-	+	+
-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	-/+	-/-	-/-	28800 / -	28800 / -
1	1	3	3	3	3	1	1	4	4
1999	1999	1999	1999	1999	1999	1999	1999	1999	1999
-	-	+	+	+	+	-	-	-	-
-	-	-	-	port IR	port IR	-	-	dwukierunkowy	dwukierunkowy
-/-	-/-	-/-	-/-	-/+	-/+	-/-	-/-	-/+	-/+
+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	-/+	-/+	-/ Pt100	-/+
+	+	+	+	-	+	-	-	-	-
9 V (6F22) / -	9 V (6F22) / -	4,5 V (3x R6) / -	4,5 V (3x R6) / -	4,5 V (3 x R6) / -	4,5 V (3 x R6) / -	6 V (4 x RP6) / -	6 V (4 x RP6) / -	6 V (4 x LR03) / +	6 V (4 x LR03) / +
800	800	1000	1000	1000	1000	200	200	1 miesiąc	1 miesiąc
b.d.	b.d.	+	+	+	+	30	30	30	30
75x166x28	75x166x28	86x173x38	86x173x38	86x173x38	86x173x38	74x155x24	74x155x24	86x150x31,5	86x150x31,5
280	280	400	400	400	400	160	160	240	240
							IP67	IP67	IP67
Kalibracja offsetu	Kalibracja offsetu	Kalibracja offsetu	Kalibracja offsetu	Kalibracja offsetu	Kalibracja offsetu				
730	947	1133 / 1218	1485 / 1584	1671 / 1828	1968 / 2072	878	1037	1818	1818

TESTER PRĄDU UPŁYWU HIOKI 3156

Japońska firma Hioki wprowadziła do produkcji nowy, stacjonarny tester prądu upływu typu 3156. Przyrząd sprawdza stan izolacji wielu urządzeń – od popularnego sprzętu elektrycznego do urządzeń medycznych – pod względem zgodności z wieloma normami, w tym z normą europejską IEC 60601 bez potrzeby wykorzystywania do tego dodatkowego wyposażenia pomiarowego.

Urządzenia elektryczne są tak projektowane, aby ich elementy, dostępne dla użytkownika, nie stanowiły zagrożenia porażeniem prądem elektrycznym. Jednak izolacja elektryczna urządzeń nie jest nieskończona, stąd też przy dotknięciu takiego elementu przez użytkownika zawsze będzie płynął przez jego ciało pewien prąd upływu. Z czasem izolacja wielu urządzeń pogarsza się, a prąd upływu stale się zwiększa, stąd też wynikają, regulowane normami, wymagania nie tylko jednorazowego sprawdzania upływności nowych urządzeń na taśmie produkcyjnej, lecz też okresowego – urządzeń użytkowanych. Szczególnie ostre wymagania są stawiane urządzeniom medycznym.

Dzięki swojej konstrukcji tester 3156 nadaje się do wykorzystania zarówno w procesie produkcji (szeroki wybór interfejsów), jak i do konserwacji.

Tester zasila badane urządzenie napięciem sieciowym, przy czym obwody zasilania testera i badanego urządzenia są odseparowane elektrycznie. Przy zasilaniu urządzeń medycznych można korzystać z zacisków, na których jest napięcie równe 110% napięcia znamionowego sieci (wymagane przez odpowiednie normy). Tester symuluje rezystancję ciała człowieka (*human simulated resistance*) włączając w obwód pomiarowy specjalne filtry o różnej konfiguracji zależnej od wybranej normy bezpieczeństwa (IEC, UL, JIS).

Przy sprawdzaniu sprzętu elektrycznego ogólnego przeznaczenia tester mierzy prąd upływu płynący w obwodzie: obudowa badanego urządzenia – sieć zasilająca, obudowa – ziemia, obudowa – obudowa oraz prąd upływu uziemienia. Z kolei w trakcie sprawdzania sprzętu medycznego tester mierzy prąd upływu w obwodzie: obudowa – ziemia, obudowa – obudowa, a ponadto prądy upływu: uziemienia, pacjenta (I, II i III – w różnym kierunku przepływające przez ciało człowieka) oraz prąd pomocniczy pacjenta.

Przyrząd ma kilka pamięci różnego typu. W jednej z nich użytkownik może zapisać: nazwę, numer kontrolny i klasę ochronności sprawdzanego urządzenia oraz do 100 wyników pomiarów. Inna pamięć służy do zapisania do 30 różnych zestawów warunków pomiarów, które można szybko przywołać w razie potrzeby.

Tester 3156 jest praktycznie pozbawiony elementów manipulacyjnych. Jego obsługę prowadzi się za pośrednictwem podświetlanego, ciekłokrystalicznego ekranu typu *dot matrix* o rozdzielczości 320 x 240 punktów zawierającego pole dotykowe.

Pracę testera na liniach produkcyjnych ułatwiają montowane standardowo interfejsy: RS-232C, GPIB i EXT I/O, przy czym interfejs RS-232C można wykorzystywać do bezpośredniego dołączenia drukarki termicznej 9442.

Z wielu funkcji użytkowych testera warto wymienić: sprawdzanie połączeń elektrycznych, amperomierz rzeczywistej wartości skutecznej o paśmie 1 MHz, przeglądanie zapisanych danych, wyświetlanie wartości maksymalnej i dopuszczalnych wartości granicznych (komparator), monitor napięcia (do 300 V) i poboru prądu (do 16 A) oraz ustawianie funkcji sprawdzania "pojedynczego uszkodzenia" wykorzystywanej przy testowaniu automatycznym.

Zależnie od wybranego trybu pracy tester może mierzyć prąd stały, przemienny, przemienny z nałożoną składową stałą i wartość szczytową prądu przemiennego. W pierwszych trzech trybach użytkownik ma do dyspozycji podzakresy pomiarowe: 50 μA, 500 μA, 5 mA i 25 mA, a w czwartym: 500 μA, 1 mA, 10 mA i 75 mA.

W wyposażeniu standardowym testera jest specjalna sonda przykładana do obudowy, typowe przewody pomiarowe i torba. Jako wyposażenie dodatkowe można zamówić: przewody do interfejsów RS-232C i GPIB, drukarkę termiczną 9442, przewód i zasilacz do niej, oprogramowanie użytkowe 9276 i neseser.

Informacje na temat nowego testera prądu upływu można otrzymać w firmie Labimed Electronics Sp. z o.o., tel. (0-22) 858-29-14, www.labimed.com.pl, e-mail: labimed@labimed.com.pl *(lh)*

LOKALIZATOR KABLI i RUR FIRMY RYCOM

Firma Tomtronix rozszerzyła swoją ofertę o wyroby amerykańskiej firmy RYCOM Instruments Inc., która jest jednym z wiodących producentów urządzeń do trasowania oraz lokalizowania uszkodzeń zakopanych kabli i rur. W szerokiej ofercie firmy RYCOM warto zwrócić uwagę m.in. na ekonomiczne rozwiązanie, jakim jest zestaw 8868. Odbiornik zestawu lokalizuje kable i rury przy częstotliwości nadajnika 815 Hz, 8 kHz lub 82 kHz, natomiast w trybie pasywnym trasuje kable będące pod napięciem sieciowym o częstotliwości 50 Hz (nie wymaga wtedy podłączania nadajnika). Nadajnik zestawu może być sprzęgany z lokalizowanym obiektem trzema sposobami:

- podłączenie bezpośrednie (galwaniczne),
- sprzężenie indukcyjne – przez postawienie nadajnika nad zakopanym kablem
- sprzężenie indukcyjne – przez objęcie obiektu sprzęgiem indukcyjnym elastycznym lub sztywnym.

Przyrząd ma podświetlany wyświetlacz LCD, na którym wartość sygnału jest przedstawiana w postaci analogowej oraz cyfrowej. Wartość ta jest sygnalizowana również modulowanym sygnałem akustycznym. Do natychmiastowego wyznaczenia głębokości zakopania lokalizowanego obiektu (do 4,6 m) wystarczy przyciśnięcie przycisku pomiaru głębokości. W celu poprawy komfortu obsługi, odbiornik jest wyposażony w automatyczną oraz ręczną regulację wzmocnienia. Niezwykle użyteczną funkcją jest pomiar prądu względnego, co pozwala odróżnić trasowany kabel od innych sąsiednich kabli. Stosując zestaw 8868 wraz z sondą zwrotną uziemienia można punktowo wyznaczać miejsce przebicia do ziemi kabla lub miejsce uszkodzenia izolacji rurociągu. Opcjonalne sondy nadawcze, po wprowadzeniu do rur niemetalowych lub kanałów, umożliwiają ich trasowanie, jak również odnajdywanie miejsc zatorów. Zestaw wyróżnia się niewielką masą, ma wodoszczelną obudowę oraz może pracować w temperaturze otoczenia od –20 do 55°C. Oprócz typowych lokalizatorów (nadajnik + odbiornik) oferowane są również lokalizatory obiektów metalowych pod ziemią oraz znaczników pasywnych. Szczegółowe dane techniczne są dostępne na stronach internetowych: http://www.tomtronix.com.pl/rycom.htm

Wyłącznym dystrybutorem przyrządów RYCOM w Polsce jest firma Tomtronix, tel: (42) 676-06-33, fax: (42) 674-74-55
e-mail: tomtronix@tomtronix.com.pl

(f)

UDOSKONALONY NIEBIESKI LASER

Firma Toshiba opracowała nowy generator niebieskiego światła laserowego, z azotkiem galu (GaN). Laser charakteryzuje się dużą mocą wyjściową (200 mW), oraz niskim współczynnikiem szumu typu RIN -132 dB/Hz przy mocy wyjściowej 3 mW. Jest to odkrycie o tyle istotne, że wielu specjalistów zajmujących się dyskami optycznymi twierdzi, iż w przypadku pojawienia się na rynku jednostronnych nośników z dwoma warstwami zapisu, konieczne będzie wprowadzenie światła lasera, którego impulsy będą nieść energię 100 mW lub większą. Nowy laser Toshiby zapewnia realizację tych wymogów i to ze znacznym zapasem. Większa moc wyjściowa jest konieczna do przyspieszenia procesu zapisu danych na nośniku, oraz umożliwia poprawę parametrów odczytu danych. Jak twierdzą przedstawiciele Toshiby, szumy typu RIN na poziomie 132 dB/Hz to obecnie najmniejsza wartość jaką udało się kiedykolwiek osiągnąć. Takie parametry nowego lasera udało się uzyskać Toshibie dzięki dwóm rozwiązaniom. Po pierwsze, zapewniono ścisłą kontrolę koncentracji domieszek w warstwie aktywnej półprzewodnika i jej otoczeniu, zwiększającej efektywność emisji światła. Po drugie, w miejscu emisji wiązki światła zastosowano specjalną powłokę, eliminującą rozproszenie światła. Nowe urządzenie generuje światło o długości fali 409 nm, a kąt rozwarcia wiązki wynosi 12,4° poziomo i 25,8° pionowo.

(fd)

RADAR DO PARKOWANIA

Coraz więcej samochodów jeździ po naszych drogach, więc coraz trudniej je parkować. Prawidłowe zaparkowanie pojazdu bardzo ułatwi specjalne urządzenie ultradźwiękowe, które można wykonać i zainstalować samodzielnie.

W tylnym zderzaku samochodu są umieszczone dwa przetworniki ultradźwiękowe – nadawczy i odbiorczy. Jeden z nich wysyła sygnały ultradźwiękowe, a drugi odbiera sygnały odbite od przeszkody znajdującej się za samochodem. Może to być np. ściana budynku, płot, albo inny pojazd. Opisane urządzenie daje sygnał dźwiękowy, gdy odległość samochodu od przedszkody jest mniejsza niż nastawiona potencjometrem (5 cm÷1,5 m).

Urządzenie, choć potocznie nazywane "radarem", działa przy użyciu sygnałów ultradźwiękowych, a nie fal radiowych bardzo wielkiej częstotliwości.

Opis działania

W układzie, którego schemat przedstawiono na rys.1, można wyróżnić następujące bloki funkcjonalne: generator sygnału sterującego, generator sygnału ostrzegawczego, układ sterujący sygnalizatorem, nadajnik i odbiornik sygnału ultradźwiękowego, przełącznik "nadawanie – odbiór" oraz zasilacz.

Generator sygnału sterującego przetwornikiem ultradźwiękowym

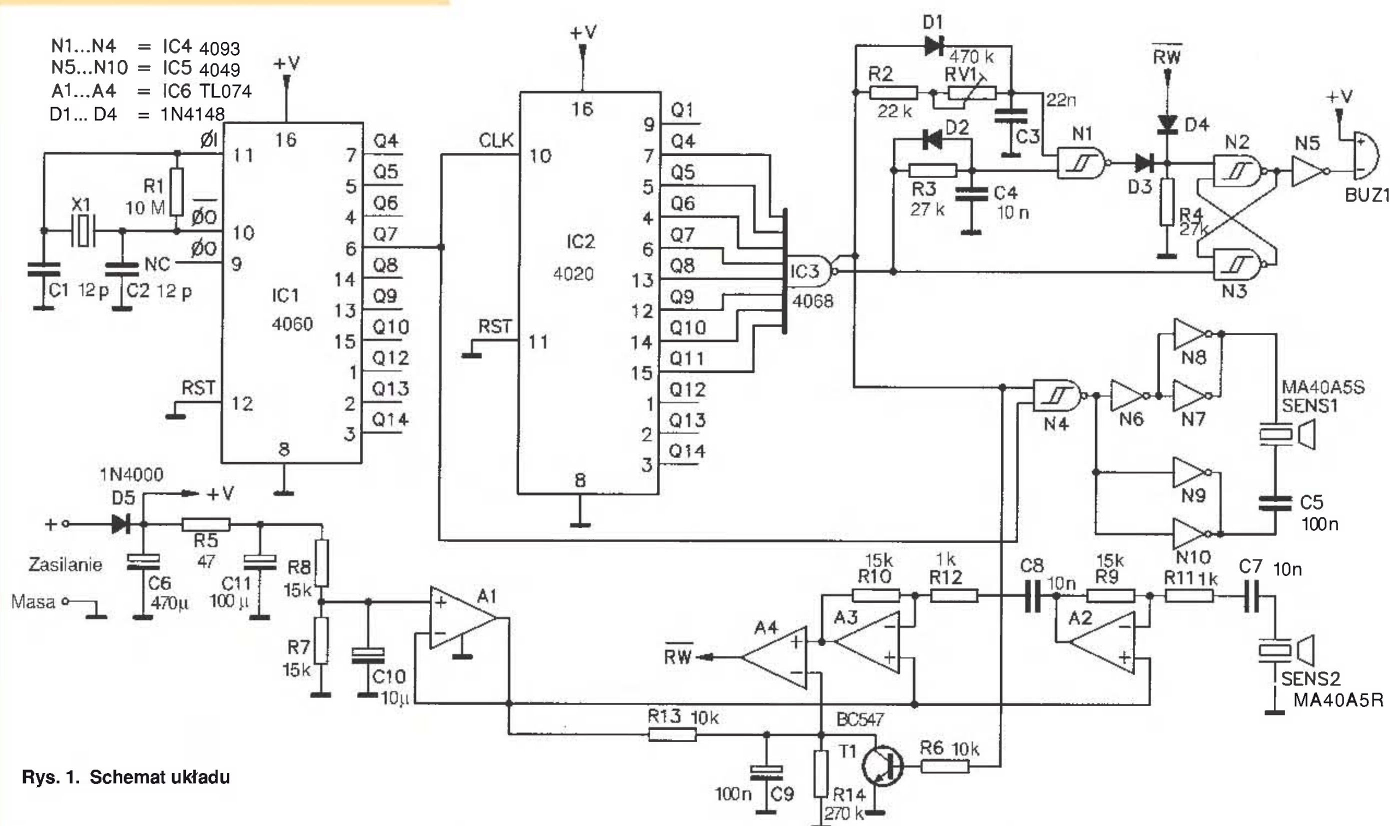
IC1 – układ scalony serii CMOS 400 oznaczony 4060 jest 14-stopniowym licznikiem binarnym zawierającym również elementy aktywne generatora zegarowego. Generator, zawarty wewnątrz układu scalonego pomiędzy wyprowadzeniami 11 (wejście) i 10 (wejście), wytwarza sygnał o częstotliwości 5,2428 MHz wyznaczonej przez rezonator X1. Rezystor R1 służy do linearyzacji pracy wewnętrznego inwertera i polaryzacji stałoprądowej jego wejścia stanowiącego wejście generatora. Kondensatory C1÷C2 i rezonator X1 tworzą obwód selektywnego dodatniego sprzężenia zwrotnego.

Sygnał zegarowy z wyjścia $\Phi 0$ jest wewnątrz układu scalonego doprowadzany do wejścia licznika. W układzie jest wykorzystywane wyjście Q7, na którym uzyskuje się sygnał o częstotliwości 2^7, czyli 128 razy mniejszej – ok. 40,96 kHz. Ten sygnał jest wykorzystywany do sterowania pracą ultradźwiękowego przetwornika nadawczego SENS1.

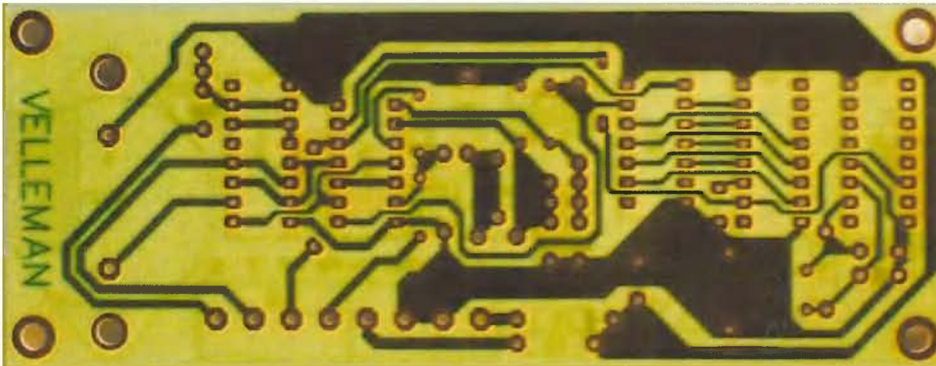
Generator sygnału ostrzegawczego

Układ scalony IC2 jest 14-stopniowym licznikiem binarnym. Do jego wejścia jest doprowadzany sygnał o częstotliwości ok. 40,96 kHz, czyli ciąg impulsów prostokątnych o szerokości równej połowie okresu powtarzanych co 1/40,96 kHz = 24,4 µs. Na wyjściach Q1÷Q14 układu IC2 występują sygnały o częstotliwościach, odpowiednio $2^1 \div 2^{14}$ razy mniejszej. Sygnały z wyjść Q4÷Q11 (o szerokościach od $2^4 \cdot 12{,}2\ \mu s = 195\ \mu s$ do $2^{11} \cdot 12{,}2\ \mu s = 24985\ \mu s$) są doprowadzane do wejść układu scalonego IC3 realizującego funkcje logiczne NAND i AND. Na wyjściu NAND następuje zmiana stanu logicznego na niski wówczas, gdy na wszystkich wejściach występują stany wysokie. Uzyskuje się na tym wyjściu przebieg impulsowy, w którym impulsy o szerokości 195 µs są powtarzane co ok. 25 ms.

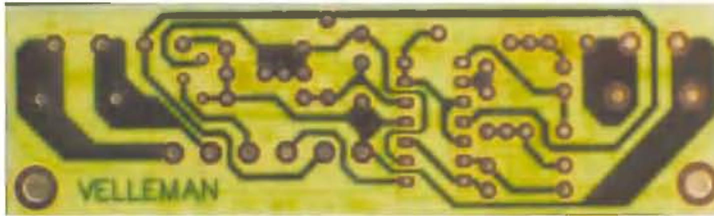
Do jednego z wejść bramki N1 jest dopro-

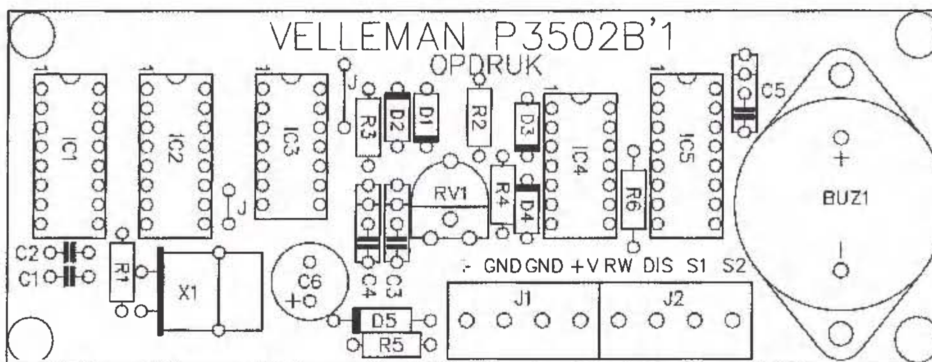

Rys. 1. Schemat układu

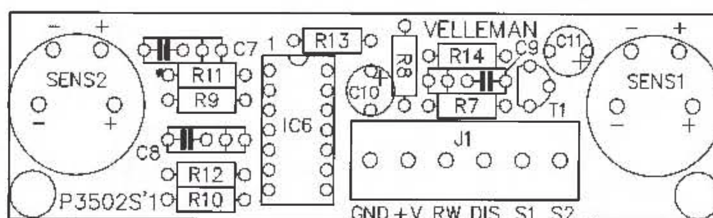

Rys. 2. Płytka bazowa (skala 1:1)

Rys. 3. Płytka przetworników (skala 1:1)

Rys. 4. Rozmieszczenie elementow na płytce bazowej

Rys. 5. Rozmieszczenie elementów na płytce przetworników

wadzany, przez obwód opóźniający złożony z kondensatora C4 i rezystora R3, sygnał z wyjścia NAND 8-wejściowej bramki IC3. Do drugiego wejścia jest doprowadzany sygnał z wyjścia AND bramki IC3 przez obwód o regulowanym opóźnieniu, złożony z kondensatora C3 i szeregowego połączenia rezystorów R2 i RV1. Zastosowanie potencjometru RV1 umożliwia regulację czasu opóźnienia w znacznym zakresie. Równolegle do rezystorów są dołączone diody, ich zadaniem jest eliminacja opóźnień przy zmianach stanów z niskiego na wysoki (D2) oraz z wysokiego na niski (D1).

Układ sterujący sygnalizatorem

Bramki N2÷N3 tworzą przerzutnik R-S. Jedno z jego wejść (bramka N3) jest połączone z wyjściem generatora sygnału ostrzegawczego (wyjście NAND bramki IC3), a drugie (bramka N2) z układem logicznym umożliwiającym uruchomienie sygnalizatora jedynie wówczas, gdy na wyjściu $\overline{RW}$ jest wysoki stan logiczny, a częstotliwość emitowanego sygnału utradźwiękowego jest zgodna z wartością nominalną.

Nadajnik sygnału ultradźwiękowego

Do jednego z wejść bramki N4 jest doprowadzany sygnał z wyjścia układu scalonego IC1, o częstotliwości ok. 40,96 kHz. Do drugiego wejścia bramki N4 jest doprowadzany sygnał impulsowy o szerokości ok. 195 µs powtarzany co 25 ms. Na wyjściu bramki N4 uzyskuje się paczki po 16 impulsów o częstotliwości 40,96 kHz powtarzanych co 25 ms. Sygnał wyjściowy jest przekazywany do wzmacniacza złożonego z inwerterów N6÷N10. Jest tu układ przeciwsobny, w którym w górnej gałęzi pracują inwertery N6÷N8, a w dolnej N9÷N10. Połączono po dwa inwertery równolegle, co miało na celu zwiększenie wydajności prądowej. Obciążenie wzmacniacza stanowi szeregowe połączenie kondensatora C5 i przetwornika SENS1. Kondensator C5 służy do oddzielenia składowej stałej.

Odbiornik sygnału ultradźwiękowego

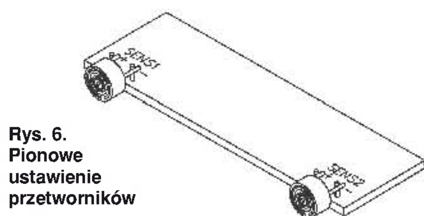
Odbiornik tworzą dwa stopnie wzmacniające i komparator napięciowy. Pierwszy stopień tworzy wzmacniacz operacyjny A2, kondensator C7 oraz rezystory R9 i R11. Drugi stopień, o podobnej budowie, tworzy wzmacniacz operacyjny A3 z kondensatorem C8 oraz rezystorami R10 i R12. Ostatnim stopniem odbiornika jest komparator napięciowy ze wzmacniaczem operacyjnym A4. Napięcie odniesienia komparatora jest tworzone przez rezystory R13 i R14 i jest nieco mniejsze od napięcia odniesienia wejść części wzmacniającej. Sygnał z wyjścia komparatora (oznaczony $\overline{RW}$) jest doprowadzany do wejścia sterującego układu ostrzegawczego.

Przełącznik nadawanie-odbiór

Działanie przełącznika polega na blokowaniu wejść odniesienia wzmacniaczy operacyjnych A2 i A3 tworzących odbiornik ultradźwiękowy. Sygnał z wyjścia AND bramki IC3 jest doprowadzany przez rezystor R6 do bazy tranzystora T1. Wysoki stan logiczny na tym wyjściu, uaktywniający działanie nadajnika ultradźwiękowego, powoduje nasycenie tranzystora T1. Na wejściach (+) wzmacniaczy A2 i A3 pojawia się wtedy napięcie bliskie potencjałowi masy i działanie wzmacniaczy zostaje zablokowane.

Działanie układu nadawczo-odbiorczego

Sygnał ultradźwiękowy, emitowany przez przetwornik SENS1, po odbiciu od przeszkody jest odbierany przez przetwornik SENS2. Uzyskany sygnał napięciowy jest doprowadzany do wejścia wzmacniacza. Jeżeli sygnał jest dostatecznie duży, co świadczy o małej odległości od przeszkody, na wyjściu wzmacniacza występuje sygnał zmieniający stan komparatora ze wzmacniaczem A4. Na wyjściu $\overline{RW}$ pojawia się sygnał

Rys. 6. Pionowe ustawienie przetworników

napięciowy o napięciu bliskim napięciu zasilania, czyli o wysokim poziomie logicznym. Ten sygnał uaktywnia sygnalizator dźwiękowy BUZ1.

Zasilacz

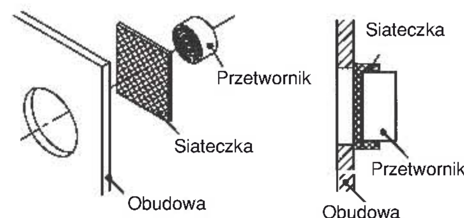
Układ jest zasilany z punktu +V połączonego z katodą diody D5. Dioda D5 przeciwdziała skutkom odwrotnego włączenia napięcia z akumulatora samochodowego.
Drugą część zasilacza stanowi wtórnik napięciowy ze wzmacniaczem A1 – źródło napięcia odniesienia (sztuczna masa) wzmacniaczy operacyjnych A2÷A4. Napięcie wejściowe jest doprowadzane przez filtr (kondensator C11 i rezystor R5) połączony z dzielnikiem napięcia (rezystory R8 i R7). Napięcie wyjściowe wynosi w przybliżeniu połowę napięcia nominalnego akumulatora.

Montaż i sprawdzanie układu

Elementy układu elektronicznego są rozmieszczone na dwóch płytkach drukowanych. Na głównej płytce (rys. 2) znajdują się elementy związane z układami scalonymi IC1÷IC5 oraz sygnalizator dźwiękowy BUZ1, na drugiej (rys. 3) są wzmacniacze operacyjne IC6 oraz przetworniki ultradźwiękowe SENS1 i SENS2.
Rozmieszczenie elementów przedstawiono na rysunkach 4 i 5. Montaż rozpoczyna się od wlutowania zwór oznaczonych J, a następnie obsadza się pozostałe elementy: rezystory, diody, kondensatory, podstawki układów scalonych. Należy zwrócić szczególną uwagę na polaryzację kondensatorów elektrolitycznych i elementów półprzewodnikowych.
Po starannym sprawdzeniu poprawności montażu, kolej na połączenie między sobą obydwu płytek. Łączy się zaciski: S1, S2, DIS, RW, +V, GND. Zasilanie 12 V dołącza się do punktów (+) i GND głównej płytki (rys.4). Po włączeniu zasilania należy zbliżyć do przetworników SENS kartkę papieru lub rękę na odległość ok. 70 cm i tak ustawić potencjometr RV1, aby włączył się sygnalizator BUZ1.

Montaż w samochodzie

Przede wszystkim należy znaleźć miejsce z tyłu nadwozia samochodu, w którym będzie umieszczona płytka z przetwornikami. Może to być np. miejsce pośrodku nadwozia, nad albo pod zderzakiem. W zależności od sytuacji, przetworniki mogą być umieszczone poziomo – wlutowane bezpośrednio w płytkę lub pionowo, jak to przedstawiono na rys. 6. Płytkę z przetwornikami należy umieścić w szczelnej obudowie z tworzywa sztucznego. W dolnej części obudowy powinien być otwór, aby woda, która może przedostać się do wnętrza, mogła wypłynąć. W obudowie trzeba wykonać dwa otwory o średnicy ok. 19 mm przed przetwornikami. Przetworniki muszą być osłonięte przed przedostawaniem się do nich wody za pomocą siateczki z tworzywa sztucznego o bardzo drobnych oczkach. Sposób wykonania osłon przedstawiono na rys. 7. Przestrzeń między przetwornikami musi być wypełniona delikatną gąbką z tworzywa sztucznego.
Główną płytkę także warto umieścić w obudowie. Następnie trzeba dla niej znaleźć miejsce w bagażniku, jak najbliżej płytki z przetwornikami, a następnie połączyć obydwie płytki 6-żyłowym przewodem. Plus zasilania należy połączyć z przewodem biegnącym do żarówki światła cofania, a minus z masą pojazdu. Włączanie układu następuje w chwili włączenia wstecznego biegu i jest sygnalizowane krótkim dźwiękiem (*beep*).
Praktyczne doświadczenie wykazuje, że optymalna odległość od przeszkody, sygnalizowana przez radar, powinna wynosić 20÷30 cm. Czułość nastawia się potencjometrem RV1. Może się okazać, że dźwięk brzęczyka będzie słabo słyszalny wewnątrz samochodu. W takim przypadku buzzer należy wylutować z płytki i umieścić w pobliżu kierowcy. Dwużyłowy przewód łączący buzzer z płytką nie musi być ekranowany.

Rys. 7. Sposób zabezpieczenia przetworników przed wodą

DANE TECHNICZNE

Napięcie zasilania	10–15 V
Pobór prądu	6 mA
Odległość detekcji	5 cm –1,5 m
Kąt detekcji	5°
Częstotliwość nadawania	40 kHz
Częstotliwość próbkowania	26 Hz
Wymiary	
płytka przetworników:	96 x 28 x 16 mm
płytka bazowa:	125 x 48 x 15 mm

Opisany układ jest produkowany przez firmę Velleman, a sprzedawany jako zestaw do samodzielnego montażu przez firmę wysyłkową ELFA Polska (www.elfa.se) tel. (0 22) 520 22 00. Art. nr 85 - 812 - 74, cena zestawu 246,00 zł netto. *CJ.*

ZAPOWIEDZI INTELA

Firma Intel zaprezentowała prototyp miniaturowego komputera, który ma pojawić się na rynku w ciagu najbliższych 10 lat. Urządzenie, nazwane wstępnie Osobistym Serwerem, będzie zapisywać i przechowywać wszystkie wypowiadane przez nas słowa. Uwzględniając fakt, że pojemność nośników danych zwiększa się skokowo, przewiduje się, że do 2012 roku pojawią się na rynku urządzenia umożliwiające zapisanie ok. trzech terabajtów danych, które będą rejestrować wypowiedziane słowa. Aby do dźwięku dodać jeszcze obraz, pojemność pamięci tych urządzeń musi się zwiększyć do 97 TB, co przy obecnym tempie rozwoju prawdopodobnie będzie możliwe już w 2014 roku. Osobisty Serwer będzie miał pamięć o dużej pojemności, szybki procesor oraz możliwość komunikacji bezprzewodowej. Według zapowiedzi firmy Intel, komputer wielkości pudełka zapałek umożliwi przechowywanie ogromnych zasobów osobistych informacji użytkownika, które będą mogły być udostępniane wielu różnym przenośnym urządzeniom elektronicznym. Wśród możliwości Osobistych Serwerów wymienia się pobieranie wiadomości ze świata, rozkładów jazdy czy informacji o cenach bezpośrednio z bilboardów i publicznych miejsc dostępowych.
Tym, co obecnie wywołuje największe obawy jest zagadnienie bezpieczeństwa danych. Zaproponowano nowy system kontroli uprawnień dostępu, oparty nie na tradycyjnych hasłach, lecz czymś co jest unikalne dla każdego użytkownika. Przykładowym rozwiązaniem mogłyby być hasła obrazkowe. Na ekranie pojawiają się różne ikonki i obrazki, z których część jest losowa a użytkownik uzyskiwałby dostęp do urządzenia tylko po wskazaniu prawidłowych obrazów. *(fd)*

MINUTNIK ZE STEROWANIEM BEZPRZEWODOWYM

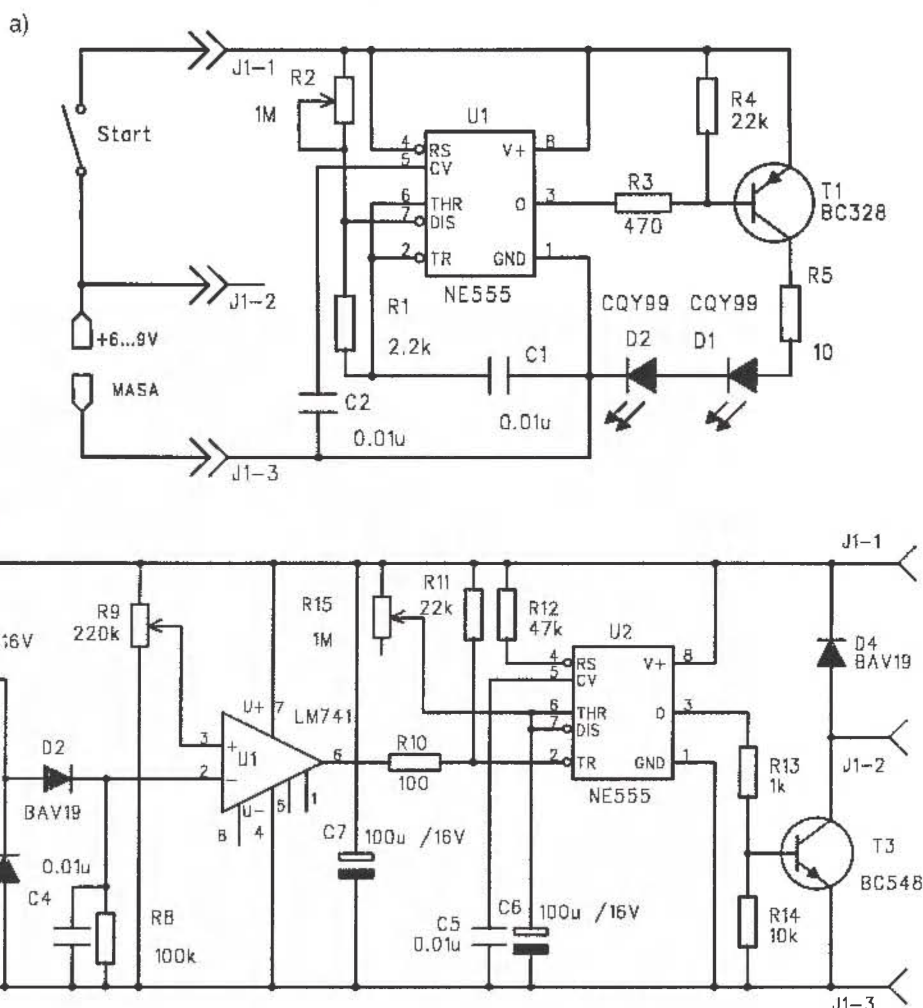
Tego jeszcze nie było – zdalnie sterowany minutnik.

Zdalnie sterowany minutnik umożliwia bezprzewodowe sterowanie dowolnym urządzeniem elektrycznym i włączanie/wyłączanie go na okres od kilku sekund do kilku minut. Urządzenie składa się z dwóch części, nadawczej i odbiorczej. Nośnikiem informacji jest modulowany strumień promieniowania podczerwonego.

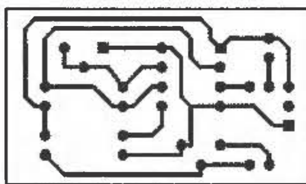
W części nadawczej (rys.1a) zastosowano diody emitujące promieniowanie podczerwone, sterowane prądem o przebiegu prostokątnym. Funkcję generatora tego przebiegu realizuje układ scalony 555. Częstotliwość generowanego przebiegu jest określona przez elementy C1, R1 i R2. Sygnał wyjściowy generatora jest doprowadzany do bazy wzmacniacza prądowego z tranzystorem T1. W obwodzie jego kolektora są włączone dwie diody D1 i D2 emitujące promieniowanie podczerwone (IRED). Przebieg czasowy natężenia promieniowania ma kształt taki jak przebieg przepływającego przez diodę prądu. Wartość liczbowa natężenia emitowanego promieniowania, wyrażona w mW/sr jest proporcjonalna do przepływającego prądu. Diody przewodzą prąd o amplitudzie kilkudziesięciu miliamperów i emitują promieniowanie podczerwone o natężeniu około 20 mW/sr.

Odbiornikiem promieniowania jest fotodioda D1 (rys.1b), spolaryzowana w kierunku zaporowym ze źródła zasilania przez rezystor R1. Promieniowanie podczerwone padające na diodę powoduje przepływ przez nią prądu fotoelektrycznego o kształcie przebiegu odpowiadającym przebiegowi czasowemu natężenia promieniowania emitowanego przez diodę nadawczą. Składowa zmienna prądu fotodiody, przez kondensator C1, jest doprowadzana do bazy tranzystora T1. Tworzy on wraz z tranzystorem T2 i elementami C2, C8 i R2÷R7 wzmacniacz odbieranego sygnału. Kondensator C2 służy ograniczeniu pasma przenoszenia wzmacniacza w górnym zakresie częstotliwości, powyżej częstotliwości pracy. Ma to na celu ograniczenie wpływu zakłóceń na pracę minutnika bezprzewodowego.

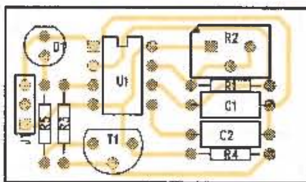
Moc promieniowania padającego na powierzchnię aktywną (czułą na promieniowanie) jest zależna od odległości pomiędzy diodą emitującą a fotodiodą. Czynnikiem decydującym o wielkości mocy padającej na fotodiodę jest kąt rozwarcia stożka utworzonego przez powierzchnię czułą na promieniowanie (podstawa) i odległość od diody nadawczej (wysokość stożka). Ten kąt (w steradianach) wyraża się stosunkiem pola powierzchni fotoczułej do kwadratu odległości. Fotodioda o powierzchni 5 mm^2 tworzy w odległości 1 metra kąt bryłowy 5 mm^2/1 m^2 = $5 \cdot 10^{-3}$ sr. Moc promieniowania padającego na diodę wynosi zatem 20 mW/sr $\cdot$ $5 \cdot 10^{-3}$ sr = 100 μW, wywołuje ona przepływ przez diodę fotoprądu

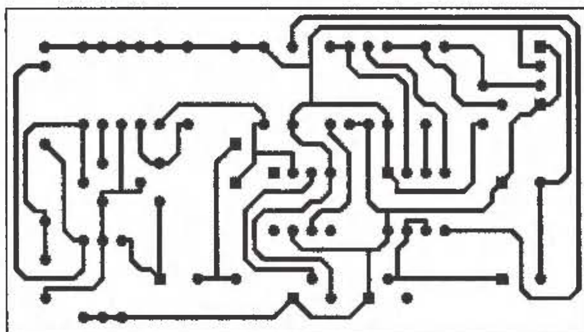

Rys. 1. Schemat minutnika a – część nadawcza, b – część odbiorcza

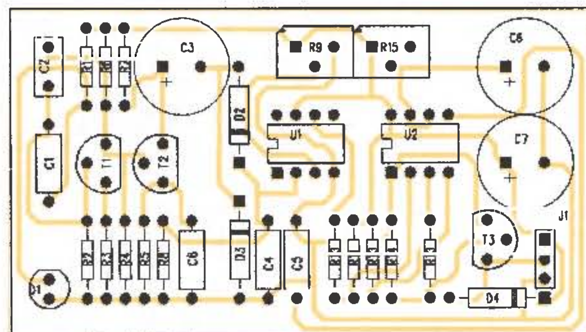
Rys. 2. Płytka drukowana części nadawczej (skala 1:1)

Rys. 3. Rozmieszczenie elementów – część nadawcza

Rys. 4. Płytka drukowana – część odbiorcza (skala 1:1)

Rys. 5. Rozmieszczenie elementów – część odbiorcza

o wartości ok. 100 µW · 0,5 A/W = 50 µA. Przebieg czasowy prądu ma kształt fali prostokątnej o amplitudzie 50 µA. Ten prąd ma składową stałą, ok. 25 µA, i zmienną o wartości międzyszczytowej 50 µA, która jest przekazywana do wejścia wzmacniacza – bazy tranzystora T1.

Składowa zmienna sygnału napięciowego z wyjścia wzmacniacza – kolektora tranzystora T2 podlega prostowaniu w podwajaczu napięcia utworzonym przez diody D2 i D3, kondensatory C3 i C4 oraz rezystor R8. Sygnał wyjściowy występuje na rezystorze R8, jest to przebieg o składowej stałej o wartości do kilku woltów (maksymalnie – połowa napięcia zasilania) z niewielką składową zmienną o wartości międzyszczytowej nie przekraczającej 0,5 V.

Kolejnym stopniem części odbiorczej jest komparator składający się ze wzmacniacza operacyjnego 741, pracującego przy pełnym wzmocnieniu, z otwartą pętlą sprzężenia zwrotnego, i rezystora nastawnego R9 służącego do ustalenia progu komparacji. Wyjście komparatora może przyjmować jeden z dwóch stanów, napięcie wyjściowe może być bliskie potencjałowi masy lub bliskie napięciu zasilania. Przy braku sygnału na wejściu wzmacniacza, na wyjściu komparatora panuje napięcie o wartości bliskiej napięciu zasilania.

Jeżeli do wejścia wzmacniacza (fotodioda odbiorcza D1) dociera sygnał o odpowiednim natężeniu promieniowania, to na wyjściu komparatora pojawia się skokowa zmiana napięcia do wartości bliskiej potencjałowi masy. Jest to sygnał wyzwalający dla monowibratora z układem scalonym 555, doprowadzany do wejścia TR (2). Monowibrator wytwarza na swoim wyjściu O (3) pojedynczy impuls o czasie trwania zależnym od elementów C6 i R15. Czas trwania tego impulsu może być regulowany w szerokich granicach do ok. 100 s. Przedłużenie czasu można uzyskać przez zastosowanie kondensatora C6 o większej pojemności lub rezystora nastawnego o większej rezystancji. Czas trwania generowanego impulsu wyraża się zależnością:

$$t_{imp} = 1{,}1 \cdot C_6 \cdot R_{15}$$

Sygnał wyjściowy monowibratora uruchamia przekaźnik dołączony do zacisków wyjściowych odbiornika za pośrednictwem tranzystora T3. Dioda D4 przeciwdziała powstawaniu ujemnych przepięć podczas wyłączania przekaźnika. Zestyki przekaźnika mogą być wykorzystane stosownie do potrzeb, do włączania lub wyłączania dowolnego urządzenia na określony przedział czasu.

Na rys. 2 i 4 przedstawiono płytki drukowane układów, a na rys. 3 i 5 rozmieszczenie elementów. *(cr)*

NOWA GENERACJA DYSKÓW MICRODRIVE

Firma Hitachi Global Storage Technologies rozpoczęła sprzedaż 1-calowych dysków Microdrive o pojemności 4 GB. Nowe dyski w porównaniu z poprzednia generacją tych urządzeń mają szybkość przesyłania danych zwiększoną o 70%. Microdrive to dyski, które odznaczają się niższym kosztem przypadającym na jeden megabajt, w porównaniu z tradycyjnymi dyskami twardymi. Nowy dysk Hitachi waży ok. 16 g i ma rozmiary pudełka zapałek. Microdrive to doskonałe urządzenie do przechowywania plików o dużych rozmiarach, np. zdjęć i filmów o wysokiej rozdzielczości, muzyki w formacie MP3, czy gier. Pojemność 4 GB dysku Microdrive umożliwa przechowywanie całego filmu w formacie DVD lub 75 godzin muzyki. Wielu producentów elektronicznych urządzeń konsumenckich, m.in. Blaupunkt, Kodak, Minolta, Nikon, Olympus, Pentax, Sigma i Sony rozważa dostosowanie swoich produktów do współpracy z tym urządzeniem. Nowy dysk Hitachi wykorzystuje głowicę zapisująco-czytającą, która jest o połowę mniejsza niż ta wykorzystywana w poprzedniej generacji dysków Microdrive. Dzięki zmniejszeniu rozmiarów głowicy, udało się także zmniejszyć o 40% odległość pomiędzy talerzami dysku. Dysk ma standardowy interfejs Compact Flash Type II i jest kompatybilny z urządzeniami, które akceptują nośniki danych z tym rodzajem złącza. Może być formatowany przy użyciu standardowego systemu plików FAT32, przy czym aby był możliwy zapis danych na tak sformatowanym dysku, to urządzenie zapisujące musi obsługiwać ten system plików. *(fd)*

"KOMÓRKI" DLA MOBILNYCH PRACOWNIKÓW

System łączności do i od mobilnych pracowników staje się dla wielu firm podstawą istnienia. Firma teoretycznie mogłaby wykorzystać tu jakiś system profesjonalny, np. TETRA, ale warto pamiętać, ile ten *high-tech* kosztuje. Jeśli wymagania operacyjne i technoklimatyczne to dopuszczają, bardzo znaczną część obowiązków tego systemu można wypełnić stosując indywidualne telefony komórkowe dla indywidualnych pracowników. Zwłaszcza, kiedy nie jest ich zbyt dużo a łączność nie wymaga wielkich strumieni informacji. Pracownik przebywający poza firmą chce mieć możliwości dwukierunkowej komunikacji z firmą kiedy pracuje, a także jakiejś rozrywki poza pracą. Urządzenie, które w miarę tanio pozwala zaspokoić oba rodzaje potrzeb zostało wymyślone i skonstruowane: komórka Nokia 6230. Jest to trójzakresowy aparat GSM/GPRS/EDGE 900/1800/1900, oprócz GSM i GPRS umożliwiający komunikację w systemach EDGE i Bluetooth a także wyposażony w kamerę VGA do robienia zdjęć i nagrań wideo. Funkcje multimedialne są imponujące, wprowadzane głównie z myślą o informacjach służbowych, gdzie wykorzystanie rozrywkowe ma znaczenie bardzo uboczne. Zdjęcia czy ruchome obrazy oglądane na małym wyświetlaczu o rozdzielczości VGA (jak magnetowid VHS) i w 65 000 kolorach wydają się bardzo ostre. Odtwarzacz wideo umożliwia też nagrywanie, wysyłanie i odbiór sekwencji wideo ze ścieżką dźwiękową oraz odbiór strumieniowego przekazu wideo w formacie 3GPP. Nagrania wideo, zdjęcia, nagrania głosowe czy pliki muzyczne można przechowywać na wyjmowalnej, multimedialnej karcie pamięci. Użytkownicy mogą też tworzyć, wysyłać i odbierać wieloczęściowe wiadomości multimedialne korzystając z technologii *Multimedia Integration Language* SMIL (języka opisu treści multimedialnych). Wiadomości takie obejmują tekst i obrazy oraz umożliwiają odtwarzanie dźwięków w uprzednio ustalonej kolejności. Wyobraźmy sobie takie narzędzie w rękach wysłanej w teren brygady wykonawczej czy grupy serwisowej, która codziennie sprawozdaje ustnie i wizualnie o postępach wykonanych robót i w ten sam sposób otrzymuje kolejne zadania lub wsparcie informacyjne...

Nokia 6230 umożliwia elastyczną i skuteczną komunikację bezprzewodową za pomocą Bluetooth, łącza na podczerwieni, HSCSD i GPRS. Bluetooth o małym zasięgu umożliwia korzystanie z akcesoriów usprawniających komunikację, np. samochodowy zestaw telefoniczny czy urządzenia rejestrujące. Szybki EDGE (tu osiąga przepływność 236,6 kbit/s) zapewnia wysoką (4 razy większą niż GPRS) szybkość przeglądania stron zawierających np. dokumentację, oraz pobieranie i wysyłanie informacji. Prawa autorskie do przesyłanej informacji można chronić za pomocą programu OMA Digital Rights Management wersja.1.0.

Nokia 6230 jest wyposażona w program do poczty elektronicznej, szybko przesyłającej informacje w sieciach EDGE, GPRS i HSCSD. Szybki dostęp do mobilnych usług zapewnia zaawansowana przeglądarka xHTML, a szybkie bezprzewodowe pobieranie plików – protokół TCP/IP. Funkcja synchronizacji danych umożliwia zdalną lub lokalną synchronizację i aktualizację danych osobowych. Rozszerzona funkcja kontaktów służy do zawiadamiania współpracowników, znajomych czy rodziny o swojej dostępności, zamiarach i miejscu pobytu. Programiści mogą pobierać od firmy narzędzia programistyczne.

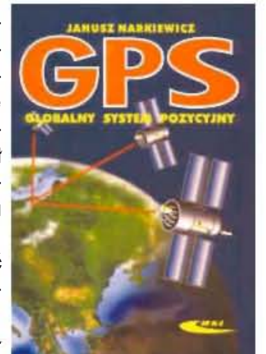
Telefon jest wyposażony w cyfrowy odtwarzacz plików muzycznych AAC/MP3, i to w taki sposób, że pracownik-meloman może sobie wybierać melodię do budzenia lub sygnalizacji. Jest portfel elektroniczny (na wyjeździe jak znalazł...), polifoniczne dzwonki (co kto lubi), łącze USB. A waży to 97 g, ma objętość 76 cm^3 a przy czasie gotowości do 300 h zapewnia 3 h rozmowy. *(ik)* ■

Przegląd wydawnictw

Janusz Narkiewicz
GPS Globalny system pozycyjny. Budowa, działanie, zastosowanie. Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, Warszawa 2003. Stron 164.

Mamy wreszcie długo oczekiwaną pozycję o GPS, wyjaśniającą „od A do Z" zagadnienia związane z tą powszechnie już stosowaną a mało rozpropagowaną techniką. I to dlatego ten satelitarny system wyznaczania pozycji znany jest głębiej na ogół tylko w kręgach profesjonalnych. A szkoda, bo to jednak jest jedno z największych osiągnięć technicznych XX wieku i, co najważniejsze, żywotne ekonomicznie. Jakie to wspaniałe technicznie osiągnięcia padały ekonomicznie bo ktoś o czymś przyziemnym zapomniał...

Książka wyjaśnia: co to jest GPS, jak działa i kiedy może nie być dostępny, jaka jest jego dokładność i źródła błędów, jak korzystać z systemu, jak obsługiwać odbiorniki GPS, do czego można GPS zastosować dziś i jutro. Kolejne rozdziały omawiają budowę i organizację systemu w podziale na segmenty (kosmiczny, naziemny i użytkowników), działanie systemu, sygnały i informacje z satelitów (częstotliwości, modulacja, kody transmisji...), czas w GPS, wyznaczanie pozycji w GPS, błędy systemu, wspomaganie systemu przez naziemne różnicowe i satelitarne układy wspomagające, pseudolity (nadajniki naziemne udające satelity) i systemy informacyjne. Duży rozdział jest poświęcony odbiornikom GPS, czyli temu co kupuje i używa klient, więc powinien znać przynajmniej podstawowe funkcje i możliwości. Jest rozdział poświęcony planowanym w bliskiej przyszłości modernizacjom systemu GPS, rozdział o rosyjskim systemie nawigacji satelitarnej GLONASS oraz rozdział na temat europejskiego systemu Galileo, jedynego systemu wyłącznie cywilnemu właśnie budowanemu przez Unię Europejską dla uniezależnienia się od dwóch pozostałych systemów przede wszystkim wojskowych. Na koniec mamy jeszcze jeden bardzo dobry pomysł Autora: zestawienie głównych stron internetowych (22) należących do profesjonalnych instytucji związanych z GPS i nawigacją satelitarną. Bardzo przydatne, skoro po wpisaniu do przeglądarki hasła GPS dostaje się kilka milionów odnośników...

W dwóch dodatkach omówiono elementy funkcjonalne odbiorników i historię GPS a na koniec podano 12-stronicowy słowniczek terminów angielskich dotyczących GPS.

Dobra publikacja. Świetnie się czyta i praktycznie brak szumu informacyjnego. *(ik)*

Książka jest dostępna w księgarniach, a także w sprzedaży wysyłkowej: WKŁ, 02-546 Warszawa, ul. Kazimierzowska 52, tel./fax (0-22) 849 23 45, (0-22) 849 27 51 w.555, e-mail: wkl@wkl.com.pl ; http://www.wkl.com.pl

WYKAZ TELEWIZYJNYCH STACJI NADAWCZYCH (2)

Zamieszczamy drugą część aktualnego wykazu telewizyjnych stacji nadawczych mających zgodę na nadawanie z obszaru Polski. W wykazie uwzględniono obecny podział obszaru Polski na województwa. W ramach województw uszeregowano stacje alfabetycznie wg nazw miejsc, w których te stacje sie znajdują.

Oznaczenia w wykazie:
Lokalizacja – nazwa miejscowości, góry, wzgórza,
Kanał – nr kanału wg standardu D/K,
Program – nazwa nadawanego programu,
ERP – wielkość maksymalnej mocy promieniowanej [kW].

Lokalizacja	Kanał	Program	ERP [kW]
WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE			
Ciechanów	57	TVP1	1
Ciechanów	42	TVP REG WARSZAWA	1
Ciechanów	59	TVP2	1
Ciechanów	52	POLSAT	1
Łosice	37	TVP2	300
Łosice	50	POLSAT	100
Łosice	52	TVP1	300
Opoczno	57	TVP REG WARSZAWA	100
Opoczno	47	TVP1	100
Ostrołęka	31	TVP2	1,5
Ostrołęka	7	TVP1	1
Ostrołęka	21	POLSAT	1
Ostrów Maz.	56	TVP1	0,1
Ostrów Maz.	60	TVP2	0,1
Płock	21	POLSAT	1
Rachocin	29	TVP1	1000
Rachocin	39	TVP2	1000
Radom	53	POLSAT	1
Radom	34	TV 4	1
Siedlce	60	TV 4	1
Siedlce	57	POLSAT	1
Warszawa	35	POLSAT	100
Warszawa	33	TVN	5
Warszawa	41	TELEWIZJA NIEPOKALANÓW	5
Warszawa	51	TVP REG WARSZAWA	100
Warszawa	58	TV 4	3
Warszawa	33	TVN	5
Warszawa	27	TVP2	110
Warszawa	11	TVP1	75
Warszawa	48	DVB T (TVP1,2, TVN, POLSAT)	1
WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE			
Chrzelice	40	TVP1	700
Chrzelice	57	POLSAT	250
Chrzelice	23	TVP2	600
Kędzierzyn-Koźle	29	TVN	0,1
Opole	33	TVN	1
Opole	10	TVP REG OPOLE	1
Opole	47	TELEWIZJA NIEPOKALANÓW	1
Opole	30	TELEWIZJA DOLNOŚLĄSKA	0,2
WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE			
Baligród	55	TVP1	0,03
Baligród	37	TVP2	0,03
Bieszczady	35	TVP1	50
Bieszczady	52	TVP2	50
Bieszczady	58	POLSAT	50
Bircza	31	TVP2	0,01
Bircza	10	TVP1	0,01
Cisna	27	TVP2	0,05
Cisna	7	TVP1	0,01
Czarna	26	TVP2	0,03
Czarna	9	TVP1	0,02
Dynów	32	TVP1	0,1
Dynów	44	TVP2	0,1
Hoczew	27	TVP1	0,1
Hoczew	10	TVP2	0,02
Iwonicz Zdrój	7	TVP1	0,01
Iwonicz Zdrój	22	TVP2	0,02
Jabłonka	27	TVP1	0,02
Jaśliska	34	TVP2	0,05
Jaśliska	27	TVP1	0,05
Kalnica	24	TVP1	0,04
Komańcza	43	TVP2	0,025
Komańcza	10	TVP1	0,01
Krosno	51	POLSAT	1
Krzemienna	22	TVP2	0,01
Krzemienna	10	TVP1	0,01
Leżajsk	43	TVP2	100
Leżajsk	26	TVP1	100
Leżajsk	58	TVP REG RZESZÓW	10
Lutowiska	7	TVP1	0,01

Lokalizacja	Kanał	Program	ERP [kW]
Lutowiska	37	TVP1	0,02
Lutowiska	42	TVP2	0,02
Majdan	22	TVP1	0,05
Olszanica	7	TVP1	0,01
Olszanica	48	TVP2	0,01
Polana	49	TVP1	0,03
Polana	39	TVP2	0,01
Pruchnik	47	TVP2	0,05
Pruchnik	30	TVP1	0,05
Przemyśl	56	POLSAT	100
Przemyśl	31	TVN	1
Przemyśl	24	TVP1	85
Przemyśl	59	TVP REG RZESZÓW	10
Przemyśl	41	TVP2	100
Rymanów	22	TVP2	0,02
Rymanów	27	TVP1	0,02
Rzepedź	7	TVP1	0,01
Rzepedź	38	TVP2	0,05
Rzeszów	53	TVN	1
Rzeszów	21	TVP1	0,3
Rzeszów	27	TV 4	1
Rzeszów	40	TVP REG RZESZÓW	1
Rzeszów	48	POLSAT	1
Rzeszów	7	TVP2	0,5
Sanok	10	TVP1	0,02
Sanok	48	TVP 2	0,01
Solina	9	TVP1	0,01
Solina/Plasza	11	TVP1	0,01
Stalowa Wola	21	TVN	0,1
Stalowa Wola	31	POLSAT	0,1
Strzyżów	31	TVP REG RZESZÓW	0,1
Strzyżów	34	TVP2	0,1
Strzyżów	23	TVP1	0,1
Stuposiany	38	TVP1	0,1
Stuposiany	32	TVP2	0,1
Sucha Góra	12	TVP1	100
Sucha Góra	29	TVP2	700
Tarnawa	7	TVP1	0,02
Tarnawa	22	TVP2	0,03
Trójca	40	TVP1	0,01
Tylawa	41	TVP1	0,01
Tylawa	53	TVP2	0,01
Ustrzyki Dolne	49	TVP2	0,06
Ustrzyki Dolne	34	TVP1	0,06
Wołkowyja	10	TVP1	0,01
Wołkowyja	48	TVP2	0,01
Zahoczewie	33	TVP2	0,01
Zahoczewie	21	TVP1	0,01
Zatwarnica	22	TVP2	0,05
Zatwarnica	7	TVP1	0,01
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE			
Białystok	48	TV 4	1
Białystok	41	TVN	1
Białystok	60	POLSAT	1
Hajnówka	29	POLSAT	0,5
Krynice	22	TVP2	400
Krynice	35	TVP REG BIAŁYSTOK	100
Krynice	8	TVP1	80
Krzemianucha	58	POLSAT	100
Krzemianucha	53	TVP1	300
Krzemianucha	36	TVP2	200
Łomża	32	TVP2	7
Łomża	57	POLSAT	1
Suwałki	41	TVN	1
WOJEWÓDZTWO POMORSKIE			
Chwaszczyno	37	TVP2	600
Chwaszczyno	10	TVP1	100
Chwaszczyno	52	TVP REG GDANSK	400
Człuchów	39	TVP2	30
Gdańsk	22	TV 4	1
Gdańsk	25	AMBER TV	0,2
Gdańsk	30	POLSAT	1
Gdańsk	59	TVN	10
Gdynia	24	TVP2	0,05
Gdynia	7	TVP1	0,05

Lokalizacja	Kanał	Program	ERP [kW]
Gdynia	42	TVN	1
Gdynia	57	POLSAT	1
Kartuzy	7	POLSAT	0,01
Nowe Skórowo	25	TVP2	40
Nowe Skórowo	57	POLSAT	50
Słupsk	34	POLSAT	1
Słupsk	49	TVP2	15
WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE			
Bielsko Biała	27	TELEWIZJA NIEPOKALANÓW	0,5
Bielsko Biała	56	TVN	0,5
Brenna	26	TVP1	0,1
Brenna	30	TVP2	0,15
Bytków	32	TVN	1
Bytków	47	POLSAT	10
Cieszyn	56	TVP2	0,1
Cieszyn	11	TVP1	0,06
Częstochowa	34	POLSAT	1
Częstochowa	31	TVP REG KATOWICE	3
Częstochowa	29	TELEWIZJA NIEPOKALANÓW	1
Częstochowa	11	TVN	0,3
Istebna	50	TVP2	0,01
Istebna	39	TVP1	0,5
Jeleśnia	36	TVP2	0,05
Jeleśnia	31	TVP1	0,05
Koniaków	56	TVP2	0,05
Koniaków	34	TVP1	0,05
Koszarawa	27	TVP1	0,05
Koszarawa	22	TVP2	0,05
Kosztowy	60	TVP REG KATOWICE	100
Kosztowy	8	TVP1	265
Kosztowy	21	TVP2	450
Międzybrodzie	39	TVP1	0,05
Międzybrodzie	26	TVP2	0,05
Racibórz	49	TVP REG KATOWICE	0,1
Rajcza	38	TVP1	0,1
Rajcza	48	TVP2	0,1
Skrzyczne	24	TVP1	100
Skrzyczne	41	TVP2	100
Skrzyczne	58	POLSAT	100
Stryszawa	39	TVP2	0,1
Stryszawa	34	TVP1	0,1
Szczyrk Biła	26	TVP2	0,01
Szczyrk Biła	29	TVP1	0,01
Szczyrk Centrum	53	TVP2	0,05
Szczyrk Centrum	22	TVP1	0,05
Szczyrk Górny	30	TVP2	0,01
Szczyrk Górny	27	TVP1	0,01
Ujsoły	33	TVP1	0,1
Ujsoły	27	TVP2	0,1
Ustroń	39	TVP2	0,1
Ustroń	33	TVP1	0,3
Węgierska Górka	47	TVP2	0,05
Węgierska Górka	44	TVP1	0,05
Wisła	32	TVP1	0,05
Wisła	49	TVP2	0,05
Wodzisław Śląski	43	POLSAT	100
Wręczyca	52	TVP1	800
Wręczyca	26	TVP2	800
Żywiec	48	TVP REG KATOWICE	0,04
Żywiec	50	TVP2	0,04
Żywiec	7	TVP1	0,01
WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE			
Kielce	22	POLSAT	3
Kielce	40	TVP REG KIELCE	5
Kielce	56	TV 4	3
Kielce	24	TVN	5
Sandomierz	41	POLSAT	1
Starachowice	35	TVP1	0,1
Starachowice	60	POLSAT	100
Starachowice	41	TVP2	0,1
Św. Krzyż	38	TVP1	800
Św. Krzyż	28	TVP2	1000
WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE			
Elbląg	23	POLSAT	1
Elbląg	21	TVP2	40
Giżycko/Miłki	43	POLSAT	100
Giżycko/Miłki	38	TVP1	400
Giżycko/Miłki	24	TVP2	400
Gołdap	29	TVN	0,2
Kętrzyn	52	TVP2	0,08
Kętrzyn	31	TVP1	0,08
Kisielice	31	TVP2	200
Kisielice	48	TVP1	200

Lokalizacja	Kanał	Program	ERP [kW]
Łańsk	12	TVP1	0,02
Mrągowo	35	TVP1	0,02
Mrągowo	40	TVP2	0,02
Nowe Miasto Lubawskie	25	TVP2	0,1
Nowe Miasto Lubawskie	23	TVP1	0,1
Pieczewo	26	TVP2	400
Pieczewo	23	TVP REG OLSZTYN	1
Pieczewo	9	TVP1	100
Pieczewo	58	TV 4	1
Pieczewo	41	TVN	1
Pieczewo	60	POLSAT	100
WOJEWÓDZTWO WIELKOPOLSKIE			
Chełmce	31	TVP REG POZNAŃ	10
Chodzież	21	TVP2	0,05
Chodzież	11	TVP1	0,01
Konin	38	TVP REG POZNAŃ	3
Konin	40	TVN	1
Leszno	57	POLSAT	1
Mikstat	48	TV 4	200
Mikstat	37	TVP2	200
Mikstat	51	TVP1	200
Piła	26	TVN	1
Piła	57	POLSAT	1
Poznań	11	TVP2	0,3
Poznań	33	TVP1	1,5
Poznań Piątkowo	47	TVN	1
Śrem	50	POLSAT	200
Śrem	27	TVP2	300
Śrem	9	TVP1	100
Śrem	52	TVP REG POZNAŃ	200
Wągrowiec	56	TVP1	0,1
Wągrowiec	38	TVP2	0,1
Żółwieniec	58	POLSAT	100
Żółwieniec	34	TVP2	200
Żółwieniec	22	TVP1	200
Żółwieniec	56	POLSAT	1
WOJEWÓDZTWO ZACHODNIO-POMORSKIE			
Gołogóra	8	TVP1	80
Gołogóra	23	TVP2	400
Gołogóra	40	POLSAT	400
Gryfice	10	TVP REG SZCZECIN	0,01
Kołobrzeg	54	POLSAT	1
Kołobrzeg	38	TVP REG SZCZECIN	0,2
Kołowo	48	POLSAT	600
Kołowo	38	TVP REG SZCZECIN	400
Kołowo	12	TVP1	100
Kołowo	30	TVP2	700
Koszalin	21	TVP2	0,5
Koszalin	52	TV BRYZA	1
Koszalin	11	TVP REG SZCZECIN	0,5
Koszalin	37	TVP1	0,2
Łobez	7	TVP REG SZCZECIN	0,02
Rusinowo	31	TVP1	200
Rusinowo	24	TVP2	200
Sławoborze	32	TVN	100
Sławoborze	60	TVP1	200
Sławoborze	28	TVP2	100
Szczecin	36	TVN	10
Szczecin	25	TV BRYZA	1
Szczecin	7	TV 4	0,5
Szczecinek	21	TVP REG SZCZECIN	0,05
Świnoujście	50	POLSAT	10
Świnoujście	33	TVP2	10
Świnoujście	10	TVP1	0,9
Toporzyk	35	TVP REG SZCZECIN	40
Toporzyk	58	POLSAT	20
Trzebiatów	7	TVP REG SZCZECIN	0,03

Sprostowanie

Zamieszczamy erratę do pierwszej części wykazu telewizyjnych stacji nadawczych. Dziękujemy Czytelnikom, którzy zwrócili uwagę na te pomyłki.

Lokalizacja	Kanał	Program	ERP [kW]
WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE			
Grudziądz	25	TVP2	0,01
Grudziądz	23	TVP1	0,01
Toruń	26	TVN	1
Trzeciewiec	21	TVN	10
Trzeciewiec	53	POLSAT	650
Trzeciewiec	41	TVP1	650
Trzeciewiec	36	TVP2	650
Trzeciewiec	28	TVP REG BYDGOSZCZ	100
Włocławek	60	POLSAT	1
Włocławek	8	TVP1	0,01
Włocławek	24	TVP2	0,1

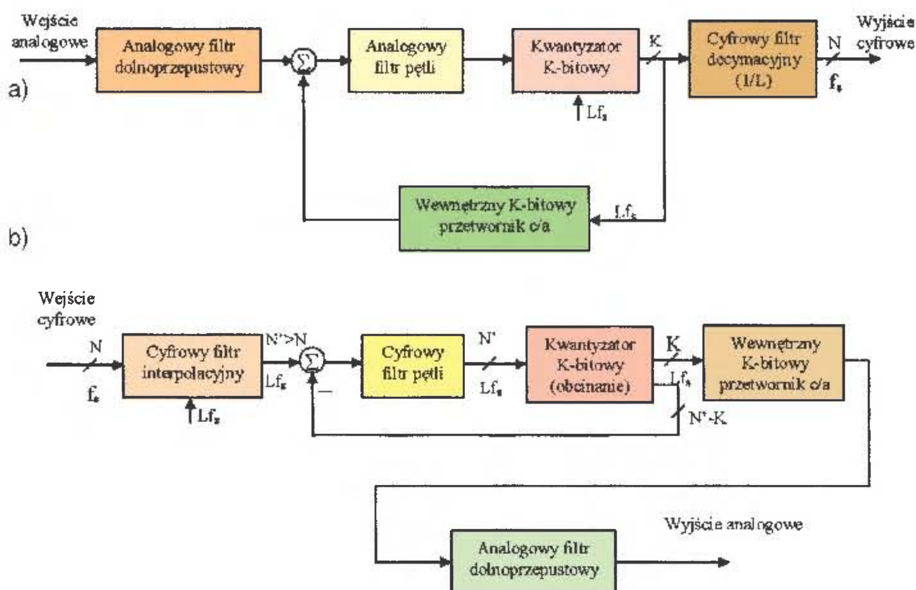
Opracowała **Krystyna Prószyńska**

NOWA GENERACJA FONICZNYCH PRZETWORNIKÓW A/C I C/A DELTA-SIGMA (2)

Przetworniki a/c i c/a z kilkubitowymi modulatorami ΔΣ

Przetworniki a/c i c/a z kilkubitowymi modulatorami ΔΣ (zawierającymi kwantyzatory kilkubitowe) mają szereg zalet w porównaniu z jednobitowymi modulatorami ΔΣ. Jedna z nich polega na tym, że stosunek całkowitej mocy szumu kwantyzacji do mocy sygnału na wyjściu modulatora maleje o ok. 6 dB na każdy dodatkowy bit rozdzielczości modulatora. Dlatego, aby polepszyć ogólną rozdzielczość przetwornika ΔΣ bez zwiększania współczynnika nadpróbkowania, należy zwielokrotnić liczbę poziomów kwantyzacji w modulatorze. Tak więc, w przetworniku z kilkubitowym modulatorem ΔΣ można uzyskać taką samą ogólną rozdzielczość, jak w przetworniku z jednobitowym modulatorem ΔΣ przy mniejszej częstotliwości próbkowania i tym samym przy mniejszej wrażliwości na jitter sygnału zegarowego. Do innych zalet można zaliczyć: mniejszą podatność na występowanie zniekształceń tonalnych, większą stabilność modulatorów kilkubitowych z transmitancjami wyższych rzędów w pętli sprzężenia zwrotnego (nie występuje przeciążenie kwantyzatora i mniej krytyczny jest dobór wartości sygnału dithera) oraz w przypadku przetworników c/a ΔΣ – uproszczenie konstrukcji analogowego filtru wyjściowego m.in. ze względu na niższy poziom szumu ponadpasmowego (ultradźwiękowego). Schematy blokowe N-bitowych przetworników a/c i c/a z K-bitowymi (1< K << N) modulatorami DS pracującymi z L-krotnym nadpróbkowaniem są przedstawione na rys.4. W przypadku przetwornika a/c ΔΣ (rys.4a) kwantyzator K-bitowy (2^K – poziomowy) jest konwencjonalnym, równoległym przetwornikiem a/c typu "flash". Liczba bitów N słowa wyjściowego zależy od architektury filtru decymacyjnego i wartości SNR, jaką zapewnia układ kształtowania szumu. Natomiast w przypadku przetwornika c/a ΔΣ (rys.4b), funkcja K-bitowego kwantyzatora sprowadza się do obcinania słowa cyfrowego na wyjściu akumulatora. Liczba bitów N' na wyjściu filtru interpolacyjnego jest większa od liczby bitów N słowa wejściowego wskutek operacji arytmetycznych wykonywanych w filtrze i zależy od jego architektury.

Obydwa przetworniki ΔΣ z rys. 4 zawierają wewnętrzny przetwornik c/a, który w przetworniku a/c ΔΣ jest umieszczony w petli ujemnego sprzężenia zwrotnego, zaś w przetworniku c/a ΔΣ poza petlą. Wewnętrzne przetworniki c/a, pracujące z dużą częstotliwością próbkowania (Lf_S), istotnie różnią się od konwencjonalnych, wielobitowych przetworników c/a. Choć ich rozdzielczości K są stosunkowo małe, wynoszą zwykle od 1,5 do 8 bitów, tj. na wyjściu otrzymuje się od

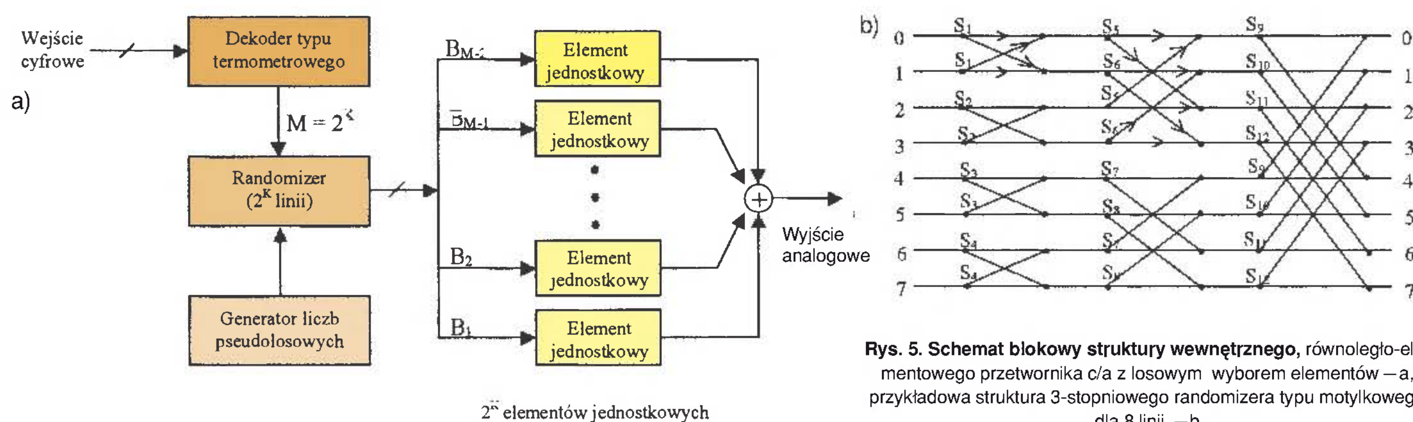

Rys. 4. Schematy blokowe przetworników z K-bitowymi modulatorami ΔΣ:
a – przetwornik a/c, b – przetwornik c/a

3 do 256 poziomów kwantyzacji, to jednak poziomy te muszą być wyznaczone z dużą dokładnością. Dotyczy to zwłaszcza przetwornika c/a ΔΣ (rys. 4b), gdyż nieliniowości wynikające z niedopasowania poziomów kwantyzacji nie mogą być nawet częściowo zredukowane przez pętlę sprzężenia zwrotnego. Tak więc, liniowość całkowa przetworników a/c i c/a ΔΣ nie jest lepsza niż liniowość kilkubitowego, wewnętrznego przetwornika c/a. Aby uzyskać dobrą liniowość całkową i niski poziom zniekształceń harmonicznych (THD), elementy składowe tego przetwornika (rezystory, kondensatory lub źródła prądowe) muszą być dopasowane z dużą dokładnością. Na przykład, aby uzyskać 16-bitową liniowość przetwornika c/a ΔΣ, poziomy wewnętrznego przetwornika c/a muszą być wyznaczone z dokładnością większą niż 10^{-5}. Jak wiadomo, dokładność różnego rodzaju przetworników a/c i c/a (nie tylko ΔΣ) może być zwiększona przez polepszenie dopasowania ich indywidualnych elementów składowych metodami korekcji wartości elementów (np. trymowania laserowego rezystorów struktury po jej wytworzeniu). Dodatkowe operacje technologiczne zwiększają jednak znacząco koszt wytwarzania przetworników ΔΣ z modulatorami kilkubitowymi. Z tych względów do polepszania dokładności wewnętrznych przetworników c/a opracowano szereg metod o zróżnicowanej przydatności do wytwarzania przetworników ΔΣ za pomoca standardowego procesu CMOS. Do najbardziej interesujących, ze względu na możliwość ekonomicznej implementacji technologicznej (problem powierzchni *chipu*), należą metody dynamicznego dopasowania elementów (DEM – *dynamic element matching*). Ogólnie biorąc, metody te polegają na konwersji błędów niedopasowania elementów wewnętrznego przetwornika c/a wprowadzających niepożądane harmoniczne – na szerokopasmowy sygnał szumu i ewentualnym spektralnym kształtowaniu tego szumu. Przetwarzanie sygnału cyfrowego (danych) na sygnał analogowy jest realizowane przez odpowiedni wybór różnych elementów w funkcji czasu. Wykorzystuje się przy tym fakt, że przetwornik c/a ΔΣ (z wewnętrznym, kilkubitowym przetwornikiem c/a) pracujący z nadpróbkowaniem zawiera dolnoprzepustowy filtr wyjściowy, który usuwa większą część mocy szumu ponadpasmowego. Szczególnie przydatne w praktyce są dwie metody dynamicznego dopasowania elementów: metoda dynamicznej randomizacji elementów (DER – *dynamic element randomization*) oraz metoda kształtowania widma szumu niedopasowania elementowego (NSDEM – *noise shaped DEM*).

Metody DER i NSDEM

Metoda dynamicznej randomizacji elementów (DER) jest realizowana w typowej, równoległo-elementowej strukturze wewnętrznego przetwornika c/a (rys. 5a). Przetwornik składa się z dekodera typu termometrowego, randomizera oraz $M = 2^K$ równolegle połączonych równowartościowych elementów tworzących macierz elementową, gdzie K jest liczbą bitów słowa wejściowego, zaś M – liczbą poziomów. W praktycznej implementacji potrzeba tylko 2^K – 1

Rys. 5. Schemat blokowy struktury wewnętrznego, równoległo-elementowego przetwornika c/a z losowym wyborem elementów – a, przykładowa struktura 3-stopniowego randomizera typu motylkowego dla 8 linii – b

elementów, ponieważ zakres zmian poziomów wynosi od 0 do $2^K - 1$. W takim równoległo-elementowym przetworniku c/a, aby wygenerować *m*-ty poziom wyjściowy należy uaktywnić *m* elementów i zsumować np. płynące przez nie prądy. Randomizer w sposób losowy dokonuje wyboru elementów, jakie mają być użyte do reprezentacji *m*-tego poziomu w kolejnych okresach zegarowych i realizuje połączenia pomiędzy M wyjściami dekodera termometrowego i M przełączanymi elementami. Każdy element jest przyporządkowany tylko jednemu poziomowi (stanowi) wyjściowemu dekodera w danym okresie. Liczba możliwych połączeń jest równa M! Jeśli liczba poziomów M jest mała, np. 3 lub 4, to można zrealizować wszystkie połączenia. Jeśli jednak M wynosi 8, 16, lub więcej, to liczba połączeń do wykonania jest zbyt duża i należy dokonać wyboru podzbioru połączeń, aby zaoszczędzić powierzchnię *chipu*. Problem ten rozwiązuje się przez zastosowanie randomizera motylkowego (rys. 5b). Układ takiego randomizera zawiera kilka stopni motylkowych (podobnie jak struktury motylkowe przepływu sygnałów FFT), sprzęgających wyjścia dekodera z wejściami wewnętrznego przetwornika c/a. Liczba stopni randomizera motylkowego powinna być przynajmniej równa liczbie K bitów wewnętrznego przetwornika c/a (im większa liczba stopni, tym więcej pożądanych połączeń). Przełączniki motylkowe są sterowane z generatora liczb pseudolosowych.

Metoda DER umożliwia zredukowanie błędów niedopasowania elementowego o czynnik w przybliżeniu równy $2\sqrt{L \cdot M}$, gdzie M jest liczbą poziomów (linii) a L jest współczynnikiem nadpróbkowania. Jeśli M = 16 i L = 256, to poziom szumu na wyjściu wewnętrznego przetwornika c/a w pasmie sygnału (odniesiony do pełnego zakresu) wskutek niedopasowania elementowego jest 128 razy mniejszy niż względne niedopasowanie elementowe.

Z kolei metoda NSDEM (i jej odmiany) polega na konwersji błędów niedopasowania elementów wewnętrznego przetwornika c/a na szum i spektralnym kształtowaniu tego szumu funkcją górnoprzepustową np. drugiego rzędu w sposób podobny, w jaki jest kształtowane widmo szumu kwantyzacji w modulatorach ΔΣ. Kształtowanie szumu niedopasowania elementowego jest realizowane za pomocą odpowiedniego selektora ze sprzężeniem zwrotnym (zawierającym m. in. kwantyzator wektorowy), umieszczonego zamiast randomizera pomiędzy dekoderem termometrowym i macierzą elementową wewnętrznego, kilkubitowego przetwornika c/a. Na wyjściu selektora uzyskuje się sygnał cyfrowy (wektor wyboru), który służy do aktywacji poszczególnych, równowartościowych elementów macierzy przetwornika wewnętrznego. Przez odpowiednią modulację sygnałów sterujących elementami, szum niedopasowania elementowego zostaje "przesunięty" w zakres dużych częstotliwości, dzięki czemu jego wpływ na pasmo foniczne jest zminimalizowany. Szum wysokoczęstotliwościowy, zawierający zarówno szum kwantyzacji modulatora ΔΣ, jak i szum niedopasowania elementowego jest następnie odfiltrowywany.

Metoda NSDEM jest stosowana obecnie w niektórych przetwornikach a/c i c/a z kilkubitowymi modulatorami ΔΣ wytwarzanych submikronową technologią CMOS. Na przykład, 24 bitowy/192 kHz, stereofoniczny przetwornik c/a ΔΣ typu CS43122 firmy Cirrus Logic o dynamice 122 dB i THD+N na poziomie –102 dB działa w oparciu o algorytm DEM z funkcją kształtowania szumu niedopasowania elementowego rzędu 2-go (DWA – *data weighted algorithm*). W przetworniku tym, 5-bitowy modulator ΔΣ 3-go rzędu z wielokrotnymi sprzężeniami zwrotnymi współpracuje z wewnętrznym przetwornikiem c/a z przełączanymi kondensatorami.

Wybrane układy przetworników z kilkubitowymi modulatorami ΔΣ

Monolityczne przetworniki a/c i c/a z kilkubitowymi modulatorami ΔΣ charakteryzuja się rozdzielczościami do 24 bitów, częstotliwościami próbkowania do 192 kHz, dynamiką około 120 dB i współczynnikami THD+N o wartościach z zakresu od –100 dB do –110 dB. Są produkowane 2-kanałowe przetworniki a/c dostarczające dane w formatach LPCM lub DSD (1 bit/2,8442 MHz) oraz 2-, 4-, 6- i 8-kanałowe przetworniki c/a przyjmujące dane w formatach LPCM i DSD. Przetworniki te doskonale nadają się zarówno do konsumenckiego sprzętu hi-fi, jak i sprzętu profesjonalnego, m. in. do uniwersalnych odtwarzaczy/nagrywarek DVD, odtwarzaczy DVD-Audio i Super Audio CD (SACD), amplitunerów A/V, wolnostojących przetworników c/a, odtwarzaczy/nagrywarek CD oraz cyfrowych stołów mikserskich, procesorów efektów i innych.

W poniższej tablicy zestawiono wybrane typy przetworników a/c i c/a z kilkubitowymi modulatorami ΔΣ oferowane przez firmy Analog Devices, Cirrus Logic, Texas Instruments i AKM. Formaty 24 bity/96 kHz lub 24 bity/192 kHz zapisano w postaciach skróconych 24/96 i 24/192.

Zbigniew Kulka

Wybrane typy przetworników a/c i c/a z kilkubitowymi modulatorami ΔΣ

Analog Devices		Cirrus Logic		Texas Instruments		AKM	
a/c	c/a	a/c	c/a	a/c	c/a	a/c	c/a
AD1871 24/96 2 kanały	AD1955 24/192 2 kanały	CS5340/41 24/192 2 kanały	CS43122 24/192 2 kanały	PCM4202 24/192 2 kanały	PCM1792 24/192 2 kanały	AK5394A 24/192 2 kanały	AK4395 24/192 2 kanały
	AD1853 24/192 2 kanały		CS4360/62 24/192 6 kanałów		PCM4104 24/192 4 kanały		AK4355/56/57 24/192 6 kanałów
	AD1852 24/192 2 kanały		CS4382/83 24/192 8 kanałów		PCM1600 24/192 6 kanałów		AK4358 24/192 8 kanałów
	AD1833A 24/192 6 kanałów				DSD1608 24/192 8 kanałów		

LITERATURA

[1] S.R. Norsworthy, R. Schreier, G.C. Temes, Delta-Sigma Data Converters, IEEE Circuits &Systems Society, New York, 1997
[2] Analog Devices, www.analog.com
[3] Cirrus Logic, www.cirrus.com
[4] Texas Instruments, www.ti.com
[5] AKM, www.asahi-kasei.co.jp

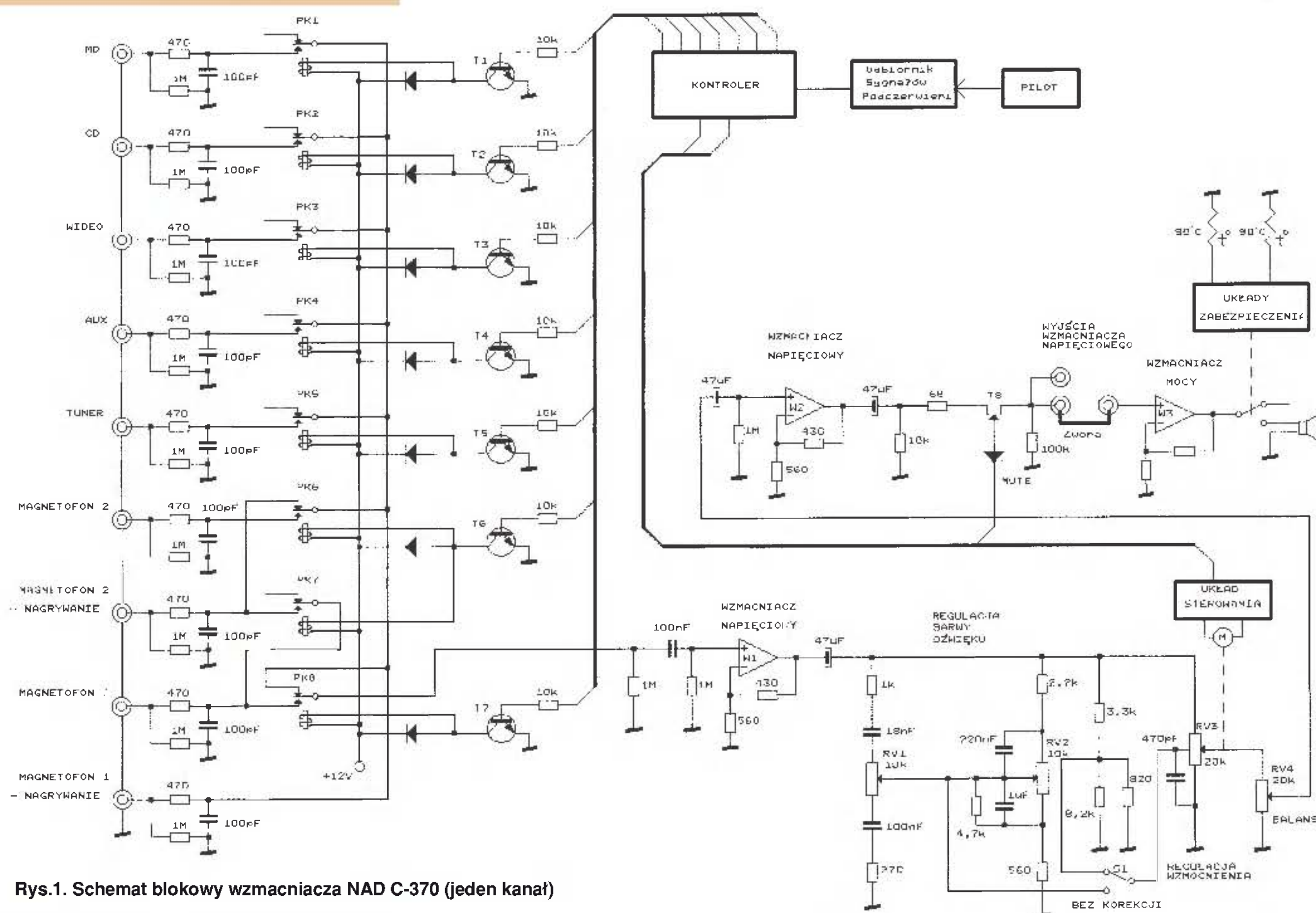
WZMACNIACZ MOCY NAD C - 350 (1)

Opracowania firmy NAD zawsze znajdowały uznanie z uwagi na swój wysoki poziom. Tak jest również w przypadku wzmacniacza NAD C -350. Sprawdzony układ elektryczny oraz zastosowanie elementów dobrej jakości dają nabywcy poczucie pewności udanego zakupu i przyjemność z użytkowania.

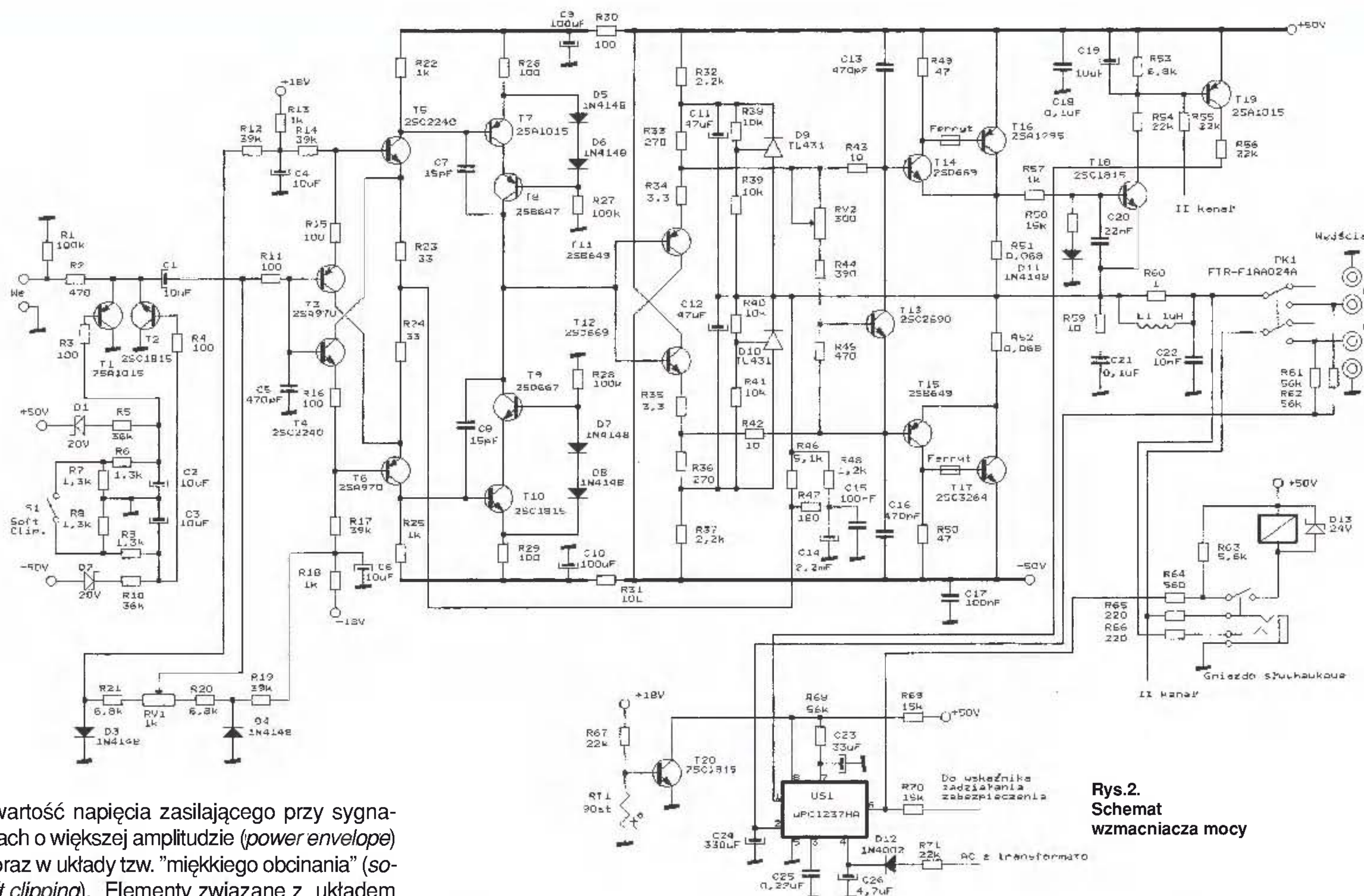
Wzmacniacz NAD C-350 jest wzmacniaczem zintegrowanym o siedmiu wejściach i dwóch wyjściach do nagrań magnetofonowych. Schemat blokowy wzmacniacza przedstawiono na rys.1.
Selektor wejściowy oraz selektor do nagrań magnetofonowych wykonano przy zastosowaniu miniaturowych przekaźników, co stało się już standardowym rozwiązaniem tej firmy. Sygnał z selektora wejściowego jest wzmacniany we wzmacniaczu liniowym W1 wykonanym z elementów dyskretnych z przeciwsobnym wyjściem. Zastosowanie elementów dyskretnych umożliwiło zwiększenie napięcia zasilającego w porównaniu z typowym wzmacniaczem operacyjnym, co z kolei zwiększa zakres przesterowalności. Istotne dla stałości wzmocnienia elementy mają tolerancję 1%.
Za wzmacniaczem liniowym umieszczono regulator barwy dźwięku, którego wyjście jest dołączone do odczepu potencjometru regulacji wzmocnienia RV3. Oddziaływanie na sygnał akustyczny regulatora jest uzależnione od położenia ślizgacza tego potencjometru i pełni w zasadzie funkcję korekcji fizjologicznej. Elementy regulatora barwy dźwięku przyjęto również z serii dokładniejszych i tak rezystory mają tolerancję 2% a kondensatory 5% (rezystory inne mają typowo tolerancję 5%, a kondensatory 10% lub 20%). Wpływ regulatora barwy dźwięku może zostać wyeliminowany przez wciśnięcie przełącznika " bez korekcji" (DEFEAT). Następuje wówczas przełączenie odczepu potencjometru wzmocnienia z wyjścia regulatora na wyjście niezależnego od częstotliwości dzielnika rezystancyjnego, również zbudowanego z elementów o tolerancji 2%. Ślizgacz regulatora wzmocnienia jest dołączony do potencjometru balansu, za którym znajduje się drugi wzmacniacz liniowy o konstrukcji takiej jak omówiony wcześniej. Sygnał z wyjścia drugiego wzmacniacza liniowego, poprzez klucz z tranzystorem typu FET, jest wyprowadzony na płytę tylną do dwóch połączonych równolegle gniazd wyjściowych. Klucz ten wykorzystywany jest również w przypadku realizacji funkcji wyciszania (MUTE).
Wzmacniacz mocy, który ma oddzielne wejście na płycie tylnej może pracować samodzielnie lub w połączeniu z wewnętrznym wzmacniaczem napięciowym za pomocą odpowiedniej zwory.
Wszystkimi funkcjami wzmacniacza steruje kontroler mikroprocesorowy, który odbiera i przetwarza również sygnały z pilota.

Wzmacniacz mocy

Wzmacniacz mocy zrealizowano jako układ w pełni symetryczny dla obu połówek przebiegu wejściowego przy wykorzystaniu elementów komplementarnych zarówno w stopniach mocy, jak i w stopniach napięciowych – rys. 2.
Zastosowane rozwiązanie stanowi nieco zubożoną wersję układu zastosowanego w droższym modelu NAD C-370. Tradycyjnie wzmacniacze firmy NAD są wyposażone w rozbudowane zasilacze, zdolne zwiększyć

Rys.1. Schemat blokowy wzmacniacza NAD C-370 (jeden kanał)

Rys.2. Schemat wzmacniacza mocy

wartość napięcia zasilającego przy sygnałach o większej amplitudzie (*power envelope*) oraz w układy tzw. "miękkiego obcinania" (*soft clipping*). Elementy związane z układem "soft clipping" umieszczono na wejściu wzmacniacza mocy.

W skład układu "miękkiego obcinania" wchodzą dwa klucze z tranzystorami T1 i T2 oraz dzielniki rezystancyjne (rezystory R5÷R10). Gdy funkcja *soft clipping* nie jest włączona, wówczas na bazach tranzystorów T1 i T2 utrzymywane jest napięcie o wartości około 2 V. Aby ogranicznik zadziałał, wymagana wartość amplitudy sygnału wejściowego musiałaby wynosić ok. 2,6 V, wcześniej jednak nastąpiłoby ograniczenie sygnału przez sam stopień wyjściowy wzmacniacza. Po włączeniu przełącznika *soft clipping* amplituda napięcia niezbędnego do zadziałania ogranicznika wynosi ok. 1,6 V, czyli w pobliżu maksymalnej wartości amplitudy napięcia wejściowego. Takie rozwiązanie powoduje, że początek ograniczania amplitudy sygnału następuje jeszcze przed rozpoczęciem ograniczania przez sam stopień końcowy wzmacniacza i o to właśnie chodzi. Układ "miękkie obcinanie" zmniejsza wrażenie "szorstkości" dźwięku przy bardzo silnych sygnałach oraz zabezpiecza głośniki wysokotonowe przed nadmierną zawartością składowych harmonicznych o wysokiej częstotliwości.

Stopnie wzmacniacza napięciowego, jak wspomniano wcześniej, są w pełni symetryczne. Zgodnie z najnowszymi kierunkami projektowania tego typu stopni, pracują one w klasie AB, co dzięki zwiększeniu wydajności prądowej w poszczególnych węzłach układu powoduje wzrost szybkości narastania napięcia na wyjściu zapobiegając pojawianiu się zniekształceń typu TIM.

Na wejściu wzmacniacza napięciowego zastosowano układ dwóch wtórników komplementarnych (tranzystory T3 i T4) o połączonych bazach. Emitery tych wtórników zasilane są napięciem ±18 V z dodatkowego zasilacza. Stopniem następnym jest również układ komplementarny z tranzystorami T5 i T6, którego obciążeniem jest stopień wyjściowy wzmacniacza napięciowego w układzie komplementarnej kaskody. Bazy tranzystorów T8 i T9 wchodzących w skład symetrycznych kaskod są polaryzowane napięciem pochodzącym z szeregowo połączonych diod D5 i D6 oraz D7 i D8. Rezystory R26 i R29 wprowadzają lokalne ujemne sprzężenie zwrotne o niewielkiej wartości.

Pomiędzy stopniem napięciowym, a stopniem mocy zastosowano separujące wtórniki emiterowe z tranzystorami T11 i T12. W emiterach tranzystorów T11 i T12 umieszczono elementy dynamicznych źródeł prądowych ze sprzężeniem typu *bootstrap*. Tranzystor T13 pełni tradycyjną rolę stabilizatora prądu spoczynkowego tranzystorów stopnia końcowego.

W pełnokomplementarnym stopniu wyjściowym zrealizowanym jako odwrócony układ Darlingtona ze 100% sprzężeniem zwrotnym zastosowano 200 W tranzystory mocy o wysokiej częstotliwości granicznej firmy SANKEN.

Całość wzmacniacza objęta jest ogólną pętlą ujemnego sprzężenia zwrotnego ustalającego wzmocnienie napięciowe na ok.30 V/V. W głównej pętli sprzężenia zwrotnego zastosowano elementy o tolerancji 1% (rezystory R46, R47 i R48).

Na wyjściu wzmacniacza znajduje się klasyczny układ RLC zabezpieczający przed obciążeniami o charakterze reaktancyjnym (elementy R59, R60, C21, C22 i L1).

Dołączanie wzmacniacza do zestawów głośnikowych A zrealizowano za pomocą przekaźnika PK1 .

W obwodzie zasilania cewki przekaźnika znajduje się styk umieszczony w gnieździe słuchawkowym typu "jack". Przy korzystaniu ze słuchawek styk zostaje rozwarty, co powoduje rozłączenie styków przekaźnika a tym samym odłączenie zestawów głośnikowych od wyjść wzmacniaczy obu kanałów.

Maciej Feszczuk

ELEKTRO EXPO 2003

Na wystawie Elektro Expo 2003 w listopadzie ub.r. tradycyjnie już, bo po raz dziesiąty, spotkali się w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie producenci, dostawcy i odbiorcy wyrobów i usług branż: elektroinstalacyjnej, oświetleniowej i elektronicznej.

Wystawcy zaprezentowali produkty funkcjonalne, bezpieczne i estetyczne. W stoiskach można było znaleźć bogaty wybór urządzeń elektroinstalacyjnych, zabezpieczających, służących ochronie osób i mienia, a także opraw oświetleniowych, wyposażenia mieszkań i inteligentnych budynków oraz oprogramowania służącego do projektowania instalacji elektrycznych i oświetleniowych.

Ogłoszono, wzorem lat ubiegłych, dwa konkursy dla wystawców ubiegających się o statuetki „Złota Iskra" i „Medal Prezesa SEP". Nagrodami wyróżniono firmy:

- ZUH Merserwis s.j. – za uniwersalny miernik parametrów instalacji elektrycznych EUROTEST 61557
- Elektromontaż Rzeszów S.A. – za wzorowe wykonanie instalacji w budynku biurowym Metropolitan w Warszawie
- Hager Elektro sp. z o.o. – za cyfrowe zegary sterujące Cronotec
- Philips Lighting Farel Mazury sp. z o.o. – za serię opraw oświetlenia pośredniego Carpe Diem na świetlówki TL5
- ZUP Emiter s.j. – za rodzinę obudów OSZ
- Elektromontaż I Katowice S.A. – za system Prosmatron z regulowanym statecznikiem elektrycznym
- Esselte Polska sp. z o.o. – za drukarkę etykiet Dymo ILP219
- KOS Elektrosystem sp. z o.o. – za osprzęt serii COSMO Maxi.

Rys. 1. Miernik parametrów instalacji elektrycznych EUROTEST 61557

Uniwersalny miernik parametrów instalacji elektrycznych EUROTEST 61557 (rys.1) prezentowany przez firmę Merserwis z Warszawy jest najnowocześniejszym, mikroprocesorowym przyrządem do kompleksowych pomiarów parametrów instalacji elektrycznych. Charakteryzuje się prostotą obsługi i szybkim wykrywaniem usterek. Zapewnia wykonanie pomiarów wszystkich parametrów sieci elektrycznych, przewidzianych normą europejską EN 61557. Procedury pomiarowe wspomaga profesjonalne oprogramowanie, a współpraca z komputerem następuje przez łącze RS232. W pamięci przyrządu można przechowywać wyniki ostatnich 3000 pomiarów. Miernik jest zasilany bateryjne (cztery baterie R6) i ma duży podświetlany wyświetlacz LCD.

Cyfrowe zegary sterujące Cronotec (rys.2) z firmy Hager Elektro umożliwiają elestyczne wykorzystanie czasów włączania, a w tym automatyczne przestawianie z czasu letniego na zimowy. Ustawienia w cyklu tygodniowym mogą być wprowadzane bezpośrednio w zegarze lub za pośrednictwem współpracującego komputera osobistego (PC). Funkcje dodatkowe obejmują synchronizację sygnałem radiowym DCF-77 lub synchronizację sygnałem radiowym kilku zegarów jednocześnie.

Rys. 2. Cyfrowe zegary sterujące Cronotec

Seria opraw oświetlenia pośredniego Carpe Diem ze świetlówkami TL5 z firmy Philips Lighting Farel Mazury charakteryzuje się bardzo wysokim komfortem oświetlenia, ekonomicznym i energooszczędnym rozwiązaniem, a także nowoczesnym wzornictwem stanowiącym nowatorski element architektury wnętrza. Unikalną cechą opraw jest możliwość zmiany temperatury barwowej emitowanego światła w zakresie 2700÷6500 K oraz zmiana natężenia oświetlenia. Oprawy Carpe Diem zostały skonstruowane tak, aby oświetlenie było odczuwane jak naturalne i aby dostosowywało się do indywidualnych preferencji użytkownika.

Rodzina obudów OSZ ZUP z firmy Emiter znajduje zastosowanie w przemyśle, energetyce i telekomunikacji. Wykonane z izolacyjnego trudnopalnego i samogasnącego materiału złożonego z poliestru i włókna szklanego odznaczają się dużą odpornością na działanie czynników atmosferycznych. Modułowa konstrukcja umożliwia łatwe łączenie z fundamentem i kieszenią kablową, a także łatwe łączenie obudów w układzie pionowym.

Rys. 3. Drukarka etykiet Dymo ILP219

Drukarka etykiet Dymo (rys.3) ILP219 (Industrial Label Printer) z firmy Esselte jest narzędziem do zastosowań w elektryce i telekomunikacji, służy do szybkiego przygotowywania etykiet na kable, przewody, podzespoły jak również do oznaczania paneli i bloków urządzeń. Jest wyposażona w głowicę termiczną zapewniającą wyraźny i trwały druk, co jest istotne w środowisku przemysłowym.

Kilka firm przedstawiło oprogramowanie do zastosowań w elektryce. Wśród takich firm były prezentujące swoje opracowania już od kliku lat firmy IGE-XAO z Krakowa oraz Sigma Computer Equipment z Łodzi. Obecnie dołączyły nowe – BricsCad Polska oraz Moeller Electric z Gdanska. IGE-XAO przedstawiła zintegrowany pakiet programowy do projektowania i obsługi instalacji elektrycznych i automatyki, a Sigma Computer – swój sztandarowy produkt WSCAD, pakiet programowy dla elektryków i automatyków. Pakiet BricsCad IntelliCAD, o możliwościach zbliżonych do AutoCAD-a, obsługuje formaty *.dwg i *.dxf, dzięki czemu zapewnia pełną kompatybilność plików z innymi programami do projektowania. ELsoftCAD jest programem działającym w środowisku programowym BricsCad IntelliCAD, rozszerza możliwości oprogramowania o funkcje branży elektrycznej.

Program PAJĄK w wersji 2.1 (firmy Moeller) jest przeznaczony do projektowania instalacji niskiego napięcia i do ich zabezpieczenia w sieciach TN, TT i IT, których napięcie znamionowe można wybrać w polu wyboru ze zwykle stosowanych napięć, ewentualnie można wprowadzić inną wartość, nawet do 1000 V. Właściwy układ sieci jest uzależniony od miejsca zainstalowania źródła oraz rozmieszczenia urządzeń odbiorczych. W zależności od tego projektant decyduje o wyglądzie sieci, o zastosowaniu jednego przewodu magistralnego z wyprowadzeniami do poszczególnych odbiorników lub sieci promieniowej z rozgałęzieniem bezpośrednio przy transformatorze, ewentualnie kombinacji obu rozwiązań poprzednich. Zaletę programu PAJĄK jest możliwość rozwiązania sieci okrężnych i przestrzennych. Program umożliwi szybką weryfikację zaprojektowanego układu sieci i optymalizację różnych jej konfiguracji.

Cezary Rudnicki

Citrix iForum

Wiele organizacji pogodziło się z wysokimi kosztami i komplikacjami, które stanowią nieodłączną część środowiska informatycznego zdominowanego przez komputery osobiste. Proces ten stopniowo narastał przez ostatnie dwie dekady, w miarę jak komputery osobiste zyskiwały coraz większy udział w informatyce. Współczesna infrastruktura jest nastawiona na urządzenia osobiste, a przez to nieefektywna i trudna w zarządzaniu. Personel informatyczny skupia się na procedurach dostarczania i aktualizowania oprogramowania zamiast na jego funkcjonalności. Wszyscy zmagają się z przestarzałym sprzętem, niezgodnościami poszczególnych wersji oprogramowania, wirusami, strategiami upoważniania użytkowników komputerów, oprogramowaniem nieautoryzowanym i nielicencjonowanym, a także z zachowaniem bezpieczeństwa oraz usuwaniem skutków awarii.

Na warszawskiej konferencji Citrix iForum zaprezenowały się organizacje informatyczne, które radzą sobie ze współczesnymi wyzwaniami technicznymi, ekonomicznymi i biznesowymi. Upraszczają procedury i obniżają koszty, jednocześnie zwiększając zakres usług. Wiele organizacji zmniejsza liczbę „ruchomych części" w swoich systemach – porzuca nadmiarowe urządzenia i nie w pełni wykorzystane systemy informatyczne. Jednocześnie ulegają konsolidacji i centralizacji podstawowe systemy obliczeniowe, co ma na celu uproszczenie wdrażania oprogramowania, administrowania i zapewnianie bezpieczeństwa.

Rozważne organizacje informatyczne zmierzają w kierunku architektury, która zapewnia proste sposoby bezpiecznego, łatwego i natychmiastowego dostępu do usług informatycznych z każdego miejsca, za pomocą każdego urządzenia i w każdej sieci. Organizacje te wprowadziły pojęcie *Przedsiębiorstwa na żądanie.* Jego fundamentem jest *infrastruktura dostępowa*, która realizuje funkcje, takie jak:

- usługi na poziomie urządzenia i sieci, umożliwiające łatwy dostęp, przez niemal każdą zaufaną lub niezaufaną sieć i za pomocą dowolnego urządzenia,
- agregacja i personalizacja informacji, zapewniająca centralną kontrolę nad wrażeniami użytkowników podczas dostępu do danych, i gwarantująca, że informacje są uporządkowane, spójne i na temat.
- bezpieczeństwo dostępu i zarządzanie tożsamością, gwarantujące prawidłową identyfikację i otrzymanie uprawnień dostępu zgodnie z ich rolą,
- prezentacja oprogramowania i usługi konferencyjne, zapewniające współdzielony i wirtualny dostęp do dowolnej infrastruktury,
- dodawanie użytkowników i pomiar stopnia wykorzystania, umożliwiające efektywny dostęp nowym użytkownikom,

Firma Citrix, globalny lider w dziedzinie oprogramowania dostępowego, promuje ideę infrastruktury dostępowej, wprowadzając na rynek pakiet *Citrix MetaFrame Access Suite.*

Infrastruktura dostępowa firmy Citrix zmniejsza koszty dzięki redukcji zasobów informatycznych, a także dzięki znacznemu uproszczeniu procedury dystrybucji nowego oprogramowania. W przedsiębiorstwie na żądanie, obsługiwanym przez infrastrukturę dostępową znikają problemy związane z takimi czynnikami jak pojemność dysku zdalnego serwera i komputera osobistego, szybkość procesora i pojemność pamięci. Personel może skupić się na efektywnej ocenie, optymalizacji i wykorzystaniu oprogramowania. Inne oszczędności wynikają z obniżonych kosztów szkolenia i zmniejszonych wydatków na konserwację komputerów osobistych. Często można znacznie zmniejszyć pobór mocy i wymagania wobec zasilania, przydzielając niektórym użytkownikom bardziej energooszczędne terminale Windows i przesuwając serwery wydziałowe do centrum danych.

Wdrożenie architektury dostępowej może również znacznie zmniejszyć koszty pomocy technicznej. Na przykład telefony do pomocy technicznej związane z hasłami stanowią niemal 25% wszystkich rozmów. Dzięki pakietowi Citrix MetaFrame Access Suite użytkownicy nie muszą zapamiętywać wielu haseł, a personel pomocy technicznej ma mniej powodów do interwencji. Roczne oszczędności mogą być bardzo duże, a koszt pakietu często zwraca się po miesiącu lub dwóch. *(cr)*

ŚWIATŁOWÓD W ORGANIZMIE GĄBKI SZKLISTEJ

Naukowcy z Laboratoriów Bella Lucent Technologies odkryli, że organizm gąbki szklistej zawiera włókna niezwykle podobne do światłowodów stosowanych w najnowszych sieciach telekomunikacyjnych. Odkrycie "morskiego" światłowodu to kolejny krok badaczy z Laboratoriów Bella na drodze rozwoju nauki zwanej biomimetyką, która korzysta z rozwiązań, jakie stworzyła natura i przenosi je do rozwiązań i materiałów stworzonych przez człowieka.

Badana gąbka z rodzaju Euplectella żyje w głębinach oceanu na obszarze tropikalnym i osiąga rozmiary około 15 cm. Jej szkielet ma budowę zawiłego siatkowatego cylindra z krzemu. W podstawie szkieletu gąbki znajduje się kępka włókien, które rozchodzą się na zewnątrz niczym odwrócona korona. Włókna te mają zazwyczaj długość od pięciu do siedemnastu centymetrów i grubość ludzkiego włosa. Zespół z Laboratoriów Bella odkrył, że każde włókno gąbki składa się z oddzielnych warstw o różnych właściwościach optycznych (współczynniku załamania światła). Koncentryczne cylindry krzemowe otaczają wewnętrzny rdzeń niezwykle czystej struktury szklistej podobnej do światłowodu przemysłowego, w której warstwy szkła otaczają szklany rdzeń o nieco innym składzie. Badacze odkryli podczas eksperymentów, że biologiczny światłowód gąbki szklistej przewodzi światło i wykorzystuje te same zasady optyczne, jakie są używane przez współczesnych inżynierów do projektowania przemysłowego światłowodu.

Pomimo, że naturalne biooptyczne światłowody nie są tak doskonale przezroczyste, jak tego wymagają współczesne sieci telekomunikacyjne, odkryto, że są one niezwykle odporne na pęknięcia i uszkodzenia. Mimo swej odporności, jednym z powodów zakłócenia przewodzenia w światłowodach przemysłowych są specyficzne pęknięcia światłowodów. Jeśli ten rzadki przypadek ma miejsce, wówczas wymiana uszkodzonego światłowodu jest często kosztowna i wymaga wiele pracy, dlatego naukowcy szukają sposobu na wzmocnienie włókna. W organizmie gąbki problem uszkodzeń eliminuje organiczna osłona biologicznego światłowodu. Biooptyczne światłowody są niezwykle wytrzymałe, można je związywać w mocne węzły i w odróżnieniu od światłowodów przemysłowych, nie pękną. Być może badając włókna gąbki można będzie ulepszać istniejące światłowody przemysłowe.

Kolejną zaletą biologicznych światłowodów jest to, że powstają w efekcie chemicznego osadu w temperaturze wody morskiej. Przemysłowy światłowód jest produkowany w piecu o wysokiej temperaturze i przy użyciu drogiego sprzętu. Jeśli naukowcy nauczą się naśladować te naturalne procesy, znajdą sposób na obniżenie kosztów produkcji światłowodu.

Biomimetyka jest częścią prowadzonych w Laboratoriach Bella badań mających na celu wynalezienie lepszych materiałów dla przemysłu. Dwa lata temu dokonano zaskakującego odkrycia: tysiące wapiennych kryształów rozproszonych w szkielecie zewnętrznym małych bezkręgowców morskich przypominających rozgwiazdy formują niespotykany rodzaj złożonego oka u zwierząt. Wapienne mikrosoczewki badanego bezkręgowca rekompensują podwójne załamanie i sferyczne odchylenie, dwa typy zniekształceń w soczewkach. Na podstawie tego odkrycia naukowcy z Laboratoriów Bella spróbowali naśladować naturę i zbudować matryce mikrosoczewek podobne do tych odkrytych u żywego organizmu. Na początek opracowano technologię produkcji pojedynczych kryształów wapiennych o długości około jednego milimetra. Ich grubość wynosiła mniej niż dziesięć mikrometrów. Osiągnięcie to może zrewolucjonizować produkcję kryształów dla wielu zastosowań w przyszłości. Pojedyncze kryształy o niezwykle małych rozmiarach są włączane do układów optoelektronicznych i stanowią ważny składnik w urządzeniach.

Laboratoria Bella są najważniejszym światowym źródłem nowych opracowań dla telekomunikacji. Od 1925 r. otrzymały ponad 30 tys. patentów. Odegrały kluczową rolę w wynalezieniu lub w udoskonaleniu najważniejszych rozwiązań telekomunikacyjnych dwudziestego wieku, w tym tranzystorów, sieci cyfrowych i przetwarzania sygnałów, laserów i systemów telekomunikacji światłowodowej, satelitów telekomunikacyjnych, modemów, telefonii komórkowej, elektronicznych central telefonicznych i systemu tonowego wybierania numerów telefonicznych. Naukowcy z Laboratoriów Bella otrzymali sześć Nagród Nobla w dziedzinie fizyki, dziewięć Narodowych Medali Nauki USA i osiem Narodowych Medali Techniki USA. Więcej informacji o Laboratoriach Bella można znaleźć na stronie http//www.bell-labs.com. *(cr)*

MODUŁ GPS MNIEJSZY OD MONETY

Firma Motorola zaprezentowała moduł FS Oncore, który ma być przełomem w miniaturyzacji sprzętu do GPS (globalnego systemu określania położenia). Powierzchnia urządzenia wynosi zaledwie 200 mm^2. Miniaturowy odbiornik GPS został zaprojektowany z myślą o tanich urządzeniach przenośnych, które po rozszerzeniu o funkcję określania położenia mogą zyskać nowe możliwości i większe zainteresowanie klientów. Chodzi przede wszystkim o telefony komórkowe i komputery naręczne. Funkcje układu to: dodawanie do zdjęć informacji o czasie i lokalizacji wykonania, współpraca w czasie rzeczywistym z mapami elektronicznymi, wyszukiwanie znajomych posługujących się telefonami zgodnymi ze standardem E-911 oraz korzystanie z serwisów usługowych pozwalających znaleźć sklepy i restauracje na danym obszarze. Dzięki wielkiej skali integracji i systemowi zarządzania energią, pobór mocy wynosi zaledwie 70 mW (możliwe jest też programowe przełączanie modułu w tryb uśpiony, co znacznie ogranicza zużycie baterii). Określenie położenia następuje co 1 sekundę. *(fd)*

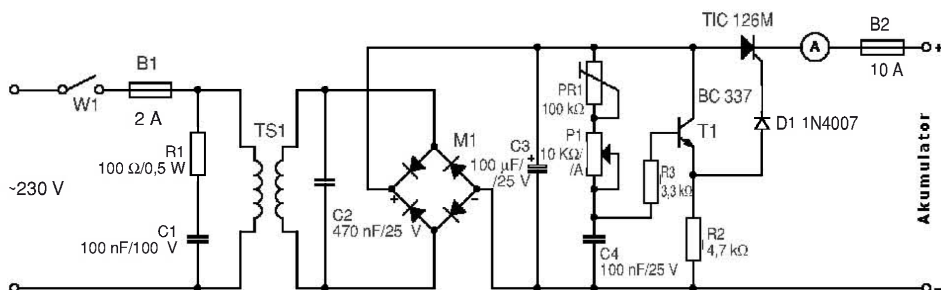
CZAS NA HELIODISPLAY

Znany z filmów science-fiction wyświetlacz holograficzny być może już za kilka lat stanie się produktem dostępnym dla zwykłych użytkowników. Amerykańska firma IO2 Technology stworzyła prototyp urządzenia, które wprawdzie nie prezentuje hologramów, ale obrazy bardzo je przypominające. Heliodisplay wizualizuje sygnał z telewizora, komputera czy źródła wideo i nie potrzebuje do tego ekranu - wyświetla obrazy w powietrzu. Obecnie działający prototyp pozwala uzyskać obraz o przekątnej do 27 cali, w najbliższych miesiącach powstaną urządzenia wyświetlające obraz 42-calowy. Według przedstawicieli IO2 Technology, potencjalnie możliwe jest uzyskanie 150 cali. Obraz jest widoczny ze wszystkich stron, a w następnej wersji produktu możliwe będzie niezależne wyświetlanie po przeciwnych stronach dwóch różnych obrazów. Prototyp pracuje z rozdzielczością 800x600 pikseli ale ma słaby kiepski kontrast – zaledwie 200:1. Niemniej wynik pracy specjalistów z IO2 jest efektowny. Zwłaszcza, że obraz jest interaktywny – można po prostu włożyć rękę w prezentację i w ten sposób uruchamiać kolejne aplikacje, a nawet "przeciągać" wyświetlany trójwymiarowy obiekt... *(fd)*

ZASILACZ DO ŁADOWANIA AKUMULATORÓW

W okresie jesienno zimowym często zachodzi konieczność doładowania akumulatora w samochodzie. Zadanie to może spełniać proponowany układ, który z pewnością znajdzie użytkowników wśród właścicieli nieco starszych samochodów, jakich w naszym kraju nie brakuje.

Rys.1 Schemat zasilacza do ładowania akumulatorów

Zasilacz jest przewidziany do ładowania typowych akumulatorów dla samochodów osobowych o napięciu 12 V i pojemności maksymalnej 90 Ah.

Schemat zasilacza przedstawiono na rys.1. Układ jest zasilany z sieci energetycznej o napięciu 230 V. Obwód zasilania transformatora TS1 zawiera wyłącznik W1, bezpiecznik B1 oraz elementy R1 i C1, które tworzą filtr zabezpieczający wyłącznik przed uszkodzeniem w momencie wyłączania układu. Transformator TS1 obniża wartość napięcia sieci z 230 V do 15 V. Napięcie to doprowadzone jest do mostka prostowniczego M1 (16 A), a po wyprostowaniu do anody tyrystora Ty1 oraz do pozostałej części zasilacza.

Prąd ładowania akumulatora jest uzależniony od czasu przewodzenia tyrystora. Jeśli suwak potencjometru znajduje się na dole (największa rezystancja potencjometru) kondensator C3 ładuje się stosunkowo długo i tyrystor przewodzi przez krótki czas, co odpowiada niewielkiemu średniemu prądowi ładowania.

W miarę zmniejszania rezystancji potencjometru P1 kondensator C3 będzie się ładować szybciej, powodując tym samym wcześniejsze wyzwolenie tyrystora. Zatem prąd ładowania akumulatora będzie większy. Aktualna wartość prądu ładowania akumulatora jest wskazywana przez amperomierz A.

Montaż i uruchomienie

Płytkę drukowaną zasilacza przedstawiono na rys.2, a rozmieszczenie elementów na rys.3. Prostota układu sprawia, że z montażem i uruchomieniem nie powinno być kłopotów. Mostek prostowniczy M1 oraz tyrystor przymocowane są razem z płytką montażową do wspólnego radiatora. W urządzeniu prototypowym radiator ma następujące wymiary: szerokość – 100 mm, długość – 125 mm oraz wysokość – 35 mm. Rezystor R1 oraz kondensator C1 należy przylutować bezpośrednio do zacisków transformatora. Podobnie należy postąpić z bezpiecznikami B1 i B2, dla nich także nie ma miejsca na płytce drukowanej, należy zastosować odpowiednie oprawki przykręcane do obudowy.

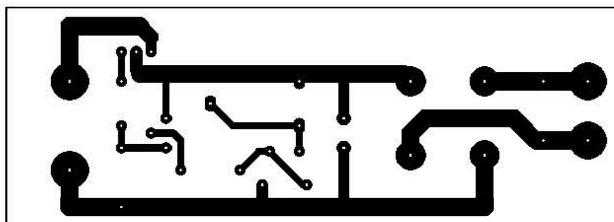
Układ zbudowany ze sprawnych elementów nie wymaga uruchamiania i działa od razu po dołączeniu zasilania. Jedyną regulacją jest odpowiednie ustawienie potencjometru montażowego PR1. Należy ustawić go tak, aby zakres regulacji prądu przy pomocy potencjometru P1 zawierał się w przedziale od 0 (potencjometr P1 ustawiony w lewym skrajnym położeniu) do 10 A (P1 obrócony maksymalnie w prawo). Po tej regulacji prostownik jest gotowy do pracy.

Transformator może być dowolnego typu byle by spełniał poniższe, minimalne wymagania:

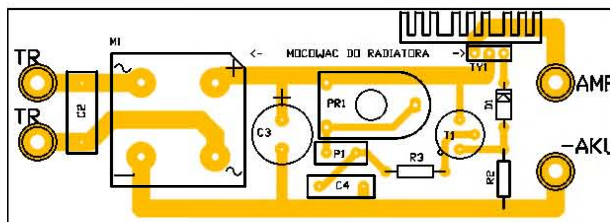
- napięcie pierwotne 230 V
- napięcie wtórne 15 V
- prąd uzwojenia pierwotnego 0,7 A
- prąd uzwojenia wtórnego 10 A
- moc 160 VA

Ze względu na wymiary i sprawność najlepiej zastosować transformator toroidalny.

Wartość prądu ładowania najlepiej ustawić na poziomie 0,1 pojemności akumulatora wyrażonej w Ah. Np. dla akumulatora, którego pojemność znamionowa wynosi 55 Ah wartość prądu ładowania najlepiej ustawić na poziomie 5,5 A. ■

Rys. 2 Płytka drukowana zasilacza do ładowania akumulatorów (2:1)

Rys. 3 Rozmieszczenie elementów na płytce drukowanej zasilacza do ładowania akumulatorów

Michał Cembrzyński
mcelektronik@ poczta.onet.pl

PROJEKTOR NEC MULTISYNC WT 600

Jest to pierwszy na świecie projektor DLP z wykorzystaniem systemu luster asferycznych zamiast obiektywu. W porównaniu z tradycyjnymi projektorami WT 600 ma możliwość prezentacji z odległości zaledwie 5,5 cm od ekranu (0,5 m to minimalna odległość dla zwykłego projektora) obrazu o przekątnej aż 40 cali. Maksymalna przekątna to 100 cali. Projektor może pracować w sieci LAN bezprzewodowej lub przewodowej, ma także czytnik kart PC. Jego parametry są następujące: strumień świetlny 1200 ANSI, kontrast 300:1, rozdzielczość obrazu 1024x768 pkt (XGA), poziom szumu 32 dB w trybie Eco. Projektor może być używany w instalacjach kina domowego, symulatorach i prezentacjach.

P.J.

D-SNAP NAJMNIEJSZA KAMERA NA ŚWIECIE

W kamerze firmy Panasonic SV-AV100 z rodziny D-Snap nie ma kasety. Zdjęcia w formacie JPEG lub filmy w formacie MPEG2/MPEG4 nagrywa się na kartach pamięci SD. Jest także funkcja cyfrowego dyktafonu. W pamięci o pojemności 512 MB można zapisać 20-minutowy film w formacie MPEG2 lub 140-minutowy w formacie MPEG4. Obiektyw ma przetwornik 800 tys. pikseli i 10-krotny zoom optyczny. Zamiast wizjera jest 2,5" ekran LCD, także do podglądu zapisu. Kamera ma elektroniczny stabilizator obrazu. Zdjęcia lub film do komputera można przesłać łączem USB, a do telewizora kamerę dołącza się przez stacje bazową (ładowarka) z gniazdami AV. Miniaturowa kamera ma masę tylko 160 g.

P.J.

MIKROWIEŻA Z DVD

Firma Philips wprowadziła na rynek mikrowieżę MC-D370 z odtwarzaczem DVD, która odtwarza płyty z filmami DVD zapisane w systemie Dolby Digital, DTS, płyty DVD+RW, CD z plikami JPEG i MP3, (S)VCD, CD i CD-R/RW. Cyfrowy procesor dźwięku ma do wyboru charakterystyki Optimal, Classic, Jazz, Rock dla muzyki i Drama Action, Sci-Fi, Concert dla filmów. Scenę dźwiękową można poszerzyć w systemie Virtual Surround Sound. Tuner radiowy z funkcją RDS ma pamięć 40 stacji. Sleep timer wyłącza zaprogramowane urządzenie po określonym czasie. Gniazda wideo to scart z wyjściem RGB, S-video, video cinch, audio: wyjście subwoofera, cyfrowe koncentryczne i analogowe. Blokada rodzicielska umożliwia zablokowanie odtwarzacza DVD. Kolumny są dwudrożne, moc wyjściowa 2x25 W. Cena 1299 zł.

P.J.

DWUSYSTEMOWY REKORDER RDR-GX3 FIRMY SONY

Rekorder RDR-GX3, następca modelu RDR-GX7 i nagrywa w dwóch systemach DVD+RW i DVD -RW /R. W odróżnieniu od RDR-GX7 nowy rekorder nie ma interfejsu i.LINK do przesyłania filmów do komputera. Obraz jest nagrywany w systemie MPEG2, a dźwięk Dolby Digital. Do wyboru jest pięć czasów nagrywania, które wynoszą dla płyty o pojemności 4,7 GB: 60 min HQ, 90 min HSP, 120 min SP, 180 min LP, 240 min EP, 360 min SLP. Filmy DVD mogą odtwarzać dźwięk wielokanałowy zapisany w formacie Dolby Digital, DTS, MPEG2 i PCM. W celu zachowania najwyższej jakości zapisu przetwarzanie sygnału podzielono na trzy etapy. Przetwarzanie wstępne obejmuje poklatkową redukcję zakłóceń, która eliminuje zakłócenia sygnału wizyjnego w materiale źródłowym. Układ TBC (*Time Base Corrector*) kompensuje fluktuacje sygnału wizyjnego w czasie, występujące często w sygnałach analogowych pochodzących z kaset wideo lub telewizji. Pre Video Equalizer wyrównuje drobne odchylenia kolorów, jasności i kontrastu, aby zachować jednolity charakter nagrywanego obrazu. Proces kodowania odbywa się przy zmiennej przepływności sygnału (VBR). Aby obraz odtwarzany był także wysokiej jakości, zastosowano przetworniki 12-bitowe c/a przy częstotliwości próbkowania 108 MHz, a także system Noise Shaped Video redukujący zakłócenia polowe i blokowe w sygnale MPEG2.
Tak jak w magnetowidzie, timer umożliwia nagrywanie z wyprzedzeniem czasowym 8 nagrań w ciągu miesiąca. Wyjścia wideo to 2 scart, S-video i video, wyjścia cyfrowe optyczne i współosiowe, oraz po dwa wejścia wideo i S-video. Cena 3499 zł.

P.J.

KINO DOMOWE SHARP SD-AT1000H

Jest to jeden z najtańszych zestawów kina domowego, firmy Sharp ze wzmacniaczem 1-bitowym (częstotliwość próbkowania 2,8224 MHz), odtwarzaczem DVD z dekoderami dźwięku wielokanałowego Dolby Digital, DTS, Dolby Pro Logic II i tunerem radiowym w jednej obudowie. Rzadko stosowany wzmacniacz jednobitowy daje dźwięk wysokiej klasy. Moc wyjściowa wzmacniacza 5x100+50 W (RMS) (kanał centralny). Dwudrożne kolumny przednie i centralna są ekranowane i mają wymiary 25,1 (wys.) x 12,1 (głęb.) x10,5 (szer.) cm. Tuner radiowy dwuzakresowy UKF/Śr ma pamięć 40 stacji. Odtwarzacz DVD odczytuje płyty DVD, CD i CD-R/RW z plikami MP3. Zegar i timer włączająco-wyłączający to dodatkowe wyposażenie. Cena 1799 zł.

P.J.

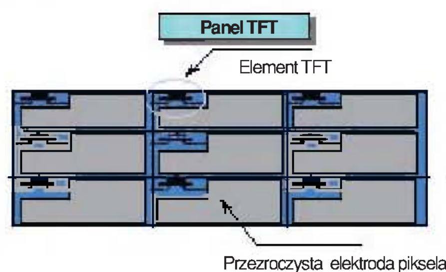
TELEWIZORY LCD BUDOWA (1)

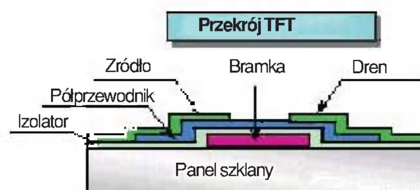
Na świecie popyt na telewizory i monitory komputerowe LCD stale rośnie. Telewizory LCD zaczynają konkurować z telewizorami z kineskopami.

Telewizory LCD w porównaniu z kineskopowymi o takiej samej przekątnej ekranu są mniejsze, lżejsze, można je wieszać na ścianie, zużywają mniej energii, a przede wszystkim nie emitują szkodliwego promieniowania. Obraz jest pozbawiony zniekształceń geometrycznych. Współpracują z różnymi urządzeniami, w tym także z komputerami. Ostatnie osiągnięcie firmy Samsung to telewizor LCD o przekątnej 57", który może konkurować z ekranami plazmowymi o przekątnych od 30 do 70 cali.

Ciekłe kryształy odkryto już w 1888 r. Zaczęto je stosować w pierwszych ekranach LCD w roku 1970. Ciekłe kryształy są substancją organiczną o właściwościach anizotropowych, tzn. kryształy są ułożone w określonym kierunku. Poszczególne cząsteczki kryształów są związane ze sobą niewielkimi siłami podatnymi na działanie pól elektrycznych, które mogą powodować zmianę położenia cząsteczek. Właściwość tę wykorzystano w budowie ekranów LCD (rys.1). Ułożenie cząsteczek kryształów zależy od grubości ekranu. Następuje skręcenie płaszczyzny polaryzacji przepuszczanego światła. Na dolnej i górnej powierzchni ekranu znajdują się dodatkowo polaryzatory optycznie ustawione tak, że przepuszczają światło w jednym kierunku. Jeżeli kąt skręcenia płaszczyzny polaryzacji jest równy kątowi ustawienia polaryzatorów światło, jest przepuszczone przez polaryzator. Pod wpływem napięcia elektrycznego cząsteczki zmieniają swoje ustawienie, kąt skręcenia płaszczyzny polaryzacji się zmniejsza, ograniczając ilość przepuszczanego światła. Dobierając wartość napięcia można spowodować zablokowanie przepuszczania światła.

Każdy punkt obrazu zawiera zestaw filtrów RGB, a każdy filtr ma polowy tranzystor cienkowarstwowy TFT (*Thin Film Transitor*) naniesiony na warstwę szklaną. Tranzystory tworzą matrycę (rys.2), przez którą steruje się poszczególnymi punktami obrazu.

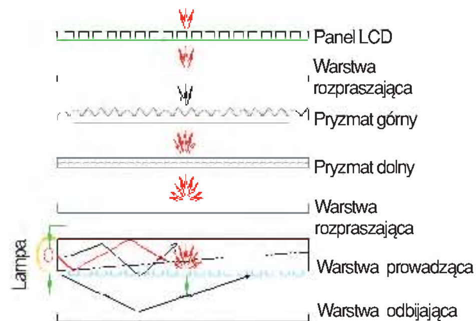

Rys.2. Budowa matrycy TFT

Źródło światła

Źródło światła i jego wielowarstwowy układ optyczny ma istotny wpływ na równomierność oświetlenia ekranu. Źródłem światła jest lampa fluorescencyjna z zimną katodą, której podłużny kształt umożliwia zbudowanie ekranu o niewielkiej grubości. Większość światła przechodzi przez warstwę prowadzącą światło, a część jest odbijana przez specjalną warstwę i ponownie wchodzi w warstwę przewodzącą. Światło przechodząc przez kolejne warstwy rozpraszające i skupiające światło równomiernie oświetla całą powierzchnię panelu LCD. Pryzmaty widoczne na rys. 3 zwiększają luminancję, dolny 1,5-krotnie a górny 1,33-krotnie.

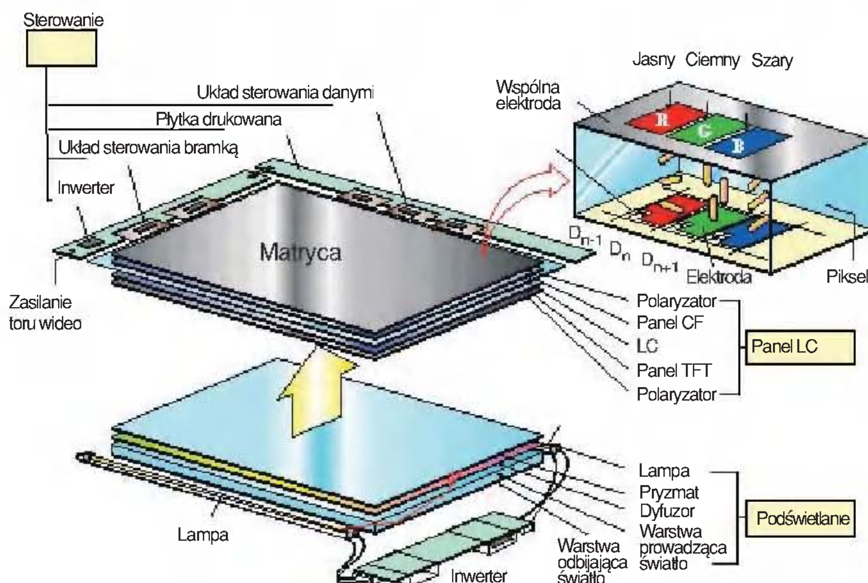

Rys.3. Zasada działania układu optycznego lampy

Filtry R,G,B

Od jakości materiałów filtrów będą zależeć kolory i jasność ekranu. Spotykane są trzy rodzaje ustawień punktów R,G,B delta, mozaikowe i paskowe tworzące jeden wspólny piksel.

Warstwa antyrefleksyjna

Tradycyjne warstwy antyodblaskowe nie eliminują całkowicie odbicia światła zewnętrznego od powierzchni ekranu, co obniża jakość obrazu. Jedną z najlepszych jest war-

Rys.1. Zasada działania wyswietlacza LCD

Telewizor LCD Panasonic TX-20LA1 z systemem dźwięku Hammer Drive

Grundig Tharus 51 z systemem dźwięku Magic Fidelity

Telewizor LCD KLV-15SR1 najtańszy z telewizorów firmy Sony

Telewizor LCD Samsung LW15E33C z funkcją progresywnego skanowania

Telewizor RZ-15 LA60 firmy LGE z systemem poprawy jakości obrazu DCDi

Telewizor LCD Philips PF9936 z radiem UKF

Telewizory LCD formatu ekranu 4:3

Firma	Model	Cena [zł]	Przek. ekranu [cal]	Rozdzielczość [HxV]	Kąt widzenia V/H [°]	Kontrast	Jasność [cd/m2]	Układy poprawy jakości obrazu	Moc wy [W]	Dźwięk dookólny	Teletekst	Euro	AV	S-Video	Sł wy	PC	Funkcja okien	Pobór mocy/ czuwanie [W]	Masa [kg]	Uwagi
Sony	KLV-21SR2	9999	21	XGA	170/bd	bd	450	DRC	2x2,6+3,8	Virtual Dolby	250	+	+	+	+	–	–	90/1	10,6	BBE
Loewe	Spheros20	15499	20	VGA	170/170	bd	bd	bd	2x2	Virtual Dolby	200	+	+	+	+	bd	bd	65/bd	13	radio UKF
LGE	RZ-20LA30	14999	20	VGA	120/140	400:1	450	PS,DRP, CFG, DCTI	2x3	–	8	+	+	+	+	–	–	70/3	9	polskie menu
LGE	RZ-20LA60	9999	20	VGA	176/176	400:1	450	DCDi, PS, CFG	bd	Virtual Dolby	+	+	+	+	+	–	–	bd	bd	obrotowa podstawa
LGE	RZ-20LA31	9999	20	VGA	120/140	400:1	450	PS, CFG, DCTI, DCDi	2x5	–	8	+	+	+	+	–	–	50/3	11,5	polskie menu
Grundig	Tharus 51 LCD	8999	20	VGA	170/170	400:1	400	Reference Plus, CFG, CTI	22	Virtual Dolby	2000	+	+	+	+	D-sub	PIP/TXT	bd	bd	TeleWeb, Magic Fidelity
Thomson	20LCDB03B	7999	20	SVGA	160/160	500:1	500	PS, NR	2x6RMS	Virtual Dolby	10	+	+	+	+	DVI-I,D-sub	–	bd	bd	kor. graf., kol. bas refleks
Sharp	LC-20B4E	7999	20	VGA	170/170	500:1	430	HPQC, D gamma Hitlight	2x2,5	–	30	+	+	+	+	–	–	61/bd	8,7	odwracanie obrazu
Panasonic	TX-20LA1	7499	20	VGA	bd/160	400:1	450	Acuity, CFG	2x3	+	2000	+	+	+	+	–	–	60	7,4	Real Mach, Hammer D.S.
Sharp	LC-20S1E	7199	20	VGA	170/170	500:1	430	bd	2x2,1	+	30	+	+	+	+	–	–	61/bd	6,4	odwracanie obrazu
Samsung	LW20M11C	6999	20	VGA	160/160	500:1	450	PS, DCF 4H,	2x3RMS	Virtual Dolby	11	+	+	+	+	–	–	48/2	bd	
Panasonic	TX-17LA1	5999	17	VGA	bd/160	400:1	450	Acuity, CFG	2x3	+	2000	+	+	+	+	–	–	56	5,4	Real Mach, Hammer D.S.
LGE	RZ-17LZ10	5999	17	XGA	120/150	350:1	450	DCDi, PS, CFG, DCTI	2x5	–	10	+	+	+	+	D-sub,USB	PCTV	50/3	7	polskie menu, korektor
Samsung	LW17E34C	5499	17	SXGA	150/120	400:1	350	PS, DCF	2x3RMS	Virtual Dolby	10	+	+	+	+	D-sub	PC TV	58/2	5	stop klatka
Samsung	LW17E24C	4999	17	SXGA	170/170	400:1	350	PS, DCF 4H	2x10RMS	Virtual Dolby	10	+	+	+	+	D-sub	PC TV	58/2	4,7	stop klatka
Samsung	LW17M11C	4499	17	VGA	170/170	500:1	450	PS, DCF	2x3RMS	Virtual Dolby	10	+	+	+	+	–	–	6/2	bd	
Grundig	Amira 45 LCD	3999	17	SXGA	120/140	400:1	330	CFG	bd	–	10	2	+	+	+	D-sub	PCTV	bd	bd	op. moduł do bezprzew. tran.
Loewe	Mimo15	7899	15	VGA	170/170	bd	430	CTI, LTI, BLE	2x2	Virtual Dolby	100	+	+	+	+	bd	bd	44/3	5	radio UKF
Sharp	LC-15B4E	4999	15	VGA	170/170	500:1	430	HPQC, D gamma Hitlight	2x2,1	–	30	+	+	+	+	–	–	bd	4,4	odwracanie obrazu
LGE	LE-15A10	4990	15	XGA	60/75	300:1	250	PS, DCTI, CFG	2x1	–	8	+	+	+	+	D-sub	PCTV	30/3	7,9	polskie menu
Samsung	LW15S13	4499	15	XGA	150/120	400:1	450	PS, DCF	2x3RMS	Virtual Dolby	10	+	+	+	+	D-sub	PC TV	50/1,5	3,6	stop klatka
Sharp	LC-15S1E	4299	15	VGA	170/170	500:1	430	bd	2x2,1	+	30	+	+	+	+	–	–	39/bd	4,2	odwracanie obrazu
Sony	KLV-15SR1	4199	15	XGA	bd	500:1	450	DNR	2x3	Virtual Dolby	+	+	+	+	+	–	–	bd/1	bd	BBE
Samsung	LW15E33C	3599	15	XGA	150/120	400:1	450	PS, DCF	2x3RMS	Virtual Dolby	10	+	+	+	+	D-sub	PC TV	48/2	3,9	stop klatka
LGE	RZ-15LA60	3499	15	XGA	176/140	400:1	450	DCDi, PS, CFG, CDTI	bd	Virtual Dolby	10	+	+	+	+	D-sub	PCTV	45/bd	5,3	polskie menu
Samsung	LW15E23C	3399	15	XGA	150/120	400:1	450	PS, DCF	2x6RMS	Virtual Dolby	10	+	+	+	+	D-sub	PC TV	48/2	3,9	stop klatka
Philips	15PF9936	3299	15	XGA	120/150	400:1	450	PS, Crystal C.III, AC, DCDi	2x6RMS	Incredible S.	100	+	+	+	+	D-sub	PCTV	50/1	7	radio UKF
Grundig	Amira 38 LCD	3299	15	XGA	120/140	400:1	450	CFG	bd	–	10	2	+	+	+	D-sub	PCTV	bd	bd	op. moduł do bezprzew. tran.
Thomson	15LCDM03B	3199	15	XGA	130/140	500:1	450	PS, NR	2x3	–	10	+	+	+	+	D-sub	–	bd	bd	kol. bas refleks
Samsung	LW15M13	2999	15	XGA	150/120	400:1	450	PS, DCF	2x3RMS	Virtual Dolby	10	+	+	+	+	–	–	43/1,5	3	stop klatka
LGE	RZ-15LA32	2999	15	XGA	125/150	350:1	430	PS, CFG	2x1	–	+	+	+	+	+	D-sub	PCTV	46/bd	5,3	polskie menu
Sharp	LC-13B4E	3599	13	VGA	170/170	500:1	430	HPQC, D gamma Hitlight	2x2,1	–	30	+	+	+	+	–	–	bd	4,4	odwracanie obrazu
Sharp	LC-13S1E	3299	13	VGA	170/170	500:1	430	bd	2x2,1	+	+	+	+	+	+	–	–	37/bd	3,6	odwracanie obrazu

VGA 640x480 pkt SVGA 800x600 pkt XGA 1024x768 pkt SXGA 1280x1024 pkt WVGA-852x480 pkt WXGA-1280x768 pkt LTI- Luminance Transient Improvement CTI -Colour Transient Improvement
CFG- cyfrowy filtr grzebieniowy PS- progresywne skanowanie AC Active Control Crystal C.- Crystal Clear DRC- Digital Reality Creation BLE-Black Level Expander
Ceny sprawdzane z 12 2003 Wszystkie telewizory mają dźwięk stereofoniczny

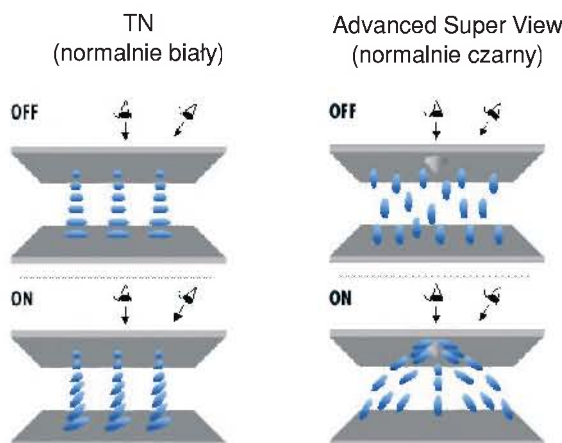
stwa antyodblaskowa Black TFT firmy Sharp redukująca ilość światła odbijanego przez matrycę o blisko 70%. Dotychczas do samej matrycy LCD dochodziło 5% światła a przez nową warstwę jedynie 1,5%. Na ekranie LCD praktycznie nie widać odbić przedmiotów znajdujących się w pokoju, co jest charakterystyczne dla lamp kineskopowych.

Obecnie najbardziej znane techniki konstruowania paneli LCD to: TN (*Twist Nematic*) przeważnie stosowana do ekranów LCD monitorów komputerowych, Super -IPS i IPS (*In Plane Switching*) stosowane przez firmy Hitachi oraz LG-Philips i PVA (*Pattern Vertical Aligment*) stosowana przez Samsunga, VA (*Vertical Aligment*) i ASV (*Advance Super View*) stosowane przez firmę Sharp. Podstawowe różnice między nimi polegają na właściwościach fizycznych ciekłych kryształów, ich ułożeniu w stanie bez napięcia i po podaniu napięcia oraz kierunku przyłożenia napięcia. Poniżej podano maksymalne parametry jakie uzyskano dotychczas dla technik Super -IPS i PVA stosowanych w ekranach LCD do telewizorów.

	PVA	Super-IPS
Jaskrawość [cd/m^2]	600	500
Kontrast	800:1	500:1
Kąt widzenia[°]	170	176
Czas odpowiedzi [ms]	8	12

Kąt widzenia

Wadą ekranów ciekłokrystalicznych jest ograniczony kąt dobrego widzenia, powodujący pogorszenie jakości obrazu, jeżeli obraz oglądamy nie na wprost, a pod dużym kątem w płaszczyźnie poziomej lub pionowej. Kąt dobrego widzenia jest zależny od kąta skręcenia płaszczyzny polaryzacji, powodowanego ułożeniem ciekłych kryształów. Początkowo stosowane były kryształy skręcające płaszczyznę światła o 90° TN (*Twist Nematic*), a obecnie o180 , 270° (*STN Super Twisted Nematic*). W tych rozwiązaniach ułożenie skręconych cząsteczek kryształów powoduje, że oglądany obraz pod kątem większym niż 120° traci kontrast, jest ciemniejszy, a kolory są bledsze.

W trybie "normalnie biały", przy braku napięcia cząsteczki są ułożone w jednym kierunku., co powoduje, że obraz jest zależny od kąta patrzenia. Podanie napięcia powoduje zmniejszenie przezroczystości. Polaryzatory są skręcone względem siebie o 90°

W trybie "normalnie czarny", przy braku napięcia przezroczystość ekranu jest minimalna. Podanie napięcia powoduje zwiększenie przezroczystości ekranu. Kąt ustawienia polaryzatorów jest równy 0

Rys.5. Technika Advanced SuperView firmy Sharp zwiększająca kąt oglądania do 170°

Cząsteczki najnowszych substancji ciekłokrystalicznych układają się tak, że zwiększony jest kąt dobrego widzenia i mniejsza jest zależność obrazu od kąta oglądania. Firmy LGE i Philips produkujące razem panele LCD zastosowały technikę Super-IPS a firma Samsung technikę PVA , w której cząsteczki pod wpływem napięcia nie są skręcane, lecz są przestawiane w inne położenie (rys 4). Ten tryb daje obecnie największy kąt poprawnego widzenia 176° Super-IPS bez pogorszenia kontrastu jasności i nasycenia kolorów. Według firmy Samsung ich technika PVA zapewnia mniejszą zmianę kontrastu i jasności obrazu przy oglądaniu pod kątem, a ich ekrany mają większą przepuszczalność, co daje obraz jaśniejszy.

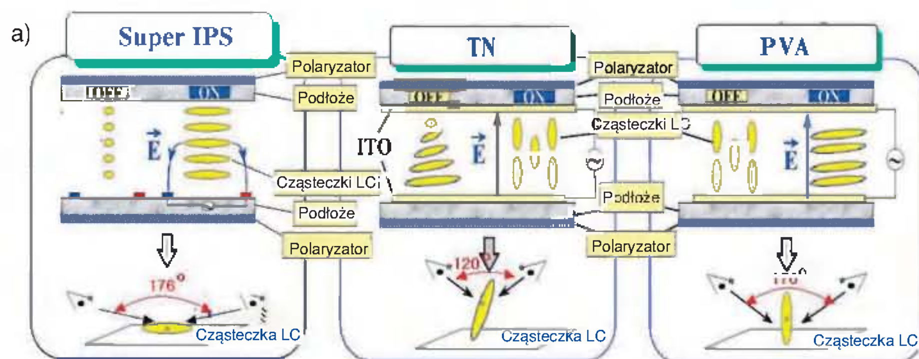
Firma Sharp. stosuje technikę *Advanced Super View* (rys.5), wytwarzającą kąt poprawnego widzenia do 170° w płaszczyźnie poziomej i pionowej. W technice ASV, po przyłożeniu napięcia cząsteczki są ułożone w różnych kierunkach jak zimne ognie (*firework*). Efekt jest taki, że oglądanie pod różnymi kątami daje taki sam obraz. Także kolory są mniej zależne od kierunku patrzenia. Duży kontrast obrazu osiągnięto dzięki pracy ekranu w trybie normalnie czarnym.

Czas odpowiedzi

Od rodzaju ciekłego kryształu zależy tzw. czas odpowiedzi - bardzo istotny parametr, szczególnie przy konstrukcji paneli LCD do telewizorów. Czas odpowiedzi jest sumą czasu przejścia obrazu z czarnego do białego i z białego do czarnego. W rzeczywistości jest to czas niezbędny do tego, aby kryształ zmienił płaszczyznę polaryzacji po przyłożeniu napięcia. W najlepszych ekranach czas ten wynosi 8 , 12 ms.

Panasonic wprowadził w nowych modelach kilka usprawnień w konstrukcji paneli LCD. Nowy rodzaj ciekłych kryształów zastosowany w telewizorach Panasonica MACH Drive&New Liquid Crystal Material zapewnia szybki czas odpowiedzi 16 ms (poprzednio 28 ms). Parametr ten jest istotny przy odtwarzaniu filmów z szybko poruszającymi obiektami. Jeżeli jest mniejszy od 20 ms (technika 50 Hz) wtedy obraz jest prawie pozbawiony smużenia i przesunięcia kolorów. Jeszcze krótsze czasy są w telewizorach z techniką Super-ISP tylko 12 ms i PAV 8 ms, a ciągle trwają prace nad jego zmniejszeniem. Przewiduje się, że pod koniec 2004 roku czas odpowiedzi zostanie skrócony do 5 ms. ■

Jerzy Justat

Rys.4. Ułożenie cząsteczek ciekłokrystalicznych dla różnych technik Super-IPS, TN i PVA - (a) oraz porównanie obrazów dla różnych kątów widzenia dla techniki Super-IPS(b) i bez niej (c)

ZESTAWY GŁOŚNIKOWE KINA DOMOWEGO

Kolumny głośnikowe są bardzo ważnym elementem każdego zestawu kina domowego. Starannie dobrane do posiadanego amplitunera umożliwiają wykorzystanie w maksymalnym stopniu jego możliwości.

a – Zestaw płaskich kolumn głośnikowych kina domowego SB-TP55 firmy Panasonic z pasywnym subwooferem, b – Wysokiej klasy zestaw głośników SA-VE835ED z kolekcji Pascal firmy Sony, c – Zestaw kompaktowych kolumn kina domowego S-V710-III firmy Pioneer

Nabycie kompletnego zestawu jest wygodnym rozwiązaniem problemu doboru kolumn, szczególnie dla początkującego miłośnika muzyki. Przede wszystkim dla nich producenci sprzętu grającego oferują kompletne zestawy kolumn głośnikowych. Nie zapominają oni też o tych, którzy dysponują już kompletem dwóch kolumn pochodzących z zestawu stereofonicznego. Tym, z kolei, producenci proponują zestawy składające się z trzech kolumn (kolumny centralnej i dwóch tylnych) lub pojedynczej kolumny.

Wybór zestawów kolumn i pojedynczych modeli jest bardzo duży. Oferują je zarówno popularni giganci rynku audio-wideo jak i mniej znane firmy sprzedające kolumny bardziej wymagającym i zasobnym finansowo odbiorcom, w tym nawet firmy specjalizujące się w sprzęcie audiofilskim.

W zestawieniu zamieszczono zestawy proponowane przez duże koncerny światowe takie jak: Sony, Panasonic, Pioneer, JVC i inne. Każdy z nich ma w swojej ofercie co najmniej kilka zestawów, przy czym na rynku polskim sprzedaje tylko niektóre z nich.

Typowy zestaw głośnikowy kina domowego to pięć kolumn (dwie przednie, centralna i dwie tylne) oraz subwoofer lub pięć kolumn bez subwoofera. Od pewnego czasu są lansowane konfiguracje siedmiogłośnikowe (6.1), a producenci amplitunerów powoli zwiększają ofertę urządzeń siedmiokanałowych. Konfiguracje tego rodzaju zawierają dodatkowy, tylny kanał centralny. Według producentów, ten dodatkowy kanał zamyka lukę w polu dźwiękowym, poprawiając płynność przechodzenia dźwięku z jednej kolumny na drugą. Nie ma jednak zgody co do przydatności tej dodatkowej kolumny (kanału). Wielu specjalistów z dziedziny elektroakustyki uważa, że zysk z dodatkowej kolumny jest jednak tylko finansową stratą.

W wielu zestawach kolumna kanału centralnego ma inny kształt niż pozostałe, co umożliwia umieszczenie jej w specjalnej szafce bezpośrednio pod odbiornikiem telewizyjnym lub na nim. Specjalny ekran magnetyczny, w który są wyposażone prawie wszystkie kolumny, chroni przed negatywnym wpływem pola magnetycznego głośników na obraz telewizyjny.

Niektóre zestawy to pięć identycznych kolumn (nie licząc subwoofera) o często efektownym, futurystycznym wyglądzie. Typowym przykładem takich kolumn tzw. satelitarnych są głośniki SA-VE835ED pochodzące z kolekcji Pascal firmy Sony. Każda z nich zawiera dwa głośniki wysokotonowe umieszczone w obudowie z aluminiowego odlewu zintegrowanej z podstawką.

Na uwagę zasługuje szerokie pasmo kolumn dochodzące do 70 kHz, co jest przydatne przy odtwarzaniu płyt Super Audio CD, czy też ścieżek dźwiękowych nagranych w formacie Dolby Digital.

Często wszystkie kolumny zestawu mają

Zestawy głośnikowe i kolumny do zestawów kina domowego

Producent	Model	Cena w [zł]	Liczba ko-lumn	Typ ko-lumn przednich	Moc przed [W]	Moc cent [W]	Moc tył [W]	Moc sub [W]	Impe-dancja [Ω]	Pasmo kolumn przód [kHz]	Średnice * głośników n / ś / w, w [cm]	Wymiary kolumn przedn. [mm]	Wymiary kolumny centr. [mm]	Wymiary kolumn tylnych [mm]	Masa kolumn przednich / tylnych / centralne / sub [kg]	Średnica głośnika subw. [cm]	Pasmo subwoofera [Hz]	Wymiary subwoofera [mm]	Pods-tawki	Uwagi
Pioneer	S-V810	8040	5	b.d.	130	130	130	-	8	< 100	3 x 13 / 13 / 2,5	250x1190x300	560x190x300	190x350x290	25 / 7,3 / 15,8 / -	-	-	-	-	Obudowa z drewna bukowego
Bose	Acoustimass 15 II	7500	6	dwudrożne	200	200	200	200	4-8	b.d.	2 x 6,35	157x78x102	157x78x102	157x78x102	1,5 / 1,1 / 1,1 / 20,1	3 x 13	b.d.	414x206x739	opcja	Moc wzm. od 10 do 200 W / kanał, impedancja od 4 do 8 Ω
Pioneer	S-V80	7400	6	b.d.	130	130	130	150	8	< 100	13 / - / 2,5	190x350x290	560x190x300	190x350x290	13 / - /	22	30 - 200	250x480x495	-	Obudowa z drewna bukowego
Pioneer	S-V710-II	7400	6	b.d.	130	130	130	150	8	< 100	2 x 10 / - / 2,5	270x1100x270	50x300x70	300x150x70	11,5 / 2,7 / 2,7 / 19,7	22	30 - 200	280x480x495	+	Obudowa głośnika centralnego typu kompakt z podstawą
Pioneer	S-510	6230	5	b.d.	100	100	100	-	8	< 35	3 x 14 / - / 2,5	251x1010x422	440x150x110	150x190x90	18,5 / 1,3 / 3 / -	-	-	-	+	Obudowa głośnika centralnego typu kompakt z podstawą
Bose	Acoustimass 10 III	6000	6	dwudrożne	200	200	200	200	4-8	b.d.	2 x 6,5	157x78x102	157x78x102	157x78x102	1,1 / 1,1 / 1,1 / 15,8	2 x 13	b.d.	414x206x643	opcja	Moc wzm. od 10 do 200 W / kanał, impedancja od 4 do 8 Ω
Infinity	Modulus I-CS	5500	6	b.d.	125	125	125	110	8	< 20	10 / - / 1,9	248x140x146	159x527x114	248x140x146	2,3 / 3,6 / 2,3 / b.d.	25	35 - 100	369x349x414	+	
Infinity	OREUS HCS	4700	6	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	100	6	< 22	8 / - / 1	386x120x97	146x350x97	386x120x97	2,5 / 2,5 / 2,5 / b.d.	2 x 21	30 - 95	387x25 x445	opcja	Aluminiowe stojaki (cena 700 zł za parę)
Panasonic	SB-TP55	4500	6	dwu-/ trój-	100	100	100	100	b.d.	< 50	8 / - / 2,5	240x1108x211	430x640x100	240x1108x211	5,5 / 1,8 / 1,8 / 10,8	17	32 - 300	182x457x420	+	Subwoofer pasywny
Sony	SA-VE835	4500	6	dwudrożne	140	140	140	200	8	< 70	- / 2 x 5,7 / 1,9	90x182x147	90x182x147	90x182x147	1,3 / 1,3 / 1,3 / 15,5	20	26 - 250	230x395x485	+	Obudowa typu typu bas-refleks, aluminiowa, kolekcja Pascal
Bose	Acoustimass 6 III	4000	6	jednodrożne	150	150	150	150	4-8	b.d.	6,35	157x78x102	157x78x102	157x78x102	1,1 / 1,1 / 1,1 / 12,2	13	b.d.	414x206x586	opcja	Moc wzm. od 10 do 150 W / kanał, impedancja od 4 do 8 Ω
Pioneer	S-VLF5	3810	6	b.d.	130	130	130	150	8	< 20	2 x 7,7 / - / 2	205x280x90	280x165x90	205x280x90	3 / 3 / 3 / 19,7	22	30 - 200	250x480x495	-	Obudowa głośnika centralnego typu kompakt
JVC	SX-PRO3	3800	b.d.	dwudrożne	b.d.	b.d.	b.d.	-	b.d.	< 80	3,5 / 1,9	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	-	-	-	-	Obudowa typu typu bas-refleks, rama aluminiowa
Sony	SA-VS500	3700	6	dwudrożne	120	120	120	120	8	< 50	2 x 8 / - / 2,5	77x1050x77	310x81x84	77x1050x77	b.d. / b.d. / b.d. / 13,2	20	26 - 200	230x392x464	+	Smukła obudowa aluminiowa typu bas-refleks
Pioneer	S-V70-II	3560	6	b.d.	130	130	130	150	8	< 40	2 x 7,7 / - / 2	150x300x70	150x300x70	300x150x70	2,7 / 2,7 / 2,7 / 19,7	22	30 - 200	250x480x495	-	Obudowa głośnika centralnego typu kompakt
Pioneer	S-VLF3	3220	6	b.d.	130	130	130	110	8	< 40	2 x 8,7 / - / 2	140x400x51	140x400x59	140x400x51	1,6 / 1,6 / 1,6 / 14,2	22	30 - 200	250x480x475	-	Obudowa głośnika centralnego typu kompakt
JBL	ESC 360	2900	6	b.d.	25	25	25	60	4	< 20	7,5 / - / 1,2	111x81x92	83x194x95	111x81x92	0,5 / 0,5 / 0,8 / 7,2	16,5	40 - 160	315x300x310	-	
JBL	SCS 20	2800	6	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	100	4	< 22	8,9 / - / 1,2	233x146x93	233x146x93	233x146x93	2,8 / 2,8 / 4,5 / 13,6	20	40 - 160	450x250x380	-	
Panasonic	SB-PF500	2700	2	trójdrożne	100	-	-	-	b.d.	< 50	8 / - / 2,5	-	-	250x1092x180	11,8 / - / - / -	-	-	-	+	Obudowa typu typu bas-refleks, 5 głośników w kolumnie
JBL	SCS 178	2550	6	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	100	4	< 22	10 / - / 1,2	235x140x179	145x102x155	235x140x179	1,4 / 1,4 / 1,4 / 13,6	20	35 - 160	450x250x380	-	
JBL	SCS 10	2300	6	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	100	6	< 22	8,9 / - / 1,2	154x146x93	233x146x93	154x146x93	0,8 / 0,8 / 1,5 / 13,6	20	40 - 160	450x250x380	-	
Sony	SA-VE545	2300	6	dwudrożne	120	120	120	120	8	< 50	- / 2 x 5,7 / 2,5	98x168x137	98x168x137	98x168x137	1,3 / 1,3 / 1,3 / 15,5	20	26 - 250	230x392x447	+	Obudowa typu typu bas-refleks, z tworzywa, kolekcja Pascal
Thomson	SPL 2000	2300	6	dwudrożne	100	100	100	100	6	b.d.	b.d.	200x300x110	200x300x110	200x300x110	1,5 / 10,8	b.d.	45 - 150	390x237x491	+	Obudowa bas-refleks, zalecane do amplitunera SPL 4000
Pioneer	S-V510	2270	6	b.d.	100	100	100	-	8	< 35	3 x 10 / - / 2,5	251x1030x422	440x150x110	150x190x90	18,5 / 1,3 / 3 / -	-	-	-	+	Obudowa głośnika centralnego typu kompakt z podstawą
Yamaha	NS-P430	2000	6	dwudrożne	100	100	100	120		< 60	b.d.	273x81x147	273x81x147	273x81x147	1,9 / 1,9 / 1,7 / 9,2	b.d.	30 - b.d.	280x325x320	-	Obudowa głośnika centralnego typu kompakt
JVC	SX-L3WD	2000	5	dwudrożne	120	120	120	-	b.d.	< 80	13,5 / - / 1,9	150x270x245	150x270x245	150x270x245	b.d.	-	-	-	-	Obudowa typu typu bas-refleks, rama aluminiowa
JBL	SCS 138	1950	6	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	100	4	< 20	7,5 / - / 1,2	111x81x95	83x194x95	111x81x95	0,5 / 0,5 / 0,85 / 13,6	20	35 - 160	450x250x380	-	
Pioneer	S-V59-II	1930	6	b.d.	100	100	100	110	8	< 20	2 x 10 / - / 2,5	150x190x90	440x150x110	150x190x90	1,3 / 1,3 / 3 / 14,2	22	30 - 200	250x480x384	-	
Sony	SA-VE345	1700	6	full range	110	110	110	110	8	< 20	2 x (5, 5 x 11)	85x152x112	300x81x122	85x152x112	0,89 / 0,89 / 1,2 / 13,2	20	26 - 250	230x392x44	-	Obudowa typu typu bas-refleks
JVC	SX-L50	1600	b.d.	trójdrożne	b.d.	b.d.	b.d.	-	b.d.	b.d.	16,5 / 16,5 / 2,5	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	-	-	-	-	Obudowa typu typu bas-refleks stojąca na podłodze
Pioneer	S-V310V-QL	1460	5	b.d.	100	80	80	-	8	< 35	2 x 14 / - / 2,5	240x925x345	220x110x78	110x220x78	11,5 / 0,8 / 0,8 / -	-	-	-	+	Obudowa głośnika centralnego typu kompakt z podstawą
Pioneer	S-V32	1410	6	b.d.	80	80	80	110	8	< 20	8,3	110x220x78	220x110x78	110x220x78	0,8 / 0,8 / 0,8 / 14,2	22	40 - 200	250x480x475	-	Obudowa głośnika centralnego typu kompakt
Yamaha	NS-P230	1400	6	full range	100	100	100	100	6	< 30	b.d.	72x164x111	300x72x110	72x164x111	0,9 / 0,9 / 1,1 / 8,5	b.d.	30 - b.d.	200x365x375	opcja	
Pioneer	S-V50-B-K/-S	1340	6	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	110	8	< 40	2 x 5,2	130x200x59	240x94x97	130x200x59	0,9 / 0,9 / 0,9 / 13,5	22	30 - 200	280x480x430	-	Obudowa głośnika centralnego typu kompakt
Panasonic	SB-TP20	1300	6	dwudrożne	100	100	100	100	b.d.	< 25	- / 6,5 / 6,5	135x295x145	250x295x145	135x295x145	1,55 / 1,55 / 1,55 / 10,6	17	32 - 300	162x457x420	+	Subwoofer pasywny
Pioneer	S-V41	1250	6	b.d.	80	80	80	50	8	< 20	9	100x160x70,5	100x160x70,5	100x160x70,5	0,62 / 0,62 / 0,62 / 7,3	14	40 - 200	185x360x284	-	Obudowa głośnika centralnego typu kompakt
Panasonic	SP-TP10	1100	6	jednodrożne	40	40	40	100	b.d.	< 25	- / 6,5 / 6,5	110x226x132	180x139x132	110x226x132	0,93 / 0,93 / 0,93 / 10,6	17	32 - 300	182x457x420	+	Subwoofer pasywny
JVC	SP-X880	1100	5	dwudrożne	60	60	60	-	b.d.	b.d.	8 / - / 2,5	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	-	-	-	-	Obudowa typu typu bas-refleks
Pioneer	S-V230VA-QL/-W	1000	5	b.d.	80	80	80	-	8	< 20	13 / 7 / 2,5	160x850x271	220x110x78	110x220x78	6,2 / 0,8 / 0,8 / -	-	-	-	-	Obudowa głośnika centralnego typu kompakt
Yamaha	NS-P60	900	3	full range	-	180	180	-	6	< 30	b.d.	-	465x135x74	b.d.	- / b.d. / 3,5 / -	-	-	-	-	
Panasonic	SB-AFC500	800	1	dwudrożna	-	100	-	-	b.d.	< 50	8 / - / 2,5	-	116x380x207	-	4,6 / - / - / -	-	-	-	-	Zestaw trójgłośnikowy, do kanału centralnego lub surround
JVC	SP-X60	600	3	dwudrożne	-	120	120	-	8	< 20	10	-	147x215x141	390x146x141	- / 1,6 / 1,6 / -	-	-	-	-	Obudowa typu typu bas-refleks, śr. gł. kol.śr.: 9/-/5 cm

Uwaga: Ceny detaliczne z 01.12.2003, b.d. - brak danych, głośniki: n - niskotonowy, ś - średniotonowy, w - wysokotonowy, * - dotyczy głośników kolumny przedniej

Subwoofery aktywne do kina domowego

Producent	Model	Cena w [zł]	Typ obuodwy	Liczba głoś-ników	Moc maks. [W]	Moc w stanie czuwania [W]	Srednica głośnika [cm]	Pasmo przenoszenia [Hz]	Pasmo filtru [Hz]	Przełącznik fazy	Ekranowa-magnetyczne	Wymiary subwoofera [mm]	Masa [kg]	Uwagi
Sony	SA-WD200	3000	bas refleks	2	250	1	13,5	-	22 - 200	+	+	165x450x425	16	automatyczne wł./wył.
Sony	SA-WX700	2500	zamknięta	2	250	1	25	20 - 200	50 - 200	+	+	390x490x480	24	
Sony	SA-WD100	1700	bas refleks	1	200	1	13,5	-	24 - 200	-	+	165x325x425	11	automatyczne wł./wył.
Yamaha	YST-SW205	1600	b.d.	1	150	auto. przejście	20	23 - 170	40 - 140	+	+	235x485x402	15	Przełącznik BASS
Sony	SA-WM500	1500	bas refleks	1	150	1	30	20 - 200	50 - 200	+	+	360x425x430	19	
JBL	SCS 138 SUB	1220	b.d	1	110	b.d.	20	35 - 160	b.d.	b.d.	b.d.	450x250x360	13,6	
Pioneer	S-W150S	1140	bas refleks	1	150	b.d.	22	30 - 200	b.d.	-	-	280x480x495	19,7	
JVC	SP-PW880	1100	bas refleks	1	60	b.d.	25	b.d.	b.d.	-	-	b.d.	b.d.	dwupoziomowe wejścia
Sony	SA-WM200	900	bas refleks	1	80	1	20	28 - 200	50 - 170	+	+	270x325x400	10	
Yamaha	YST-SW015	900	b.d.	1	75	auto. przejście	16	30 - 200	200 / 100	+	+	280x325x320	9,2	Przełącznik BASS
Pioneer	S-W110S	830	bas refleks	1	110	b.d	22	30 - 200	b.d	-	-	250x480x475	14,2	
Pioneer	S-W40S	650	bas refleks	1	50	b.d.	14	40 - 200	b.d.	-	-	165x360x284	7,3	

Uwaga: Ceny detaliczne z 01.12.2003 r., b.d. - brak danych

takie same pasmo przenoszenia. Jednak zdarzają się zestawy o zróżnicowanym paśmie. Przykładem jest zestaw S-V710-III produkowany przez firmę Pioneer. Dwie kolumny przednie charakteryzują się górną częstotliwością równą aż 100 kHz, tylne – 40 kHz, a centralna – 42 kHz.

Wielu producentów podaje pasmo kolumn w konwencji, która nieświadomego nabywcę może wprowadzić w błąd. Na przykład jako dolny kraniec pasma przenoszenia kolumn zestawu SA-VE835ED producent podaje 24 Hz, co oznacza dolną częstotliwość pasma przenoszenia subwoofera dołączonego do zestawu.

Przy dużej liczbie kolumn zestawu głośnikowego kina domowego, dochodzącej nawet do ośmiu, powstaje często problem ustawienia ich w pomieszczeniu odsłuchowym.

Aktywny subwoofer SA-WX700 firmy Sony

Stąd też producenci oferują zwykle jako wyposażenie dodatkowe kolumn satelitarnych specjalne uchwyty do montażu ściennego lub stojaki podłogowe i to w różnych wersjach w tym też kolorystycznych (choć najczęściej srebrne i czarne).

Panasonic specjalizuje się w zestawach o bardzo płaskich, smukłych obudowach, służących do optymalnego wykorzystania miejsca w pomieszczeniu odsłuchowym. Taki kształt ma np. zestaw SB-TP55 sześciu kolumn głośnikowych zawierający, obok pięciu płaskich kolumn umieszczonych na podstawkach, również płaski, lecz jednak pasywny subwoofer.

Subwoofery

Głośnik niskotonowy nazywany subwooferem jest szczególnie przydatny przy oglądaniu filmów bogatych w efekty dźwiękowe. W ogólnym zarysie subwoofer jest tym lepszy im ma niższą dolną częstotliwość graniczną przenoszonego pasma i większą moc. Odtwarzanie efektów i wrażenia odsłuchowe są wtedy bardziej realistyczne.

W zestawach oprócz subwooferów aktywnych zawierających własny wzmacniacz (czasem cyfrowy) i zasilacz mogą być subwoofery pasywne sterowane bezpośrednio ze wzmacniacza mocy amplitunera kina domowego. Takie zestawy oferuje np. Panasonic. Jako elementy kupowane oddzielnie, najczęściej są jednak obecnie oferowane subwoofwery aktywne. Subwoofery takie są sterowane ze specjalnego kanału amplitunera o paśmie przenoszenia mocno zawężonym od góry. Użytkownik subwoofera ma do dyspozycji szereg regulacji dokonywanych bezpośrednio na płycie czołowej obudowy subwoofera, w tym: poziomu sygnału, częstotliwości odcięcia filtru dolnoprzepustowego oraz wyboru fazy (0 i 180°). Niektóre konfiguracje zestawów kina domowego zawierają nawet dwa subwoofery do jeszcze głębszego i pełniejszego odtwarzania basów. ■

Aktywny subwoofer YST-SW015 firmy Yamaha

Leszek Halicki

ZABEZPIECZENIE PRZECIW PRZEPIĘCIOWE ODBIORNIKÓW TV I RADIOWYCH

Firma Dipol poleca małe niedrogie (ok. 18 zł) urządzenie przeciwprzepięciowe SZU-6-02 firmy Axing zabezpieczające przed skutkami wyładowań atmosferycznych w czasie burzy tunery satelitarne, multiswitche, odbiorniki TV czy zestawy HiFi. Urządzenie działa w pełnym zakresie TV naziemnej i satelitarnej. Maksymalne obciążenie, przed jakim może zabezpieczyć sprzęt to 4500 A, dopuszczalny czas narastania 8 ms i trwania impulsu 20 ms. Urządzenie ma wejście i wyjście typu F i montuje się je na wejściu antenowym.

P.J.

CYFROWY PROJEKTOR DŹWIĘKU PDSP-1

Na berlińskiej wystawie IFA 2003 firma Pioneer zaprezentowała po raz pierwszy nowatorski, cyfrowy projektor dźwięku PDSP-1, umożliwiający wielokanałową reprodukcję dźwięku za pomocą tylko jednego aktywnego systemu wielogłośnikowego zintegrowanego we wspólnej obudowie.

Rys. 1. Panel z 254 głośnikami

Przy wprowadzaniu systemu PDSP-1 na rynek firma Pioneer współpracowała z nieznaną dotąd szerzej firmą o krótkiej nazwie "1", a specjalizującą się w opracowywaniu technik cyfrowego przetwarzaniu dźwięku. Cyfrowy projektor dźwięku (*Digital Sound Projector*) oraz seria ceramicznych przetworników Helimorph należą do najnowszych opatentowanych osiągnięć firmy "1".

Jak dotąd odtwarzanie wielokanałowego dźwięku zapisanego na ścieżkach płyt DVD wymagało zestawu składającego się z pięciu do siedmiu konwencjonalnych kolumn głośnikowych połączonych ze wzmacniaczem przez dość kosztowną i pracochłonną instalację przewodową.

System PDSP-1 wytwarza dźwięk dookólny sterując precyzyjnie oddzielnymi wiązkami dźwiękowymi. Wiązki te odbijając się od podłogi i ścian pomieszczenia odsłuchowego zastępują głośniki tylne i przednie. W ten sposób słuchacz jest otoczony tylko dźwiękiem, a nie sprzętem akustycznym. Jedyne co musi zrobić, to dołączyć do PDSP-1 potrzebne źródła dźwięku (np. odtwarzacz DVD).

Zarówno pod względem parametrów technicznych jak i wystroju zewnętrznego (stylowa, wąska, kompaktowa obudowa) system PDSP-1 jest dopasowany do szerokiej gamy ekranów plazmowych, odtwarzaczy DVD i innych produktów kina domowego firmy Pioneer.

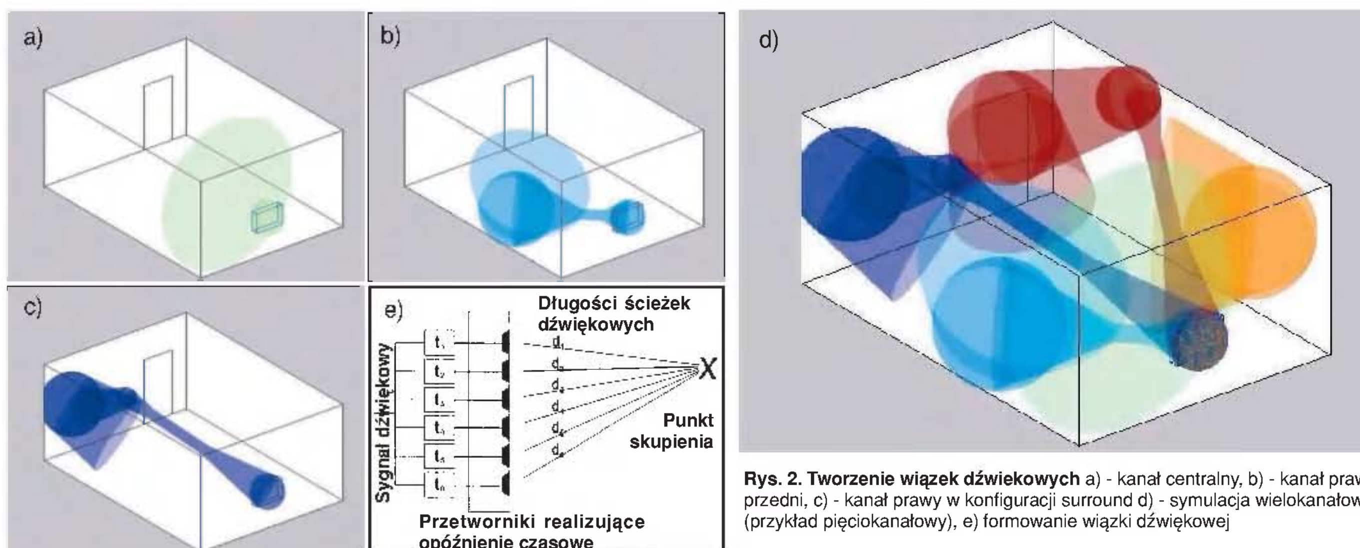
System PDSP-1 (rys.1) składa się z 254 głośników tworzących jednopanelową matrycę i indywidualnie sterowanych przez 254 wzmacniacze cyfrowe. Dźwięk emitowany przez głośniki jest formowany w siedem oddzielnych wiązek (rys.2). Poszczególne wiązki są tak sterowane, aby zależnie od potrzeby mogły mieć postać wiązek wąskich lub szerokich. Wiązki te odbijając się od ścian i podłogi oraz skupiając się w miejscu odsłuchu tworzą przestrzeń dźwiękową.

Aby dostosować parametry emitowanego dźwięku do właściwości akustycznych pomieszczenia odsłuchowego oraz indywidualnych preferencji słuchacza w systemie PDSP-1 korzysta się z technik cyfrowego przetwarzania dźwięku, w tym też układu wielokanałowej kalibracji akustycznej MACC firmy Pioneer. Użytkownik systemu może zapisać wiele różnych, często używanych ustawień w pamięci systemu i przywoływać je w razie potrzeby. Dla przykładu różne zapisywane ustawienia mogą dotyczyć odsłuchu tylko przez jednego słuchacza lub przez całą rodzinę, przy zasuniętych zasłonach lub odsłoniętych itd.

Dekodery systemu PDSP-1 obsługują nie tylko konwencjonalny format płyt kompaktowych PCM, lecz również bardzo popularne obecnie cyfrowe formaty płyt DVD – Dolby Digital i DTS. Cyfrowe źródło, dekoder oraz wzmacniacz cyfrowy (jeden z 254) tworzą kompletny tor cyfrowy audio bez konieczności przetwarzania sygnału cyfrowego na analogowy.

Firmy Pioneer i "1" wprowadziły już system PDSP-1 na rynek europejski. ■

Leszek Halicki

Rys. 2. Tworzenie wiązek dźwiekowych a) - kanał centralny, b) - kanał prawy przedni, c) - kanał prawy w konfiguracji surround d) - symulacja wielokanałowa (przykład pięciokanałowy), e) formowanie wiązki dźwiękowej

UNIWERSALNY PILOT MAK FOCUS

Zdarza się, że do obsługi zestawu domowych urządzeń AV używa się wielu pilotów. Tej niedogodności można uniknąć korzystając z uniwersalnego pilota.

Przekazany redakcji do oceny pilot jest produkowany przez rzeszowską firmę Elmak Sp. z o. o. MAK FOCUS zastępuje równocześnie kilkanaście różnych oryginalnych pilotów, dzięki czemu z powodzeniem posłuży do obsługi wszystkich urządzeń AV znajdujących się w domu. W swojej pamięci zawiera kody praktycznie wszystkich spotykanych pilotów. Umożliwia zmianę funkcji poszczególnych przycisków według własnych upodobań. Po wyjęciu lub wyczerpaniu się baterii „pamięta" wprowadzone kody i ustawienia.

Funkcje użytkowe

Na pilocie znajdują się 4 podstawowe przyciski do wyboru telewizora, magnetowidu, tunera satelitarnego i innych urządzeń. Również kombinacje niektórych przycisków służą do obsługi kolejnych urządzeń AV; łącznie do 20.

Najprostszy sposób zaprogramowania pilota do obsługi konkretnego urządzenia AV np. magnetowidu, to wyszukanie w spisie kodów, który jest dostarczany razem z uniwersalnym pilotem, marki i typu oryginalnego pilota i odczytanie odpowiadającego mu 4- cyfrowego kodu. Odczytany numer kodu wprowadza się do pamięci uniwersalnego pilota. W ten sam sposób programuje się pilota do obsługi kolejnych urządzeń. Jeżeli typ oryginalnego pilota nie jest znany, to trzeba w spisie kodów odnaleźć markę urządzenia AV i kolejno wprowadzać kody podane przy odpowiednich urządzeniach tej marki, np. telewizorach. Jest to bardziej pracochłonne zadanie, ponieważ kodów może być nawet kilkanaście. Kolejne kody wprowadza się tak długo, aż uniwersalny pilot będzie poprawnie sterował urządzeniem.

Kolejny sposób programowania polega na przeszukiwaniu bazy kodów znajdujących się w pamięci uniwersalnego pilota. Podczas przeszukiwania bazy pilot wysyła kolejno dla każdego kodu polecenie wyłączenia urządzenia. Gdy urządzenie zostanie wyłączone, trzeba je włączyć, a następnie sprawdzić czy pilot steruje wszystkimi funkcjami urządzenia; jeżeli nie, przeszukiwanie bazy należy kontynuować. Istnieje możliwość odczytania numeru odnalezionego kodu, (poszczególne cyfry kodu są sygnalizowane liczbą błysków diody), a także kasowania zaprogramowanych kodów.

Uniwersalnego pilota można nauczyć rozkazów wydawanych przez oryginalnego pilota.

Funkcja jest przydatna, jeżeli w spisie kodów nie udało się znaleźć ani typu uniwersalnego pilota ani typu sprzętu. Przydaje się również, gdy zamierza się sterować uniwersalnym pilotem kilkoma urządzeniami bez przełączania przyciskami wyboru urządzenia np. pilot zaprogramowany do obsługi magnetowidu, może obsługiwać regulację głośności telewizora. Ta funkcja służy również do modyfikowania układu przycisków uniwersalnego pilota według własnego wyboru.

DANE TECHNICZNE	
Zasilanie	3 V (2 baterie alkaliczne LR03)
Pobór prądu w czasie nadawania	ok. 25 mA
Zasięg działania pilota (zależnie od typu obsługiwanego urządzenia)	7 , 20 m
Typowy czas działania pilota (nowe baterie i średni czas nadawania 100 s na dobę)	24 miesiące
Liczba urządzeń do jednoczesnej obsługi:	20
Liczba funkcji możliwych do przyporządkowania przyciskom	656
Wymiary [mm]:	203 x 59 x 29

Najprostsza procedura uczenia pilota uniwersalnego polega na umieszczeniu naprzeciwko siebie pilotów uniwersalnego i oryginalnego, a następnie przenoszeniu rozkazów z przycisku oryginalnego pilota na przycisk pilota, którego się uczy. Następna użyteczna możliwość, to przenoszenie funkcji z jednego przycisku na drugi, tego samego pilota. Wszystkie zaprogramowane funkcje mogą być kasowane, a w razie potrzeby wraca się bez problemów do ustawień fabrycznych.

Uniwersalny pilot komunikuje się z użytkownikiem za pomocą diody LED umieszczonej przy klawiaturze. Informuje go o wykonywanych procedurach, poleceniach itp. Za pomocą liczby albo długości impulsów świetlnych.

Wrażenia użytkownika

Pierwsze wrażenie to estetyczny wygląd i staranne wykonanie pilota. Jego obsługę bardzo ułatwia zarówno logiczne rozmieszczenie klawiszy w grupach o zbliżonych funkcjach, jak i wyróżnianie przycisków kolorami, wielkością i różnymi kształtami. Jedyną wątpliwość budzi rozmieszczenie klawiszy numerycznych, nie w polu prostokątnym, jak to się zazwyczaj spotyka, lecz trójkątnym. Jednak łatwo się do tego rozmieszczenia przyzwyczaić. Szkoda, że uniwersalny pilot jest zasilany bateriami LR03, które są mniej dostępne niż popularne "paluszki" LR6.

Instrukcję obsługi warto pochwalić, gdyż jest bardzo dobrze opracowana – zwięzła ale zrozumiała i starannie wydana. Szczególnie przydatne są graficzne schematy przedstawiające bardziej skomplikowane procedury np. przenoszenia funkcji przycisków, a także skrócona instrukcja umieszczona na czwartej stronie okładki. Dzięki temu zaprogramowanie uniwersalnego pilota nie jest trudne, chociaż wymaga uwagi, a obsługa po zaprogramowaniu jest wygodna, tym bardziej, że samemu można ustalić rozmieszczenie przycisków. Jednak największa wygoda to obsługa wszystkich domowych urządzeń AV jednym pilotem. Praktycznie obsługiwano pilotem telewizor Samsung CK-6271AW, miniwieżę Aiwa NSX-V800 i magnetowid Philips VR-632. Uniwersalny pilot MAK FOCUS kosztuje 99 zł. *SJ*

ANTENA Z OBROTNICĄ

Firma Telkom-Telmor oferuje wieloelementową radiowo-telewizyjną antenę ZM-850A z wbudowaną obrotnicą, sterowaną pilotem.

Antena (rys.1) jest dostarczana w zestawie do samodzielnego montażu i składa się z pięciu elementów: direktorów, części zawierającej silnik z wbudowanym wzmacniaczem i elementami anteny – dipolami i direktorami, dwóch elementów reflektora i mocowania do masztu, oraz zasilacza i przewodu antenowego. Elementy anteny łączy się bez problemów ze sobą czterema wkrętami z nakrętkami motylkowymi (nie wymagającymi użycia narzędzi), według instrukcji ilustrowanej fotografiami.
Zasilacz ma wbudowany odbiornik sygnałów z pilota, wskaźnik włączonego zasilania, przycisk do zmiany położenia anteny oraz wyłącznik zasilania. W obudowie znajduje się także zasilacz wzmacniacza sygnału antenowego. Z tyłu obudowy jest wejściowe gniazdo antenowe do dołączenia anteny i dwa wyjścia antenowe.
Prosty pilot zdalnego sterowania ma dwa przyciski do zmiany kierunku obrotu anteny i zieloną diodę sygnalizującą wysłanie sygnału sterującego lub wyładowanie baterii.
Po zmontowaniu anteny i umieszczeniu na maszcie łączy się ją przewodem koncentrycznym z zasilaczem. Niestety na obudowie brak jest informacji oznaczeń wejścia i wyjścia sygnału antenowego. Według nstrukcji należy dołączyć kabel antenowy do gniazda znajdującego się najbliżej wejścia kabla sieciowego. Dwa wyjścia umożliwiają dołączenie dwóch telewizorów lub doprowadzenie sygnału RTV do telewizora i amplitunera. Zasilacz należy umieścić tak, aby na drodze sygnałów z pilota nie było przedmiotów tłumiących sygnał.
Obserwując obraz telewizyjny, pilotem lub przyciskiem na obudowie zasilacza steruje się położeniem anteny do chwili uzyskania optymalnego obrazu. Istotne jest potwierdzenie odbioru sygnału z pilota przez zasilacz – miganie czerwonej diody sygnalizuje odbieranie sygnału z pilota, co świadczy o obrocie anteny. Antena może obracać się o kąt 360° do położenia, w którym wyłącznik krańcowy powoduje zmianę jej kierunku obrotu.
Antena była montowana w Warszawie na balkonie mieszkania, w budynku wielorodzinnym, w miejscu gdzie trudno jest uzyskać dobry obraz wszystkich odbieranych stacji za pomocą jednej anteny. Pomiary poziomu sygnału (miernik Promax 8+) z anteny dla różnych położeń anteny potwierdziły konieczność zmiany jej położenia do poprawnego odbioru stacji telewizyjnych (rys.2). W praktyce do ustalenia optymalnego położenia anteny wystarczy obserwacja obrazu telewizyjnego i wybranie obrazu bez odbić, których nie określi miernik. Korzystanie z anteny obrotowej i duże wzmocnienie sygnału umożliwiało uzyskanie dobrego obrazu z większości stacji.
Antena z obrotnicą to dobre rozwiązanie dla osób, które chciałyby montować antenę samodzielnie. Obrotnica znacznie ułatwia znalezienie optymalnego położenia anteny lub dokonanie korekty położenia przy zmianie warunków atmosferycznych bez wielokrotnego wchodzenia na dach. Takie rozwiązanie zapewnia optymalny odbiór sygnału TV dla jednego telewizora. Przy dwóch telewizorach można odbierać jednocześnie różne programy, jeżeli są nadawane z tego samego kierunku. Jedynie przy odbiorze jednoczesnym programów nadawanych z różnych kierunków wymagającej zmiany położenia anteny, należy zastosować instalację składającą się z zestawu anten. ■

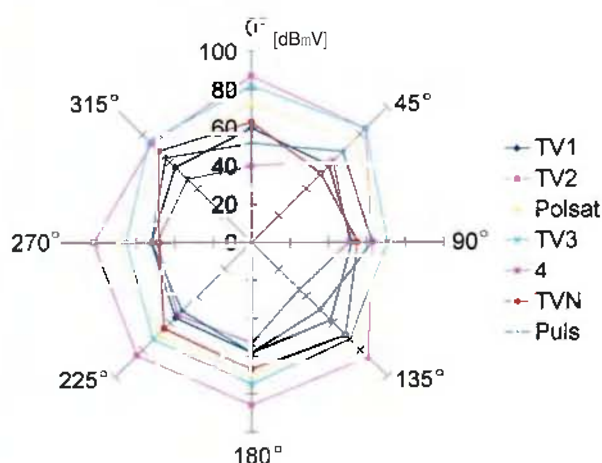
Jerzy Justat

PARAMETRY ANTENY ZM-850A:	
Pasmo:	45-860 MHz
Kąt obrotu	360°
Szybkość obrotu	46 obr/min.
Wzmocnienie sygnału	28-30 dB
Pobór mocy	3 W

Rys. 2. Zasilacz i pilot a – przód, b – tył

Rys. 1. Antena z obrotnicą ZM-850A,

Rys.3. Rozkład sygnałów stacji TV dla różnych położeń anteny

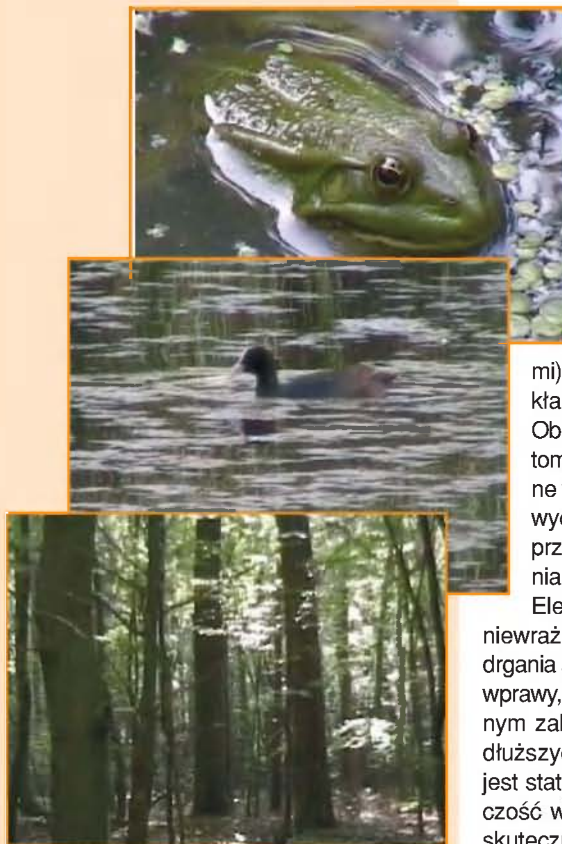
KAMERA CANON MV650i

Model MV650i, najlepiej wyposażony z całej rodziny (MV 600/600i/630i/650i) nie tylko umożliwia wykonanie zdjęć, ale także ma łącze USB umożliwiające przesłanie fotografii do komputera.

Wśród dostępnych na rynku kamer wideo przeznaczonych dla szerokiego kręgu wideofilmowców już od kilku lat modele firmy Canon wyróżniają się odmienną oryginalną sylwetką. Obie ścianki boczne wygięte w charakterystyczne łuki sprawiają, że kamera zwęża się ku górze, grzbiet kamery jest także wygięty, obiektyw nieco wysunięty do przodu, ekran monitora całkowicie schowany we wgłębieniu. Dzięki temu kamera jest symetryczna. Pomimo, że nie zastosowano specjalnego profilowania, bardzo dobrze pasuje do dłoni, uchwyt jest pewny.

Firma Canon dość długo broniła się przed dodawaniem do kamer wideo funkcji aparatu fotograficznego, zapisującej nieruchome obrazy w wymiennej karcie pamięci. Jeszcze w 2000 roku żadna z kamer tej firmy nie miała takiej funkcji.

Firma Canon wykorzystała swoje bogate doświadczenie w dziedzinie konstrukcji obiektywów i wyposażyła kamerę w obiektyw o jasności F1,6 i imponującym 22-krotnym zakresie zmian ogniskowej. Dodatkowy konwerter szerokokątny (x0,6) ułatwia filmowanie obiektów architektonicznych. Uwaga – użycie konwertera sprawia, że ostry obraz uzyskujemy tylko w zakresie krótszych ogniskowych. Przetwornik obrazu CCD zawierający 800 tys. pikseli ma przekątną zaledwie 1/6". Kamera nie należy do najczulszych, obraz o akceptowalnym kontraście i poziomie szumów uzyskuje się przy oświetleniu powyżej 7 luksów. Natomiast obraz zarejestrowany w świetle słonecznym w plenerze charakteryzuje się dużą ilością szczegółów oraz wiernością reprodukcji barw. Kamera stosunkowo dobrze radzi sobie z dużymi kontrastami oświetlenia (zachowana jest równowaga pomiędzy najjaśniejszymi i najciemniejszymi fragmentami), w tym również odblaskami na przykład od powierzchni wody.

Zdjęcia wykonane w stosunkowo trudnych warunkach oświetleniowych, przy wytsępujących odblaskach od powierzchni wody i dużych kontrastach oświetlenia charakteryzują się wiernością oddania barw i równowagą tonalną pomiędzy najciemniejszymi i najjaśniejszymi partiami obrazu.

Oba systemy regulacji balansu bieli (automatyczny i ręczny) są równie skuteczne w typowych warunkach oświetleniowych. System ręczny należy stosować przy oświetleniu mieszanym, gdy zmienia się temperatura barwowa światła.

Elektroniczny stabilizator obrazu jest niewrażliwy na ruch w kadrze, a jedynie na drgania samej kamery. Można przy odrobinie wprawy, uzyskać stabilny obraz niemal w pełnym zakresie zmian ogniskowej. Przy najdłuższych ogniskowych niezbędny jednak jest statyw lub solidna podpórka. Rozdzielczość wizjera jak i ekranu LCD umożliwia skuteczną ręczną kontrolę ostrości obrazu. Mikrofon kamery nie rejestruje szumów własnych. Automatyczny system regulacji poziomu dźwięku jest skuteczny. Jest to tym bardziej istotne, że kamera nie ma gniazda mikrofonowego, nie można więc skorzystać z mikrofonu zewnętrznego.

W wymiennej karcie pamięci można zarejestrować zarówno obraz nieruchomy (o rozdzielczości 1024x768 lub 640x480 pikseli) z trzema stopniami kompresji JPEG, jak i krótki film MPEG (o rozdzielczości 320x240 lub 160x120 pikseli). Jak przystało na firmę specjalizującą się w dziedzinie fotografii wprowadzono w kamerze dwie unikalne funkcje. Pierwszą z nich jest możliwość realizacji zdjęcia panoramicznego dzięki funkcji sklejania kolejnych obrazów (*Stich Assist Mode*). Drugą jest możliwość bezpośredniego wydruku fotografii (*Direct Print Function*). Wystarczy bezpośrednio połączyć kamerę z odpowiednio wyposażoną drukarką. W ofercie firmy Canon znajdują się obecnie trzy takie drukarki.

Konstruktorzy zadbali o komfort obsługi. Wydzielono tryb całkowicie automatycznej kontroli podstawowych parametrów kamery (*Easy Recording Program*), użytkownikowi pozostaje jedynie uruchomić filmowanie. W trybie Program można wybrać jeden z 7 programów automatycznej ekspozycji (AE) lub przejścia do ręcznego ustawienia ostrości, czasu migawki, balansu bieli i ekspozycji. Niezwykle wysoko należy ocenić staranny dobór przycisków dostępnych na obudowie kamery. Pomimo, że jest ich stosunkowo niewiele (4 przyciski ponad górną krawędzią ekranu LCD, przycisk wejścia do menu i manetka manipulatora), wybór programu AE lub przejście do ręcznych regulacji (z wyjątkiem ustawienia czasu migawki) nie wymaga wejścia do menu lub nawet otwierania monitora LCD. Ta sama uwaga dotyczy także obsługi części magnetowidowej kamery. Wszystkie przyciski i manipulatory zostały tak rozmieszczone, że nie istnieje praktycznie możliwość ich omyłkowego uaktywnienia. Nieco mniej wygodna jest jedynie manetka manipulatora, za pomocą której poruszamy się po menu lub dokonujemy ręcznych regulacji. A to z tego powodu, że jest ona typu uchylnego. Każdorazowe wychylenie z położenia równowagi powoduje przeskok do kolejnej funkcji (menu) lub zmianę nastawy (dla regulacji ręcznych). Poruszając się po menu system taki zdaje doskonale egzamin, nieco więcej kłopotu sprawia podczas ręcznego ustawiania ostrości. Kaseta ładowana jest od dołu.

22-krotny zakres zmian ogniskowej pozwala na filmowanie detali w sytuacji gdy nie możemy się zbliżyć do filmowanego obiektu. Należy pamiętać jednak o zapewnieniu solidnej podpórki, najlepiej wykorzystać statyw.

Pod uchylnym ekranem LCD zostały ukryte przyciski wyboru efektów cyfrowych oraz nakładania obrazu ruchomego na nieruchomy (z karty pamięci) według klucza luminancji lub chrominancji. Wyłącznik/przełącznik trybów pracy kamery jest wygodny w obsłudze, konstrukcja manetki zmiany ogniskowej sprawia, że nie mamy żadnych kłopotów z realizacją bardzo wolnych najazdów. Wszystkie gniazda są ukryte pod zaślepkami w przedniej części kamery.

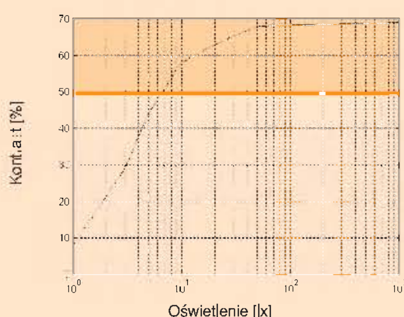
System zdjęć nocnych *Night/SuperNight* (kombinacja wolnej migawki, elektronicznego wzmocnienia sygnału i doświetlenia sceny białą diodą LED), umożliwia uzyskanie zdjęć kolorowych przy minimalnym oświetleniu, ale ze względu na powstające smugi praktycznie nadaje się jedynie do realizacji zdjęć statycznych.

Kamera jest wyposażona w funkcję *Insert* (obsługiwaną pilotem zdalnego sterowania), ułatwiającą uporządkowanie materiału filmowego zgromadzonego na taśmie. Łącze USB zapewnia współpracę z komputerem i eksport materiału zarejestrowanego na wymiennej karcie pamięci (*SD Memory Card*). Kamera może spełniać funkcje kamery internetowej, do tego celu nie jest jednak wykorzystywane łącze USB, lecz DV (IEEE 1394). Odpowiednie oprogramowanie jest dostarczone na płycie CD (*DV Network Solution Disk*). Niestety z funkcji tej mogą skorzystać jedynie użytkownicy systemu Windows XP.

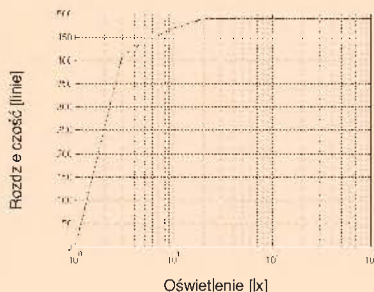
Dostarczony wraz z kamerą akumulator o pojemności 1100 mAh umożliwia praktycznie realizację 30 minut nagrań. Ładowanie akumulatora odbywa się w kamerze i trwa dość długo. Pełne naładowanie uzyskuje się po 120 minutach.

DANE TECHNICZNE

Format:	DV
Rozdzielczość:	500 linii
Obiektyw:	f2.8 - 61.6 mm, F1.6, średnica filtru - 30,5 mm
Czujnik CCD:	1/6", 800 tys. pikseli
Zoom:	optyczny x22, cyfrowy x440
Oświetlenie minimalne:	7 lx
Oświetlenie zalecane:	> 100 lx
Dźwięk:	12/16 bitów PCM, stereofoniczny
Wizjer:	LCD, kolor, 0,33", 113 tys. pikseli
Ekran LCD:	kolor, 2.5", 112 tys. pikseli
Ręczne regulacje:	ostrość, ekspozycja (–15 jednostek), migawka (od 1/50 do 1/2000 sek.), balans bieli
Funkcje:	elektroniczny stabilizator obrazu, wyszukiwanie końca nagrań, zapis zdjęć na taśmie i karcie pamięci, powiększenie obrazu przy odtwarzaniu, filmowanie w ciemności (*Night/SuperNight*), funkcja Insert, Audio Dubbing, funkcja konwertera analogowo/cyfrowego, inteligentna stopka akcesoriów, filtr przeciwwiatrowy, programy AE (oświetlenie punktowe, sport, plaża i narty, portret, słabe oświetlenie), tryb kamery internetowej poprzez łącze DV, przesyłanie materiału filmowego w formacie MPEG1 oraz zdjęć do komputera (łącze DV)
Efekty:	tryb 16:9, wprowadzanie obrazu (8), solaryzacja, sepia, obraz czarno-biały, mozaika, oraz efekty zniekształcające obraz: kula, wirujący sześcian, falowanie, maska i efekt lustra
Gniazda:	USB, AV/słuchawkowe - wyjście/wejście, S-Video - wyjście/wejście, DV - wejście/wyjście, mikrofonowe, zasilające/ładowania akumulatora
Akumulator:	litowo-jonowy BP-V512, 7,4 V, czas ładowania 120 min, czas filmowania 55 min (praktycznie ok. 30 min)
Zużycie mocy:	2,9/3,8 W
Akcesoria:	pilot, zasilacz/ładowarka, kabel A/V, kabel USB, SD Memory Card 8M, oprogramowanie Digital Video Solution Disk (transfer zawrtości karty pamięci do komputera), DV Network Solution Disk (funkcja kamery internetowej) - CD, szerokokątny konwerter
Wymiary:	103x58x147 mm
Masa:	525 g

Kontrast – średnia procentowa rozpiętość tonalna pomiędzy najjaśniejszą i najciemniejszą partią obrazu tablicy testowej
(0% – całkowita biel, 100% – całkowita czerń).
Praca kamery w trybie automatycznym.

Rozdzielczość wyznaczona na podstawie obrazu tablicy testowej zarejestrowanego na taśmie testowej.
Praca kamery w trybie automatycznym.

Ocena końcowa

Kamera amatorska dla szerokiego grona wideofilmowców.

Plusy:
- ❑ dobry obraz
- ❑ ręczne regulacje ostrości, ekspozycji, balansu bieli i migawki
- ❑ łatwość obsługi

Minusy:
- ❑ wysoki poziom szumów przy niskim poziomie oświetlenia

Adam Biernat

SPIS TREŚCI